
**Economische
Vooruitzichten
1999 - 2004**

April 1999

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op het economische, sociaal-economische en leefmilieuterrein.

Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de Regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van haar werkzaamheden. De resultaten van haar onderzoek worden ter kennis gebracht van de gemeenschap en dragen zo bij tot het democratische debat.

Internet

URL: <http://www.plan.be>

E-mail: contact@plan.be

Publicaties

Terugkerende publicaties:

De economische vooruitzichten
De economische begroting
De "Short Term Update"

Planning Papers (de laatste nummers)

Het doel van de "Planning Papers" is de analyse- en onderzoekswerkzaamheden van het Federaal Planbureau te verspreiden.

- 81 *Le vieillissement démographique - De l'analyse des évolutions de population au risque de conclusions hâtives*
M. Lambrechts - November 1997
- 82 *De pensioenhervorming - Een nieuwe generatie en een nieuw contract*
M. - J. Festjens - November 1997
- 83 *Perspectives financières de la Sécurité sociale à l'horizon 2050*
N. Fasquelle, S. Weemaes - November 1997
- 84 *De prioriteiten van Essen inzake tewerkstelling*
F. Bossier, I. Lebrun, S. Mertens, C. Streel, P. Van Brusselen - Januari 1998

Working Papers (de laatste nummers)

- 10/98 *Permis d'émission de CO₂ et lutte contre le changement climatique*
Thierry Bréchet - November 1998
- 1/99 *De inzet van het Belgische economische beleid in de derde fase van de Economische en Monetaire Unie*
Henri Bogaert, Evelyne Hespel - Februari 1999

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.
Drukwerk: Ministerie van Economische Zaken.

Verantwoordelijk uitgever: Henri Bogaert
Wettelijk Depot: D/1999/7433/9

Inhoudstafel

I	Inleiding en synthese	1
II	De internationale omgeving: een gunstige Europese context	11
	A. De internationale omgeving in de periode 1999-2004	12
	B. De onzekerheden verbonden met het internationale scenario	14
III	Macro-economische en sectorale evoluties: externe overschotten en tertiarisering	15
	A. De componenten van de economische groei	16
	1. De buitenlandse vraag	16
	2. De binnenlandse bestedingen	17
	3. De sectorale evolutie	21
	B. Structuur van het nationaal inkomen, rekeningen van de agenten	24
	1. Structuur van het nationaal inkomen	24
	2. Het beschikbaar inkomen van de gezinnen	26
	3. Verdeling van het sparen en de financieringscapaciteit	27
	4. De rekening van het buitenland	29
IV	Prijzen, kosten en rentevoeten: matige herneming	31
	A. Prijzen en kosten	32
	B. Rentevoeten	36
V	Arbeidsmarkt: meer werkgelegenheid, statuutvervaging	39
	A. Krachtlijnen van de inkomens- en arbeidsmarktpolitiek	41
	1. De inkomenspolitiek	41
	2. Het werkgelegenheidsbeleid	42
	B. Inkomenspolitiek en loonkosten	46
	1. Bruto-loonvorming	46
	2. Werkgeversbijdragen en loonkosten	48
	3. Een variant met sterkere loonstijgingen	51

C.	Werkgelegenheid	53
D.	Beroepsbevolking en werkloosheid	58
VI	Overheidsfinanciën: budgettaire overschotten op middellange termijn	63
A.	Algemene ontwikkeling	64
1.	Netto financieringscapaciteit, rentelasten en primair surplus	64
2.	Primair overschot: grote aggregaten en deelsectoren	65
B.	Fiscale ontvangsten	69
C.	Federale overheid	76
1.	Het primair surplus van de federale overheid	77
2.	De rentelasten	79
D.	Sociale zekerheid	81
1.	De ontvangsten van de sociale zekerheid	82
2.	De uitgaven van de sociale zekerheid	83
E.	Gemeenschappen en gewesten	85
1.	Een evenwichtige begroting op korte termijn	85
2.	De rekening van de gemeenschappen en gewesten op middellange termijn	85
F.	Lokale besturen	88
VII	Energie en de CO₂-emissies: daling van de energie-intensiteit van de groei	91
A.	Evolutie van de energie-intensiteit van de economische groei	91
1.	Energie-intensiteit van het BBP	91
2.	Sectorale analyse	93
3.	Analyse per productcategorie	95
4.	Onzekerheden omtrent de energieprijzen	96
B.	De evolutie van de CO ₂ -intensiteit van de groei	98

VIII De budgettaire marges: het economisch beleid staat voor keuzen	101
A. De budgettaire politiek	102
B. De budgettaire marges	103
1. De budgettaire normen	103
2. Het vrijkomen van ex ante budgettaire marges	104
C. Een willekeurig scenario voor het gebruik van de marges	105
1. Verdeling van de ex ante budgettaire marges	105
2. Budgettaire marges ex post	107
3. Macro-economische en budgettaire effecten	107

De statistische annex met gedetailleerde resultaten van de "Economische Vooruitzichten 1999-2004" (basisprojectie) wordt apart gepubliceerd.

U kunt deze gratis bekomen bij het Federaal Planbureau (Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel - Tel. 02/507.73.41) of raadplegen op onze website (<http://www.plan.be>).

Inleiding en synthese

Een indicatieve projectie met betrekking tot de uitdagingen van het economisch beleid

Net als in onze vorige edities zijn de "economische vooruitzichten 1999-2004" ook nu weer toegespitst op de voorstelling van een projectie met betrekking tot de macro-economische rekeningen van België, de zogenaamde "basisprojectie". Deze houdt zowel rekening met de meest recente conjunctuurindicatoren¹ als met een aannemelijke internationale omgeving en wordt gerealiseerd in de veronderstelling van een ongewijzigd beleid.

In een dergelijk scenario vertonen de globale overheidsfinanciën belangrijke overschotten op middellange termijn. Het begrotingsbeleid zou hierdoor kunnen aangepast worden, waardoor de macro-economische context van de projectie zou worden beïnvloed (*cfr. infra*). Hier wordt dus in eerste instantie evenwel geen rekening mee gehouden. Alhoewel de basisprojectie daardoor aan voorspellende waarde inboet, heeft deze toch het voordeel dat zij een beeld geeft van de fundamentele tendenzen van de Belgische economie. Bovendien toont ze duidelijk de inzet, de manoeuvreerruimtes en de beperkingen aan, die de debatten over het Belgisch economisch beleid zullen beheersen in de komende jaren.

Een groei die gemiddeld ietwat sterker is dan de trend

Aanvankelijk wordt de groei van de Belgische economie beïnvloed door de beïnvloedende vertraging van de activiteit die werd genoteerd tijdens het tweede semester van 1998. De toename van het (reële) BBP in 1999 zou echter 2 procent bedragen, rekening houdend met een in de loop van dat jaar verwachte forse herneming. De economische groei zou geleidelijk versnellen en daardoor gemiddeld 2,4 procent per jaar bedragen over de periode 1999-2004, wat iets hoger is dan de trendmatige groei.

Een verkenning die afhankelijk is van een gunstige Europese context

De ombuiging van de activiteit die de jongste maanden in België werd vastgesteld weerspiegelt de weerslag op de Europese groei in 1998 van de economische en financiële crisis in Azië, in sommige landen van Latijns-Amerika en Rusland. De - tijdelijk gebleken - verhoging van de wisselkoersen van de munten in de euro-zone midden 1998 zal slechts een beperkte impact hebben gehad.

1. Op basis van beschikbare informatie tot 31 maart 1999.

In het scenario van de internationale omgeving stabiliseert de toestand in de groeielanden zich op middellange termijn en duiken geen nieuwe exogene factoren op die de Europese economische groei in het gedrang kunnen brengen. In de eurozone kunnen de reële rentevoeten laag worden gehouden dankzij de gezondmaking van de overheidsfinancien en de lage inflatie¹, ook al is er een zekere herneming van deze laatste die, samen met een omgekeerde kapitaalbeweging, een opwaartse weerslag op de nominale rentevoeten heeft. Op middellange termijn zou de korte rente stijgen tot 3,9 procent en de lange rente tot net boven de 5 procent. De economische groei wordt niet belemmerd door nieuwe restrictieve begrotingsmaatregelen.

De toename van de werkgelegenheid in de eurozone leidt tot een gematigde groei van de lonen, hetgeen de toename van de inflatie verklaart. Deze laatste blijft echter beneden de 2 procent per jaar, waardoor de doelstelling inzake prijsstabiliteit niet in het gedrang komt, zelfs niet op het einde van de projectieperiode.

Als gevolg van de gunstige en intern gerichte ontwikkeling van de Europese economie, zou de jaarlijkse groei van de potentiële uitvoermarkten van België stabiliseren rond 6 procent vanaf 2001, d.i. ietwat hoger dan de trendgroei (5 procent), doch minder sterk dan tijdens de jaren 1997-1998.

Herneming van de uitvoer

De sterke economische groei in 1998 werd gevoed door het particulier verbruik en werd beperkt door de vertraging van de uitvoergroei. De netto-uitvoer zou beginnen toenemen en vanaf 2000 opnieuw een positieve bijdrage leveren tot de groei dankzij de heropleving van de groei op wereldvlak en de grotere Belgische concurrentiekracht. Deze laatste wordt gesteund door de vermindering van de patronale bijdragen, die is voorzien in het nationale werkgelegenheidsplan.

De investeringen zijn dynamischer dan de privé-consumptie

Het groeitempo van de privé-consumptie wordt afgezwakt door een lichte toename van de spaarquote en zou stabiliseren rond 2 procent per jaar. De bruto vaste kapitaalvorming van de ondernemingen (jaarlijks +3,8 procent)² zou profiteren van de dynamiek van de finale vraag en van een stijgende rendabiliteit.

Een accumulatie van schuldvorderingen t.o.v. het buitenland

De hoge en nog toenemende netto-uitvoer wijst op een toenemend verschil tussen de nationale spaarquote - die vooral onder impuls van het overheidssparen toeneemt - en de investeringen. De netto-uitvoer zou 5,5 procent van het BBP bedragen in 2004 en leiden tot een verdere accumulatie van Belgische schuldvorderingen t.o.v. het buitenland, die in 2004 zouden kunnen oplopen tot 43 procent van het BBP. De inkomens die voortvloeien uit die schuldvorderingen doen het BNP toenemen. De economische groei in termen van het BNP zou de BBP-groei overstijgen met 0,1 tot 0,2 procent per jaar.

De stabiliteit van de prijzen wordt gevrijwaard

De duurzame beheersing van de loonkosten (*cf. infra*) en de gelijktijdige uitbreiding van de productiecapaciteit houden een heropleving van de binnenlandse inflatie binnen de perken. De toename van de consumptieprijzen zou op middellange termijn beperkt blijven tot jaarlijks 1,5 procent.

-
1. De ECB is van oordeel dat het objectief van prijsstabiliteit wordt gerespecteerd zolang de prijsstijging niet groter is dan 2 procent, wat hier het geval is. Niettemin wordt in deze studie iedere prijsstijging, zelfs indien lager dan 2 procent, inflatie genoemd.
  2. Gemiddelde jaarlijkse groeivoet voor de periode 1999-2004 in reële termen.

De loonnorm blijft van kracht

Overeenkomstig de wet ter bevordering van de werkgelegenheid en ter bescherming van de concurrentiekracht blijft de loonvorming georiënteerd op de ontwikkeling van de loonkosten in Frankrijk, Duitsland en Nederland. In de basisprojectie bepaalt de hieruit voortvloeiende loonnorm de maximale groei van de *brutolonen*. De in het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid voorziene verminderingen van de patronale bijdragen zouden aldus gedurende de gehele periode het concurrentievermogen van de Belgische economie bevorderen.

Een ander scenario, waarin de loonnorm de maximale groei van de *loonkost* bepaalt, is eveneens denkbaar. De verminderingen van de werkgeversbijdragen zouden dan kunnen worden gebruikt om de lonen te verhogen in plaats van de concurrentiekracht te verbeteren. Een dergelijke mogelijkheid, die overeenstemt met de letter van de wet ter bevordering van de werkgelegenheid en ter bescherming van de concurrentiekracht, doch minder beantwoordt aan de geest van het nationaal actieplan voor de werkgelegenheid, werd eveneens onderzocht.

De evolutie van de lonen is hoe dan ook enigszins onzeker. In de loop van de jaren 1997-1998 werden heel wat banen gecreëerd (76.000 eenheden) zonder inflatoire gevolgen. In de basisprojectie is op middellange termijn een zekere versnelling van de loonstijgingen merkbaar bij onze drie belangrijkste handelspartners, wat tot uiting komt in de Belgische lonen. De "*economische vooruitzichten 1999-2004*" suggereren echter dat een aanhoudende groei van de werkgelegenheid (gemiddeld ongeveer 35.000 banen per jaar, *cfr. infra*) op middellange termijn verenigbaar zou blijven met een relatief gematigde evolutie van de loonkosten. Deze zouden in reële termen minder stijgen dan de productiviteit. In een dergelijk scenario moet het arbeidsaanbod echter voldoende beantwoorden aan de vraag. Alhoewel de invulling van die voorwaarde onzeker is, kan worden opgemerkt dat gedurende de periode 1995-1998 de werkgelegenheid op een vrijwel gelijkaardige manier is geëvolueerd (gemiddeld 30.000 nieuwe banen per jaar), zonder inflatoire spanningen.

De actieve beleidsmaatregelen op het vlak van onderwijs, vorming en herscholing, de arbeidsstimuli en de aanmoediging van activiteiten op brugpensioenleeftijd vormen evenveel elementen die de kans op een dergelijke ontwikkeling van de werkgelegenheid vergroten.

De maatregelen van het Nationale Actieplan bevorderen een grote jobcreatie ...

De arbeidsplaatsen worden niet alleen gecreëerd door de dynamiek van de ondernemingen. De werkgelegenheid in de overheidssector stijgt met gemiddeld 3.600 eenheden per jaar als gevolg van de verdeling van de arbeid (deeltijdse loopbaanonderbrekingen) en de diverse programma's inzake inschakeling van werklozen (doorstromingsprogramma's). Daarnaast genereren de maatregelen ter bevordering van de tewerkstelling van werklozen ("*Smet*"-banen en PWA¹) in de privé-sector en de bijdrageverminderingen gekoppeld aan nieuwe aanwervingen in de particuliere "*non profit*"-sector (sociale Maribel) gemiddeld 5.400 bijkomende banen per jaar. Deze specifieke maatregelen zouden samen instaan voor iets meer dan 25 procent van de jobcreatie.

---

1. Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen.

De beperkte toename van de loonkosten draagt eveneens bij tot een geringere productiviteitsstijging. De productiviteit per uur in de marktsector (inclusief de particuliere "non profit") zou jaarlijks gemiddeld met 1,8 procent stijgen, doch op het einde van de periode, wanneer de specifieke maatregelen geen effect meer sorteren, oplopen tot net boven de 2 procent. Rekening houdend met de huidige tendens tot een verdere verlaging van de gemiddelde arbeidsduur (-0,3 procent per jaar), hoofdzakelijk via deeltijdse arbeid, zouden de productiviteitswinsten per hoofd gemiddeld nog slechts 1,5 procent per jaar bedragen in de marktsector, wat een bijzonder lage drempel is wat jobcreatie betreft. Met een toename van de activiteit met jaarlijks 2,5 procent, zou de werkgelegenheid in deze sector stijgen met gemiddeld 1 procent per jaar.

... maar de industriële werkgelegenheid loopt terug

De sectorale spreiding van de nieuwe banen zou zeer ongelijk zijn. De verwerkende nijverheid zou verder banen verliezen (jaarlijks ongeveer 5.000 jobs) terwijl er bij de marktdiensten jaarlijks gemiddeld 36.000 arbeidsplaatsen zouden bijkomen.

Binnen de marktdiensten zouden heel wat nieuwe banen worden gecreëerd in de sectoren "gezondheidszorg", "handel en horeca" en "overige verhandelbare diensten", terwijl de werkgelegenheid in de sector "krediet en verzekering" zou afnemen.

Beduidende, doch ongelijkmatig verdeelde daling van de werkloosheid

De toename van de werkgelegenheid leidt niet tot een evenredige daling van de werkloosheid. De beroepsbevolking neemt namelijk toe als gevolg van het optrekken van de brugpensioenleeftijd en de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen. De demografische evolutie, die gekenmerkt wordt door de massale toetreding van de babyboom-generatie in de leeftijdscategorie 50-55 jaar en daarna 55-60 jaar vanaf 2000, zou de structuur van de werkloosheid per leeftijdscategorie en dus de verdeling tussen de verschillende statuten grondig veranderen. Het effectief van de uitkeringsgerechtigde, niet-werkzoekende, oudere werklozen zou gedurende de periode toenemen met meer dan 50.000 eenheden, terwijl de overige categorieën van werklozen samen 165.000 eenheden zouden verliezen. De werkloosheidsgraad in ruime zin¹ zou zo dalen van 14,2 procent in 1998 tot 11,4 procent in 2004 en van 11,6 procent tot 7,7 procent, indien geen rekening wordt gehouden met de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde oudere werklozen. De werkgelegenheidsgraad (in procent van de bevolking van 15 tot 64 jaar) zou stijgen van 57,6 procent in 1998 tot 60,4 procent in 2004. Deze stijging van de werkgelegenheidsgraad is vergelijkbaar met de stijging die werd genoteerd tussen 1994 en 1998 (van 55,8 procent naar 57,6 procent).

Het weze vermeld dat de demografische evolutie en de daling van de brugpensioneringsgraden tegelijk een grote stijging impliceren van de werkgelegenheid in de leeftijdscategorie van 50 tot 64 jaar. Men kan echter niet uitsluiten dat de betere werkgelegenheidssituatie leidt tot het zoeken naar bepaalde kwalificaties in deze bevolkingscohorten en tot een meer dan proportionele instandhouding van arbeidsplaatsen aldaar, hetgeen zou leiden tot een andere verdeling van de werkloosheid per leeftijdscategorie en per statuut.

---

1. Inclusief de niet-werkzoekende oudere werklozen in de werkloosheid en de beroepsbevolking.

Teruglopende energie- en CO₂-intensiteit

De projectie toont dat de economische groei gepaard gaat met een belangrijke vermindering van de energie-intensiteit in de industrie (met 2 procent) en van de CO₂-intensiteit (met 1,8 procent). Dit wordt verklaard door een rendementsverbetering in de industrie, die sterker is dan voorheen werd voorzien.

Deze gunstige ontwikkeling van de energie- en koolstof-intensiteit van de economische groei kan echter niet verhinderen dat het energieverbruik en de overeenkomstige CO₂-emissies blijven toenemen in absolute waarde. Deze toename staat haaks op het Belgische objectief ter vermindering van de emissies met 7,5 procent tegen de periode 2008-2012 (vergeleken met het niveau van 1990), dat verband houdt met de aanvaarding van het Kyoto-protocol.

Liberalisering van de energiemarkt

De Europese liberalisering van de energiemarkt zal hoofdzakelijk betrekking hebben op de gas- en elektriciteitsmarkt. De prijs van de elektriciteit zou enigszins onder neerwaartse druk kunnen komen. In een eerste fase zal deze liberalisering evenwel enkel betrekking hebben op de grote industriële verbruikers die reeds van voordelige tarieven genieten. De impact op de prijzen is nog onzeker. In de basisprojectie blijft de elektriciteitsprijs op middellange termijn vrijwel stabiel. De gevolgen van een scenario met een daling van de elektriciteitsprijs voor de grote industriële verbruikers worden bondig geanalyseerd binnen een variant.

Begrotingsoverschotten bij ongewijzigd beleid ...

Bij ongewijzigd beleid neemt de netto financieringsbehoefte van de overheid snel af, m.n. van 1,3 procent van het BBP in 1998 tot 0,7 procent in 1999 en 0,4 procent in 2000, vooral als gevolg van de daling van de rentelasten. Het tekort zou volledig verdwijnen in het jaar 2001. De schuldquote van de overheid zou tussen 1998 en 2004 dalen met 24 procentpunten.

Tegelijk zou het primair overschot toenemen met 1 procent van het BBP, namelijk van 6,1 procent in 1998 tot 7,1 procent in 2004. In het begin van de periode zou de verbetering trager verlopen.

In het scenario van de basisprojectie wordt het strikte beheer van alle uitgaven-categorieën verdergezet. De lonen in de overheidssector genieten omzeggens geen baremaherziening. Ze stijgen slechts omwille van een *wage drift* en de gevolgen van vroegere revalorisaties. Behoudens de punctuele maatregelen in het kader van de begroting 1999, worden de vervangingsinkomens, noch de van toepassing zijnde plafonds en forfaits verhoogd in functie van de algemene welvaartsevolutie, met uitzondering evenwel van het plafond in het pensioenstelsel van de loontrekkenden. Dit stelsel is aangepast overeenkomstig de maatregelen voorzien in de pensioenhervorming. Ondanks de strenge controle op de uitgaven voor gezondheidszorg zou de inachtneming van sommige behoeften leiden tot een jaarlijkse toename van de uitgaven met gemiddeld 2,9 procent in reële termen.

Globaal zou de gemiddelde jaarlijkse groei van de primaire uitgaven 1,5 procent bedragen in reële termen. Deze zouden dalen van 40,9 procent van het BBP in 1998 naar 38,9 procent in 2004. De daling van de werkloosheid en de electorale cyclus van de investeringen van de lokale overheden zouden bijdragen tot dit resultaat.

De daling van de primaire uitgaven zou voor bijna de helft worden gecompenseerd door de daling van de ontvangsten in procent van het BBP. Behalve een aanzienlijke stijging in 1999, die gedeeltelijk het gevolg is van een uitzonderlijke inning van niet-fiscale ontvangsten (afkomstig van de NBB) in het begin van het jaar, zouden de totale overheidsontvangsten dalen over de gehele periode, m.n. van 47 procent van het BBP in 1998 naar 46 procent in 2004, vooral als gevolg van de verminderingen van de bijdragen en ondanks een stijging van de fiscale ontvangsten.

... op het niveau van de
federale overheid

Zowel de verbetering van het primair saldo als van de netto-financieringscapaciteit zouden zich concentreren bij de federale overheid. Niet alleen komt de daling van de rentelasten bijna uitsluitend ten goede aan de federale overheid (-1,8 procent van het bbp in 2004 in vergelijking met 1998), tevens verwerft zij een groot deel van de terugverdieneffecten van de vermindering van de sociale bijdragen. Bovendien impliceert de definitieve fase van de Bijzondere Financieringswet een daling (in procent van het BBP) van de belastingen die aan de gemeenschappen worden toegewezen. Het primair overschot van de federale overheid zou stijgen met 1,7 procent van het BBP tussen 1998 en 2004 en de financieringscapaciteit zou verbeteren met 3,5 procent van het BBP gedurende dezelfde periode.

De budgettaire situatie van de overige entiteiten lijkt op middellange termijn meer nijpend. De financieringscapaciteit van de globale sociale zekerheid (definitie nationale boekhouding) zou, alhoewel ze aanzienlijk afneemt, op het einde van de periode nog net in evenwicht zijn. Dit geldt evenwel niet voor de sociale zekerheid van de loontrekkenden *stricto sensu*, die geleidelijk belangrijke tekorten zou vertonen. De sociale zekerheid lijdt immers onder de vermindering van de sociale bijdragen, waarvoor geen alternatieve financiering is voorzien.

De gewesten en gemeenschappen samen zouden, in tegenstelling tot de jongste jaren, geconfronteerd worden met een daling van hun middelen in BBP-termen. Toch lijkt het mogelijk een financieringscapaciteit dichtbij nul te behouden op middellange termijn, dankzij een daling van de rentelasten.

Globaal zou entiteit I (federale overheid + sociale zekerheid) tegen 2004 een begrotingsoverschot vertonen van 1,8 procent van het BBP, met een primair overschot van 6,8 procent van het BBP, terwijl entiteit II (gemeenschappen, gewesten en lokale besturen) vrijwel in evenwicht zou zijn, met een primair overschot dat nog slechts 0,3 procent van het BBP zou bedragen.

Omwille van de financiële contrasten tussen de verschillende subsectoren van de overheid, is het niet uitgesloten dat de vraag naar een herverdeling van de begrotingsmiddelen binnen entiteit I enerzijds en tussen de entiteiten I en II anderzijds, zich zal manifesteren in het politieke debat.

Twee referenties om de budgettaire marges te bepalen

In hun stabiliteitsprogramma, dat werd ingediend bij de Europese Commissie, verbinden de Belgische autoriteiten er zich tegenover de Europese Unie toe een bepaald budgettair traject af te leggen tot in 2002. Het verschil tussen de norm of de doelstelling inzake het primair overschot van de gezamenlijke overheid die hierin is opgenomen (minimum 6 procent van het BBP, en meer indien de economische groei boven de 2,3 procent ligt) en het primair overschot van de basisprojectie stemt overeen met de marges die beschikbaar zijn om budgettaire initiatieven te financieren.

Voor de periode na 2002 vormt het Europese Pact voor stabiliteit en groei momenteel de enige beschikbare referentie. Het eist de wegwerking van het volledige overheidstekort op middellange termijn. De marges zijn dan gelijk aan de (positieve) netto financieringscapaciteit van de basisprojectie, tenminste wanneer er geen conjunctuurboni worden toegewezen aan de verhoging van de financieringscapaciteit.

Groter wordende marges ...

Tegen 2002 zouden de gecumuleerde budgettaire marges 0,6 procent van het BBP bedragen (d.i. 60 miljard frank). Deze marges zouden ongeveer gelijkmatig verdeeld zijn over de periode 2000-2002 en bijgevolg ongeveer 0,2 procent van het BBP per jaar bedragen in die periode.

In 2003 en 2004 zouden de totale marges groot worden indien de financieringscapaciteit, bij ongewijzigd beleid, in ruime mate positief zou zijn (respectievelijk 1,2 procent en 1,7 procent van het BBP). De nieuwe marges zouden in 2003 0,7 procent van het BBP en in 2004 0,5 procent van het BBP bedragen.

Tegen 2004 zouden de totale marges 195 miljard frank bedragen, waarvan een derde gebruikt zou kunnen worden tussen 2000 en 2002 en twee derden in 2003 en 2004. Het moet worden onderstreept dat dit resultaat tegelijk afhangt van het scenario met betrekking tot de economische groei (die jaarlijks 2,6 procent belooft in 2003-2004) en de hypothese inzake het niet toewijzen van de conjunctuurboni aan de verhoging van de financieringscapaciteit. In een scenario van trendmatige groei of in de veronderstelling van een algehele toewijzing van de conjunctuurboni aan de verhoging van de financieringscapaciteit¹ zouden de gecumuleerde marges in 2004 nog 157 miljard frank vertegenwoordigen.

... die bij aanwending de macro-economische prestaties verbeteren ...

In de veronderstelling dat de marges worden gebruikt - m.a.w. in een scenario met een aanpassing van het economisch beleid - verschilt de budgettaire ontwikkeling natuurlijk van deze in de basisprojectie. De macro-economische context wijzigt ... en beïnvloedt op haar beurt de marges zelf.

De macro-economische gevolgen van een gewijzigd begrotingsbeleid variëren echter naargelang van de gekozen opties. In het kader van de "*economische vooruitzichten 1999-2004*" heeft het Federaal Planbureau gepoogd een mogelijke macro-economische configuratie voor te stellen die zou volgen uit het gebruik van de marges, zonder daarbij te willen vooruitlopen op de toekomstige keuzes van het economisch beleid. Daartoe werd een alternatieve projectie uitgewerkt

1. Zulk een scenario is restrictiever dan voorzien in het Belgische Stabiliteitsprogramma, maar meer in overeenstemming met de geest van het Stabiliteitspact, waarbij de automatische stabilisatoren kunnen optreden.

waarin de marges zijn verdeeld tussen een vermindering van de belangrijkste heffingen en een uitbreiding van de verschillende categorieën van primaire uitgaven, in verhouding tot het belang van de verschillende posten in de geconsolideerde rekening van de gezamenlijke overheid.

In een dergelijk scenario zou de economische groei jaarlijks gemiddeld 2,7 procent bedragen in plaats van 2,5 procent in de basisprojectie en oplopen tot 3 procent in 2004. Het werkgelegenheidspeil zou op het einde van de periode gestegen zijn met 0,8 procent voor zover het aanbod adequaat is. De binnenlandse component van de groei zou groter zijn onder impuls van de binnenlandse vraag. Op middellange termijn zou de inflatie dalen (1,4 procent in plaats van 1,5 procent) als gevolg van de vermindering van de patronale bijdragen en de indirecte belastingen.

Indien de modaliteiten van het gebruik van de marges zouden worden bepaald met het oog op het maximaliseren van de macro-economische effecten in termen van werkgelegenheid, dan zouden deze uiteindelijk nog groter zijn.

*... maar dan de
schuldafbouw afremmen*

Indien de marges worden gebruikt volgens de geteste modaliteiten, dan zou het budgettaire evenwicht een jaar later worden bereikt, d.w.z. in 2002 in plaats van in 2001. Op middellange termijn zou er een begrotingsoverschot van 0,2 procent van het BBP blijven bestaan als gevolg van de geïnduceerde macro-economische effecten.

De schuldafbouw zou worden vertraagd. In de alternatieve projectie ligt de overheidsschuld in 2004 2,5 procent van het BBP hoger dan in de basisprojectie.

TABEL 1 - Voornaamste macro-economische resultaten van de projectie

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Gemiddelden		
								1990 1994	1995 1998	1999 2004
VRAAG EN PRODUCTIE (constante prijzen) ^(*)										
- Privé-consumptie	3,6	2,2	2,0	1,9	1,8	1,9	2,0	1,7	2,1	2,0
- Overheidsconsumptie	1,5	2,0	1,5	1,5	1,2	1,5	1,3	1,0	1,1	1,5
- Investerings	4,9	4,1	3,1	2,4	3,0	3,5	3,8	0,5	3,7	3,3
. Bedrijven	5,0	3,2	4,1	3,4	3,9	4,0	4,2	-0,6	4,7	3,8
. Overheid	9,3	15,2	-7,0	-5,5	-3,6	2,5	5,0	4,9	1,8	1,1
. Woningen	3,2	3,2	3,9	2,3	2,6	2,1	2,1	2,4	2,2	2,7
- Totale binnenlandse vraag	4,2	2,6	2,1	1,9	2,0	2,1	2,2	1,3	2,3	2,2
- Uitvoer	4,0	2,9	4,6	5,3	5,4	5,4	5,4	3,7	4,8	4,8
- Totale finale vraag	4,1	2,7	3,3	3,5	3,6	3,8	3,8	2,3	3,4	3,5
- Invoer	5,8	3,7	4,4	4,9	5,0	5,1	5,1	3,6	4,8	4,7
- BBP	2,9	2,0	2,3	2,4	2,4	2,6	2,7	1,4	2,4	2,4
- BNP	2,9	2,1	2,4	2,5	2,6	2,7	2,8	1,7	2,5	2,5
- BNP (lopende prijzen)	4,9	3,2	3,8	4,0	4,1	4,2	4,3	5,0	4,2	3,9
PRIJZEN EN KOSTEN^(*)										
- Privé-consumptie	1,0	1,1	1,3	1,6	1,6	1,6	1,6	3,0	1,8	1,5
- Investerings	0,5	1,0	1,4	1,7	1,8	1,7	1,6	2,3	1,0	1,5
- Uitvoer	0,5	0,2	1,3	1,5	1,6	1,7	1,8	-0,8	2,1	1,3
- Invoer	-1,3	0,2	1,3	1,7	1,7	1,8	1,9	-1,3	2,3	1,4
- Ruilvoet	1,9	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,6	-0,2	-0,1
- BBP-deflator	2,0	1,1	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	3,2	1,6	1,4
- Lange rente (niveau, 10j.)										
. nominaal	4,7	4,2	4,7	4,9	5,1	5,2	5,2	8,6	6,1	4,9
. reëel	3,7	3,1	3,4	3,3	3,5	3,6	3,6	5,6	4,3	3,4
- Korte rente (niveau, 3m.)										
. nominaal	3,6	3,1	3,4	3,6	3,8	3,9	3,9	8,5	3,7	3,6
. reëel	2,6	2,0	2,1	2,0	2,2	2,3	2,3	5,5	1,9	2,2
WERGELEGENHEID										
- Actieve bevolking (in duizendtallen)	4497,8	4516,8	4540,1	4558,5	4569,4	4580,9	4591,6	4313,1	4443,8	4559,6
- Werkgelegenheid (in duizendtallen)	3809,0	3846,8	3889,7	3922,6	3955,6	3986,7	4017,2	3738,7	3752,3	3936,4
(wijziging in duizendtallen)	54,1	37,9	42,8	33,0	32,9	31,2	30,4	-4,8	30,3	34,7
(wijziging in procent)	1,4	1,0	1,1	0,8	0,8	0,8	0,8	-0,1	0,8	0,9
- Werkloosheid in ruime zin (in duizendtallen)	636,5	617,6	598,1	583,5	561,5	541,8	522,0	525,1	640,0	570,7
(wijziging in duizendtallen)	-17,9	-18,8	-19,6	-14,6	-22,0	-19,7	-19,7	34,2	2,2	-19,1
- Werkloosheidsgraad, in procent van de actieve bevolking	14,2	13,7	13,2	12,8	12,3	11,8	11,4	12,2	14,5	12,5
- Werkloosheid, concept MTA (in duizendtallen)	505,3	477,3	448,3	424,3	397,0	369,5	340,3	451,4	536,5	409,4
- Werkloosheidsgraad, concept MTA, in procent van de actieve bevolking	11,6	10,9	10,2	9,6	9,0	8,4	7,7	10,6	12,4	9,3
- Productiviteit per uur ^(*)	1,9	1,4	1,5	1,8	1,9	2,1	2,2	1,7	2,2	1,8

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Gemiddelden		
								1990 1994	1995 1998	1999 2004
INKOMENS										
- Reëel uurloon ^(*)	1,1	1,3	1,5	1,6	1,8	1,8	2,0	3,1	1,1	1,7
- Reëel beschikbaar inkomen ^(*)	2,8	1,5	2,4	2,0	1,9	2,0	2,2	2,2	0,8	2,0
- Gezinsspaarquote	14,6	14,0	14,3	14,4	14,4	14,6	14,8	18,5	15,9	14,4
- Loonmassa in procent van het nationaal inkomen	57,8	57,7	57,5	57,2	56,9	56,6	56,4	60,7	58,6	57,1
- Loonkost per eenheid product ^(*)	0,1	0,8	0,6	0,9	1,0	1,0	1,0	4,1	0,0	0,9
- Winstmarge van de bedrijven ^a	37,0	37,2	37,7	38,1	38,5	38,8	39,1	33,6	36,0	38,2
- Bruto rendement van de kapitaalvoorraad ^b	20,2	20,1	20,2	20,3	20,3	20,3	20,3	18,5	19,4	20,2
OVERHEIDSFINANCIËN										
- Verplichte afhoudingen ^(**)	45,7	45,8	45,6	45,4	45,2	45,1	45,0	44,3	45,6	45,3
- Netto financieringsvermogen (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid										
. in miljarden franken	-116,9	-67,2	-42,0	6,2	75,1	134,1	196,1	-439,5	-212,6	50,4
. in procent van het BBP	-1,3	-0,7	-0,4	0,1	0,7	1,2	1,7	-6,1	-2,5	0,4
- Schuld van de centrale en lokale overheden										
. in miljarden franken	10748,5	10827,9	10910,8	10931,3	10873,6	10760,6	10584,1	9185,4	10690,0	10814,7
. in procent van het BBP	118,1	115,4	112,1	108,2	103,5	98,4	92,9	128,0	125,4	105,1
DIVERSEN										
- Netto uitvoer										
. in miljarden franken	416,3	377,5	409,9	454,7	506,5	567,6	628,3	226,6	377,0	490,8
. in procent van het BBP	4,6	4,0	4,2	4,5	4,8	5,2	5,5	3,1	4,4	4,7
- Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland										
. in miljarden franken	421,5	391,9	433,5	487,3	551,8	621,2	694,1	158,7	377,2	530,0
. in procent van het BBP	4,6	4,2	4,5	4,8	5,3	5,7	6,1	2,1	4,4	5,1
SECTORALE GROEI^(*) (toegevoegde waarde tegen marktprijzen in volume)										
- Industrie (totaal), waarvan	4,5	1,9	2,3	2,3	2,5	2,7	2,8	0,9	3,2	2,4
. verwerkende nijverheid	4,7	1,5	2,5	2,7	2,8	3,0	3,1	0,6	3,3	2,6
. bouw	3,4	3,4	2,2	0,6	1,5	1,9	2,2	1,7	2,5	2,0
- Marktdiensten, waarvan	2,7	2,2	2,6	2,7	2,7	2,8	2,9	1,7	2,4	2,7
. vervoer en communicatie	3,6	2,3	3,3	3,5	3,5	3,6	3,6	2,7	2,7	3,3
. overigen	2,5	2,2	2,4	2,5	2,6	2,6	2,8	1,6	2,3	2,5
- Niet-verhandelbare diensten	1,0	1,4	1,2	1,1	0,7	1,2	0,9	1,4	1,0	1,1

a. Bruto exploitatieoverschot zonder subsidies in procent van de toegevoegde waarde tegen factorkosten.

b. Bruto exploitatieoverschot "aangepast voor het eigen werk van de zelfstandigen" in procent van de kapitaalvoorraad tegen vervangingskost - marktsector zonder landbouw.

(*) Groeivoet in procent.

(**) Geheel van de fiscale en parafiscale afhoudingen in verhouding tot het BBP.

De internationale omgeving: een gunstige Europese context

De Europese en de wereldgroei zullen in 1999 diepgaand beïnvloed worden door de conjuncturele ommekeer in het tweede semester van 1998. Het aanhouden van de economische en financiële crisis in bepaalde Aziatische landen, in het bijzonder in Japan, en de uitbreiding van die crisis naar Latijns-Amerika en Rusland hebben gezorgd voor een verminderde activiteit voor de Europese uitvoerders. Samen met een gevoelig vertrouwensverlies van de ondernemingen inzake de groeivoorzichten op korte termijn heeft dit ook de binnenlandse component van de Europese groei aangetast. In deze context komen de Verenigde Staten opnieuw naar voor als de motor van de wereldeconomie, met een sterke BBP-groei in het laatste trimester van 1998 (+ 5,6 procent op jaarbasis).

Voor 1999 voorzien de internationale instellingen een stabilisering, waarna de groei in de momenteel in crisis verkerende *emerging markets* op middellange termijn opnieuw herneemt. In dit scenario zou de binnenlandse component van de Europese groei, die hoe dan ook een zeker dynamisme heeft weten te bewaren, in het tweede semester van 1999 een - mogelijk fors - herstel op gang kunnen brengen. Niettemin zal de Europese economische groei in 1999 lijden onder het lage activiteitsniveau van eind 1998-begin 1999.

Vanaf 2000 en op middellange termijn zou de Europese economische groei zich in de buurt van 3 procent situeren (2,7 procent in 2000), d.i. hoger dan het gemiddelde van de jongste tien jaren. In zoverre er zich geen onverwachte externe schokken voordoen zou de Europese economie namelijk de vruchten moeten plukken van de geslaagde convergentie van de euro-zone, waardoor het mogelijk moet zijn om een evenwichtige "*policy mix*" door te voeren. De sanering van de publieke financiën, die reeds voor een sterke vermindering van de netto financieringsbehoefte heeft gezorgd (tot 2,1 procent van het BBP in de euro-zone in 1998), zou kunnen worden aangehouden zonder nieuwe bezuinigingen en aldus in toenemende mate de vrije werking van de automatische stabilisatoren mogelijk maken. Gematigde loonsverhogingen zouden een eventuele versnelling van de inflatie, die uit de daling van de werkloosheid kan voortvloeien, moeten beperken. Het monetaire beleid, dat geen wisselkoersobjectief meer heeft als beperking, zou geaccomodeerd kunnen blijven.

Niettemin zou de lichte stijging van de inflatie op middellange termijn - zij het nog steeds onder de 2 procent - en het einde van de financiële crisis in de nieuwe economieën tot een stijging van de nominale rentevoeten kunnen leiden, zonder al te grote repercussies op de reële rendementen.

A. De internationale omgeving in de periode 1999-2004

De door het Federaal Planbureau gebruikte internationale omgeving steunt op de jongste korte-¹ en middellangetermijnvooruitzichten² van de Europese Commissie. Deze vooruitzichten werden evenwel aangepast op basis van OESO-ramingen³ en van de jongste internationale conjunctuurontwikkelingen. Deze aanpassingen hebben betrekking op bijvoorbeeld de groei van de potentiële uitvoermarkten voor België, waarvan de dynamiek in de scenario's van de Commissie sterker is als gevolg van bepaalde vertrouwenseffecten die de consumptie- en investeringspatronen beïnvloeden, maar waarmee in de methodologie van het Federaal Planbureau geen rekening wordt gehouden.

In het gebruikte scenario zou de groei van onze potentiële uitvoermarkten, na een inzinking tot 4,2 procent - wat een herneming in de loop van het jaar veronderstelt - geleidelijk oplopen tot 6 procent in 2001 en nadien stabiel blijven. Dit groeiritme ligt weliswaar boven de trend (jaarlijks gemiddeld 5 procent), maar is lager dan in de periode 1997-1998 (gemiddeld 6,7 procent).

De wereldinflatie zou in 1999 zeer zwak, zo niet negatief zijn. De wereldprijzen in dollar zouden dalen, hetgeen, gelet op de lagere koers van de euro, zou resulteren in stabiele prijzen in euro. Een aantal niet-Europese landen zouden hun nationale prijsstijgingen beperken vanwege de toegenomen concurrentie van de landen van de monetaire unie.

In het jaar 2000 zou de nog steeds zeer matige stijging van de wereldprijzen toe te schrijven zijn aan de beperkte prijsevolutie van goederen en diensten exclusief energie. De prijzen van aardolie en grondstoffen zouden daarentegen hernemen, vooral onder impuls van het herstel van de nieuwe economieën vanaf dat jaar. Nadien, tijdens de periode 2001-2004, zouden de wereldprijzen in dollar jaarlijks gemiddeld met 2,4 procent toenemen.

Wat de prijzen van de grondstoffen en vooral de petroleumprijzen betreft, houdt het scenario van de internationale omgeving rekening met de noteringen op de termijnmarkten en wordt uitgegaan van een prijsstijging van de Brent op middellange termijn. De projectie verwacht een jaargemiddelde prijs per vat ruwe olie van 13,1 dollar in 1999 en van 13,7 dollar in 2000. Nadien zou de prijs per vat aan het tempo van de wereldinflatie groeien en op middellange termijn ongeveer 15 dollar bedragen. Deze laatste evolutie is gebaseerd op de hypothese dat het recente OPEC-akkoord van maart 1999, dat voorziet in productiebeperkingen voor de komende jaren, slechts voor een tijdelijke heropleving van de prijs per vat ruwe olie zal zorgen.

---

1. Europese Commissie, april 1999.
2. Europese Commissie - DGII, "Medium Term Projections 1998-2003", november 1998.
3. OESO, "The OECD Medium Term Baseline", december 1998.

TABEL 2 - Hypothesen i.v.m. de internationale omgeving van de middellangetermijnprojectie van het Federaal Planbureau (groeivoeten in procent, tenzij anders aangeduid)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Gemiddelde 1999-2004
Potentiële uitvoermarkt voor België ^a	6,4	4,2	5,4	6,0	6,1	6,1	6,0	5,6
p.m.: Scenario v.d. Eur. Commissie ^b	6,2	5,1	5,9	6,3	6,4	6,4	-,	6,0
Wereldprijzen in dollar								
Uitvoer (goederen en diensten)	- 3,5	- 1,9	1,6	2,3	2,4	2,5	2,5	1,6
Invoer (goederen en diensten)	- 3,5	- 1,8	1,6	2,3	2,3	2,5	2,5	1,6
Wereldprijzen in euro								
Uitvoer (goederen en diensten)	- 2,1	0,0	1,6	1,8	1,8	1,9	1,9	1,5
Invoer (goederen en diensten)	- 2,1	0,2	1,6	1,8	1,7	1,9	1,9	1,5
Olieprijs (Brent, dollar per vat)	13,4	13,1	13,7	14,0	14,3	14,7	15,0	14,1
Wisselkoers BEF/USD	36,3	37,0	37,0	36,8	36,6	36,4	36,2	36,7
Wisselkoers USD/euro	-,	1,09	1,09	1,10	1,10	1,11	1,11	1,10
Driemaandsrente (niveau in procent)								
Verenigde Staten	5,5	5,0	5,2	5,1	5,0	5,0	5,0	5,1
Euribor	-,	3,1	3,4	3,6	3,8	3,9	3,9	3,6
Tienjaarsrente (niveau in procent)								
Verenigde Staten	5,3	5,1	5,4	5,5	5,7	5,8	5,8	5,5
Duitsland	4,6	4,0	4,6	4,8	5,0	5,1	5,1	4,8

a. Scenario FPB van maart 1999: Internationale omgeving op basis van de beschikbare observaties voor 1998 en 1999 en op basis van de meest recente middellangetermijnscenario's van de Europese Commissie en de OESO, evenals eigen hypothesen.

b. Scenario van de Europese Commissie van november 1998: Internationale omgeving afgeleid uit de middellangetermijnvooruitzichten van de DG II.

Op het vlak van de wisselkoersen heeft de toetreding van elf EU-lidstaten tot een monetaire unie geleid tot de introductie van de euro als gemeenschappelijke munt. Op basis van de evoluties sedert januari 1999 is het scenario van het FPB gebaseerd op een wisselkoers van 1,09 dollar per euro. In vergelijking met 1998 betekent dit voor de Belgische munt een depreciatie t.o.v. de dollar van 2 procent. Voor de periode 2000-2004 wordt verondersteld dat de euro jaarlijks met ongeveer 0,5 procent apprecieert t.o.v. de dollar. Deze technische hypothese is gebaseerd op de veronderstelling van constante reële wisselkoersen en weerspiegelt het inflatieverschil tussen de euro-zone en de Verenigde Staten.

Ten slotte zijn, wat de rentevoeten betreft, de hypothesen voor 1999 gebaseerd op de observaties sedert het begin van het jaar. In de periode 2000-2004 ondergaan de rentevoeten een lichte verhoging onder invloed van de inflatie, de groei van de wereldeconomie en een in zekere mate omgekeerde beweging van kapitalen die Europa verlaten. Op middellange termijn zou de Duitse lange rente op 5,1 procent stabiliseren en de Europese korte rente op 3,9 procent, wat neerkomt op een groei van het verschil tussen de korte en de lange rente met 30 basispunten.

B. De onzekerheden verbonden met het internationale scenario

De opstelling van een internationaal scenario gaat gepaard met een aantal klassieke onzekerheden, zoals de evolutie van de wisselkoersen en de rentevoeten. We beperken ons in wat volgt tot de vermelding van enkele belangrijke risico's die op de Europese, en bijgevolg op de Belgische conjunctuur kunnen wegen.

Vooreerst bestaat er een risico m.b.t. de groeimogelijkheden in de zones of landen die momenteel economische problemen kennen. In Azië blijft het onduidelijk in welke mate de opkomende economieën en Japan zich economisch weten te herpakken. Een bijkomende factor van onzekerheid voor de herneming in deze regio wordt gevormd door de ontwikkeling van de Chinese economie. Deze wordt geconfronteerd met een verhoogde competitiviteit van een aantal Aziatische munten sedert de zomer van 1997, waardoor de Chinese export (en bijgevolg de economische groei) bedreigd wordt. Deze situatie zou de Chinese autoriteiten tot een devaluatie van de yuan kunnen aanzetten en aldus tot verdere competitieve devaluaties in Azië kunnen leiden. De Latijns-Amerikaanse economieën hebben te maken met kapitaalvlucht en hoge rentevoeten sedert de crisis van 1997, maar lijden tevens onder de prijsdalingen van de grondstoffen. Dit maakt deze economieën kwetsbaar en zou voor nieuwe financiële problemen kunnen zorgen. Ten slotte moet ook de financieel-economische crisissituatie in Rusland worden vermeld.

Ook de Verenigde Staten vormen een factor van onzekerheid. De voorbije jaren groeide de Amerikaanse economie systematisch sneller dan door de meeste economen werd verwacht, hetgeen kan wijzen op een onderschatting van de potentiële groei. In dat geval zou de toekomstige economische groei sterker kunnen uitvallen dan de huidige ramingen en aldus de wereldgroei verhogen. Anderzijds gaat er ook een negatief risico uit van de uitzonderlijk lage gezinsspaarquote, die bij een opwaartse herziening de groei van de binnenlandse vraag zou afremmen.

Een derde belangrijke onzekerheid situeert zich op het vlak van de olieprijsen, die in de periode 1997-1998 fors daalden, maar sedert maart 1999 een herneming kennen. De meningen onder de economen omtrent de toekomstige prijsontwikkelingen zijn verdeeld en hebben met uiteenlopende vraag- en aanbodargumenten te maken. Het hoeft geen betoog dat een hogere olieprijs inflatoire gevolgen heeft en de economische groei aantast van de Europese economieën. In hoofdstuk 3 is daarom een variant opgenomen om de macro-economische en budgettaire gevolgen voor de Belgische economie na te gaan van een olieprijs die uitstijgt boven het niveau dat wordt gehanteerd in de basisprojectie.

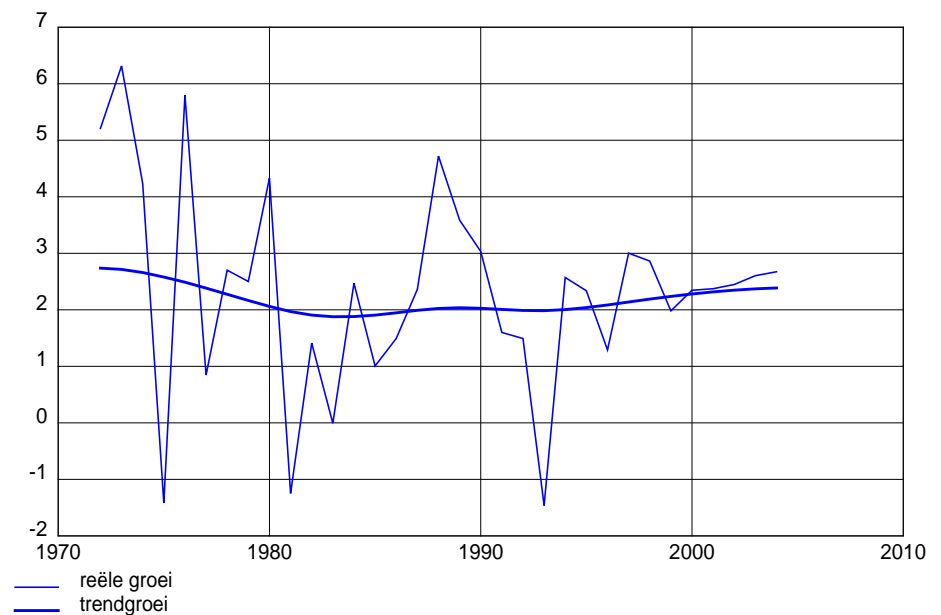

III Macro-economische en sectorale evoluties: externe overschotten en tertiarisering

Niettegenstaande de wereldeconomie vertraagde in 1998, leverde de Belgische economie met 2,9 procent opnieuw een sterke groeiprestatie na de 3-procentgroei van 1997. Het is evenwel onwaarschijnlijk dat de performantie van de voorbije twee jaren zich in de projectieperiode zal kunnen bestendigen. De economische groei kan in de periode 1999-2004 jaarlijks gemiddeld 2,4 procent halen.

De projectieperiode start met een beduidende groeivertraging tot 2 procent in 1999, waarna de conjunctuur opnieuw aantrekt, zij het in beperkte mate vergeleken met de periode 1997-1998. Overigens zorgde de sterke conjunctuur in 1997-98 voor het dichtenvan de (sedert 1993) negatieve *output gap* in 1998. Figuur 1 toont dat de BBP-groei zich vanaf het jaar 2000 opnieuw boven de trendgroei van 2,3 procent situeert, waardoor de *output gap* licht positief wordt op middellange termijn.¹

FIGUUR 1 - Reële groei van het BBP en trendgroei

1. De Belgische trendgroei bedraagt ongeveer 2,3 procent en is berekend door toepassing van een Hodrick-Prescott filter op de tijdreeks van het BBP in constante prijzen. De *output gap* (niet afgebeeld) wordt hier gedefinieerd als het procentueel verschil tussen het 'feitelijke' BBP (gerealiseerd of voorspeld) en het trendmatige BBP in niveau.

De meer dan trendmatige groei op middellange termijn is in de eerste plaats toe te schrijven aan de dynamiek van de potentiële uitvoermarkten (cfr. hoofdstuk 2). Daarnaast zijn er echter ook twee binnenlandse factoren die hiertoe bijdragen. Er is enerzijds de verbetering van het concurrentievermogen via de loonmatiging en de verdere vermindering van de werkgeversbijdragen. Anderzijds ondersteunt de afbrokkelende werkloosheidsgraad het consumentenvertrouwen, waardoor de spaarquote relatief laag blijft.

De samenstelling van de groei verandert. In 1997 had de economische groei nog een brede basis door de gunstige binnenlandse en buitenlandse afzetmogelijkheden. 1998 kende een gunstige maar ongelijke groei: de uitvoer boette beduidend aan belang in vanwege de internationale vraaguitval en het zwaartepunt verschoof naar de binnenlandse bestedingen. Deze tendens lijkt zich nog te zullen versterken in 1999: de binnenlandse bestedingen compenseren gedeeltelijk de verzwakte uitvoergroei en zorgen aldus voor een tijdelijke groeiverzwakking van de Belgische economie. Daarna zou de groei opnieuw een meer evenwichtige samenstelling kennen in de periode 2000-2004.

Het surplus van de lopende rekening van de betalingsbalans neemt na 1999 opnieuw toe. Deze tendens weerspiegelt de - vergeleken met de nationale investeringen - relatief sterke toename van het nationale sparen, waarbij vooral de ontwikkeling het overheidssparen een rol speelt. De buitenlandse overschotten vertalen zich in toenemende schuldvorderingen van België op het buitenland, waarvan de opbrengsten maken dat het BNP sneller groeit dan het BBP.

Wat de sectorale ontwikkelingen betreft zou het aandeel van de verwerkende nijverheid in het BBP op middellange termijn tot 20 procent dalen. De tertiaire sectoren zouden ongeveer 70 procent vertegenwoordigen.

A. De componenten van de economische groei

1. De buitenlandse vraag

Op zoek naar een tweede adem

De verzwakking van het groeicijfer van de Belgische potentiële uitvoermarkten van 8,8 procent in 1997 naar resp. 6,4 en 4,2 procent in 1998 en 1999¹ leidt tot een beduidend zwakkere uitvoerprestatie. Na de sterke performantie in 1997 (+7,1 procent) vertraagde de Belgische uitvoergroei in 1998 tot 4 procent en deze zou in 1999 nog 2,9 procent bedragen.

In 1998 werd de groei van de uitvoer ruimschoots overtroffen door deze van de invoer, die omwille van de stevige binnenlandse vraag en de lage invoerprijzen in 1998 slechts een kleine terugval kende van 6,3 naar 5,8 procent. Hierdoor leverde de netto-uitvoer een beduidend negatieve bijdrage aan de economische groei, nl. -1,1 procent. Uitgedrukt in lopende prijzen en in BBP-termen steeg de netto-uitvoer evenwel door de gunstige ontwikkeling van de ruilvoet (dalende olie- en grondstoffenprijzen).

Ook in 1999 zou de netto-uitvoer een negatieve bijdrage leveren tot de economische groei, zij het minder uitgesproken (nl. -0,5 procent). De uitvoer ondergaat weliswaar voor het tweede opeenvolgende jaar een merkelijke vertraging, maar ook de invoervraag groeit beduidend trager (van 5,8 naar 3,7 procent) door de afkoeling van de binnenlandse vraag. Vanaf 1999 gaat er geen compenserend effect meer uit van de ruilvoet, die licht verslechtert door een herneming van de internationale energieprijzen.

---

1. Voor meer details, zie hoofdstuk 2.

Voor de periode 2000-2004 zouden de uitvoerperspectieven verbeteren en trekt de indicator opnieuw aan tot jaarlijks gemiddeld 5,9 procent; een jaargemiddelde export- en importgroei van resp. 5,2 en 4,9 procent wordt vooropgesteld. De bijdrage van de netto-export aan de economische groei zou in deze periode gemiddeld 0,5 punten bedragen en blijft dus belangrijk. In de periode 1990-98 was dit slechts 0,2 punt.

De heropleving van de exportvraag vanaf volgend jaar belet evenwel niet dat het Belgische marktaandeel in de buitenlandse handel krimpt in de projectieperiode. De export groeit minder snel dan de potentiële afzetmarkten in het buitenland. Zoals tabel 3 cijfermatig illustreert is dit geen nieuw fenomeen¹, al is het verlies aan marktaandelen minder uitgesproken dan in de jaren negentig.

TABEL 3 - Belgische buitenlandse handel: evolutie van de marktaandelen (in procent)

	1971 1975	1976 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1998	1999 2004
Gemiddelde groei van de potentiële exportmarkt (1)	4,5	6,0	2,1	6,6	5,7	5,6
Gemiddelde reële exportgroei (2)	4,7	4,7	3,0	5,8	4,2	4,9
Ecart (2-1)	0,2	-1,3	0,9	-0,8	-1,5	-0,7

2. De binnenlandse bestedingen

Naast de bedrijfsinvesteringen waren vooral de gezinsbestedingen dé groeimotor in 1998. Hierdoor kon het conjunctuurherstel worden bestendigd ondanks de forse verzwakking van de uitvoer. In 1999 vormen beide groeicomponenten een te gering tegengewicht voor de negatieve groeibijdrage van de netto-uitvoer om een algemene groeivertraging te vermijden. In de periode 2000-2004 kent het privéverbruik opnieuw een vrij matige evolutie, terwijl de bruto-kapitaalvorming van de ondernemingen aan dynamiek wint. Bij de overige groeicomponenten vallen de dynamiek van de gezinsinvesteringen, het zwakke verloop van de overheidsconsumptie en het onregelmatige patroon van de overheidsinvesteringen op.

1. Het verlies aan marktaandelen kan veroorzaakt worden door een exportaanbod dat niet volledig beantwoordt aan de gevraagde goederen en diensten in het buitenland (bvb. wanneer het om hoogtechnologische producten gaat) of door een verslechtering van de competitieve positie, bv. door een stijging van de effectieve wisselkoers van de Belgische munt. Zie hieromtrent ook de Economische Vooruitzichten 1998-2003 van april 1998.

*Meer gematigde
vooruitzichten voor de
privé-consumptie*

a. Privé-consumptie

Ondanks de sombere berichten over de internationale conjunctuur blijkt 1998 voor de ontwikkeling van het gezinsverbruik (+ 3,6 procent) een topjaar te zijn geweest. Voor de projectieperiode wordt een enigszins zwakker groeiritme vooropgesteld van gemiddeld 2 procent. De groei van de privé-consumptie bevindt zich daarmee onder haar gemiddelde over de periode 1970-98 (2,5 procent).

De kleinere rol van de privé-consumptie in de projectieperiode kan in de eerste plaats worden toegeschreven aan de matige ontwikkeling van het gezinsinkomen. In 1998 kende de koopkracht van de gezinnen nog een sterke groei met 2,8 procent, oa. dankzij de loonnorm voor 1997-1998, die na een periode van reële loonblokkering een zekere marge voor reële loonsverhogingen toeliet, door de gunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid en door de versnelde stijging van het inkomen van de zelfstandigen, net vanwege de sterke privé-consumptie.

Daarnaast stimuleerden de gunstige ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, met een voor het eerst sinds 1998 dalende werkloosheidsgraad, het consumentenvertrouwen. Hierdoor kon de gezinsspaarquote in dat jaar verder afbrokkelen tot 14,6 procent. Ten slotte werd de inflatievertraging in 1998 verdergezet tot 1 procent.

De ontwikkeling van de koopkracht zou in 1999 gevoelig verzwakken tot 1,5 procent, vooral ten gevolge van de meer beperkte jobcreatie. Niettemin neemt de werkloosheidsgraad verder af, waardoor het consumentenvertrouwen zich kan handhaven. De privé-consumptie wordt daardoor mede ondersteund door een daling (voor het zesde opeenvolgende jaar) van de spaarquote tot 14 procent en kan aldus nog een groeicijfer van 2,2 procent halen.

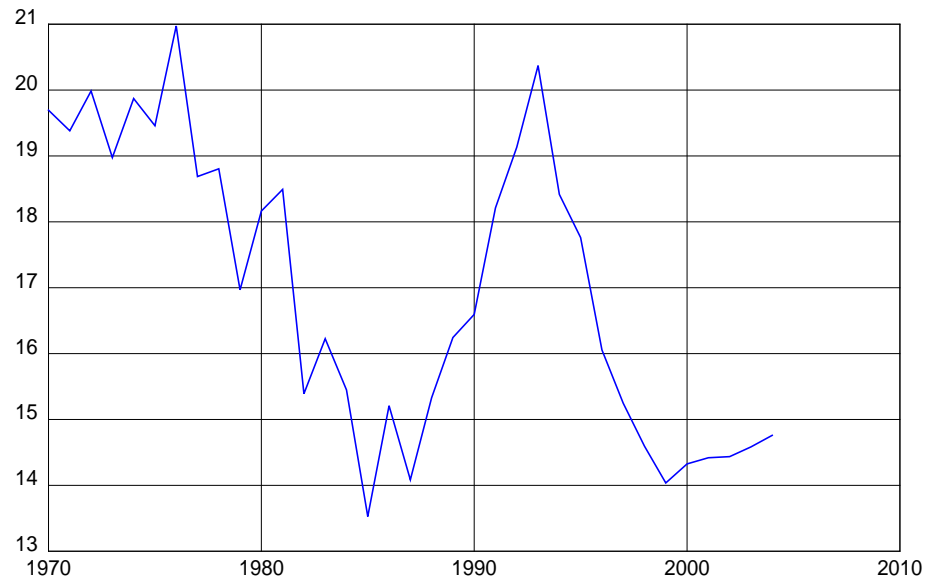
Op middellange termijn blijft het beschikbaar inkomen zich relatief zwak ontwikkelen. Bovendien zorgt de vermogenscomponent van het beschikbaar inkomen voor een lichte herneming van de spaarquote tot 14,7 procent op middellange termijn.¹ Dit blijft een niveau dat beduidend beneden het gemiddelde van de periode 1970-98 ligt (17,5 procent).

De privé-consumptie groeit tijdens de projectieperiode minder sterk dan het BBP, waardoor het aandeel van de privé-consumptie in het BBP trendmatig daalt van 63,1 procent in 1998 (d.i. net onder het periodegemiddelde 1970-97) tot 61,7 procent in 2004.

---

1. De spaarneiging bij inkomsten uit vermogen is doorgaans groter dan bij andere inkomenscomponenten.

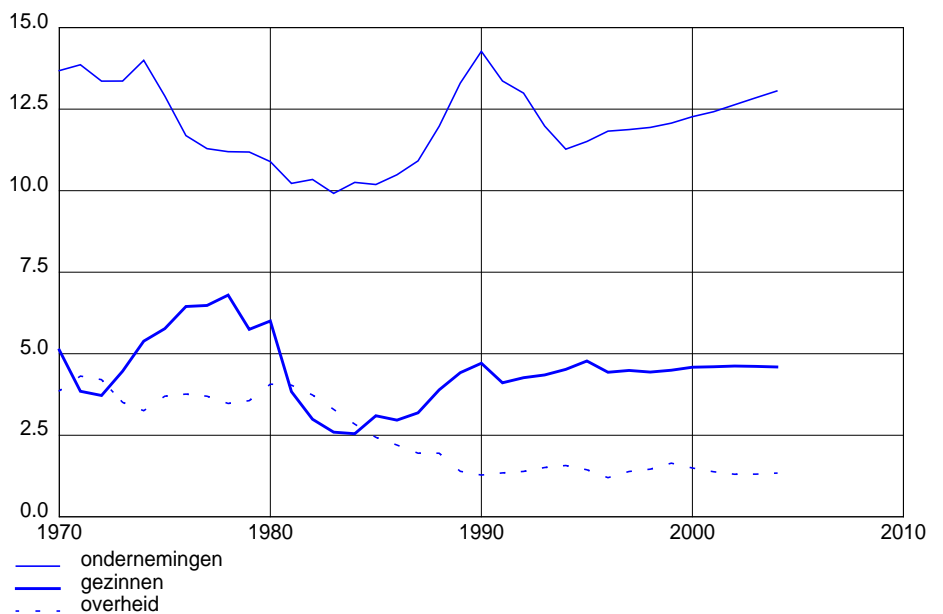
FIGUUR 2 - Gezinsspaarquote (sparen in procent van het beschikbaar gezinsinkomen)

b. Investerings

De onderstaande figuur 3 geeft de investeringsquoten van de ondernemingen, de gezinnen en de overheid weer.

FIGUUR 3 - Investerings van de ondernemingen, de gezinnen en de overheid (in procent van het BBP)

Investerings van de ondernemingen: herstel van de dynamiek op middellange termijn

De groei van de bruto-kapitaalvorming van de ondernemingen vertraagt van 5 procent in 1998 naar 3,2 procent in 1999 als gevolg van de geringere exportmogelijkheden en de verzwakte groei van het gezinsverbruik. De afzetmogelijkheden nemen evenwel opnieuw toe vanaf het jaar 2000. Vooral de uitvoer kent vanaf dan een dynamisch verloop.

De rentetarieven bereikten in 1998 opnieuw een historisch dieptepunt en drukten daardoor de kost van investeringskredieten. De vooruitzichten voor deze determinant zijn evenwel opwaartse gericht, zij het beperkt in reële termen (zie ook hoofdstuk 4).

Daarnaast is er de hoge capaciteitsbezettingsgraad in de verwerkende nijverheid in 1998 (meer dan 80 procent). Deze zou, na een tijdelijke terugval van de ondernemingsactiviteit in 1999, opnieuw een relatief belangrijk niveau bereiken. Tijdens de conjuncturele heropleving in de jaren 1997-1998 bereikte de capaciteitsbenutting immers vrij snel een recordniveau. Dit heeft te maken met de inzinking van de kapitaalvorming in de periode 1991-94, tijdens dewelke de bedrijfsinvesteringen daalden met gemiddeld 3,5 procent per jaar.

Ten slotte is er ook de ontwikkeling van de ondernemingswinsten, een investeringsdeterminant die vrij sterk groeide in de periode 1997-98, maar analoog met de conjunctuurontwikkeling vertraagt in 1999 en vervolgens opnieuw aantrekt in de rest van de projectieperiode.

De bruto-kapitaalvorming van de ondernemingen kent een groeigemiddelde van 3,9 procent in de periode 2000-2004. Met deze versnelling na het zwakke 1999 neemt de investeringsquote van de ondernemingen toe van 11,9 procent van het BBP in 1998 tot 13,1 procent in 2004 en overschrijdt ze daarmee het gemiddelde van de periode 1970-98, dat eveneens 11,9 procent bedraagt¹.

Investerings in woningen

De woningbouw kende in 1998 nog een behoorlijke groei met 3,2 procent. Dit ondanks het einde van de fiscale gunstmaatregel die een gedeeltelijke en voorwaardelijke BTW-verlaging voor woningen mogelijk maakte en ongetwijfeld een aantal bouwprojecten deed vervroegen ten koste van 1998². De overige determinanten, met name de groei van het gezinsinkomen, de daling van de werkloosheid en de lage rente brachten evenwel soelaas. Deze laatste twee determinanten ondersteunen de gezinsinvesteringen ook in de jaren 1999-2000 (zie tabel 1). Na het jaar 2000 verliezen de gezinsinvesteringen enigszins aan dynamiek door de matige evolutie van de gezinsinkomens en het aantrekken van de rentevoeten.

---

1. De groei van de investeringen blijft echter beduidend beneden de sterke groeiprestatie in de tweede helft van de jaren tachtig. In de periode 1986-1990 groeiden de ondernemingsinvesteringen jaarlijks gemiddeld met bijna 12 procent.
2. De BTW-verlaging was slechts voorzien voor de periode 1996-1997.

Overheidsinvesteringen

De overheidsinvesteringen nemen zowel toe in 1998 als in 1999 en bedragen resp. 1,5 en 1,6 procent van het BBP. Dit heeft vooral te maken met de investeringsactiviteit van de lokale besturen.

De investeringen van de lokale besturen volgen een politieke cyclus, waarbij zij gaandeweg een maximum bereiken in de periode 1999-2000 met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van het jaar 2000. Daarna verminderen zij sterk aan belang en hernemen pas vanaf 2003.

De vermindering van de publieke investeringen in het jaar 2000 wordt grotendeels verklaard door de verkoop van gebouwen door de federale overheid ter waarde van 9 miljard.

België bekleedt met een overheidsinvesteringsquote van 1,5 procent in 1998 de op één na laatste plaats binnen de Europese Unie. Het Verenigd Koninkrijk is de hekkensluis. Deze quote blijft in de periode 1999-2004 op gemiddeld 1,4 procent van het BBP tegenover een gemiddelde van 2,4 procent voor de euro-zone.

c. Overheidsconsumptie

In de jaren 1998-1999 versnelt de reële groei van de overheidsconsumptie tot resp. 1,5 en 2 procent, zij het opnieuw in geringere mate dan de economische groei. Ook tijdens de projectieperiode 2000-2004 zou de groei zeer bescheiden blijven, met een gemiddelde van 1,4 procent, zodat de overheidsconsumptie in procent van het BBP verder afbrokkelt van 14,2 procent in 1998 tot 13,5 procent in 2004. Meer toelichting over de overheidsconsumptie kan worden gevonden in hoofdstuk 6.

3. De sectorale evolutie

Verschuivingen in de sectorale samenstelling

De veranderde samenstelling van de economische groei in 1998 leidde tot een minder gunstige performantie qua toegevoegde waarde in de exportgerichte sectoren, m.n. in de verwerkende nijverheid, terwijl de - veeleer consumptiegebonden - verhandelbare diensten de vruchten plukten van het op dreef gekomen gezinsverbruik.

Wat de projectieperiode betreft wordt de economische groei in 1999 (net als in 1998) vooral ondersteund door de binnenlandse vraagcomponent en vertraagt de exportgroei. Vanaf 2000 profiteren de sectoren van de verwerkende nijverheid van de heropleving van de internationale conjunctuur. Dit geldt in de eerste plaats voor de sector van de intermediaire goederen, maar evenzeer voor de sectoren van de consumptiegoederen en van de uitrustingsgoederen. Voor deze laatste sector komt daarbij nog de investeringsvraag van de ondernemingen, een factor die ook buiten de verwerkende nijverheid van belang is, m.n. voor de bouwsector, die haar activiteit ook ondersteund ziet door de gezinsinvesteringen (woningen).

De marktdiensten worden in de projectieperiode eveneens ondersteund door de binnen- en buitenlandse vraag en kennen een lichte toename van hun economisch gewicht, zowel in lopende als in constante prijzen (zie tabel 4).

Een toename van de werkgelegenheid in de bouw en de diensten

De sectorale perspectieven op het vlak van de werkgelegenheid komen aan bod in hoofdstuk 5. Globaal genomen groeit de werkgelegenheid zo goed als uitsluitend in de dienstensectoren. De - arbeidsintensieve - bouw kent als enige niet-tertiaire sector nog een lichte stijging van het aantal jobs. Eén dienstensector vormt een uitzondering op de tertiarisering van de werkgelegenheid, m.n. de sector "krediet en verzekeringen". De financiële diensten kennen een systematische afbouw van het aantal jobs sedert de jaren negentig. Deze evolutie zou zich bestendigen in de projectieperiode, zij het minder uitgesproken dan tijdens de voorbije jaren.

TABEL 4 - Structuur en groei van de bruto toegevoegde waarde in marktprijzen (in procent)

	Structuur in lopende prijzen			Structuur in prijzen van 1990			Groei in prijzen van 1990		
	1981 1990	1991 1998	2004	1981 1990	1991 1998	2004	1981 1990	1991 1998	1999 2004
Landbouw	2,3	1,5	1,3	2,1	2,2	2,0	2,0	2,1	1,7
Energie	4,7	4,4	3,7	4,3	4,4	4,4	2,0	2,5	2,5
Verwerkende nijverheid	22,7	20,1	20,0	22,0	21,6	22,5	2,8	1,6	2,9
- Intermediaire goederen	6,7	5,8	6,3	6,0	6,7	7,2	5,1	2,8	2,7
- Investeringsgoederen	7,0	6,3	6,4	7,5	6,6	7,0	2,1	0,8	3,5
- Verbruiksgoederen	9,0	7,9	7,3	8,4	8,3	8,3	2,1	1,4	2,6
Bouw	5,8	5,5	5,3	5,4	5,6	5,5	-0,2	1,5	2,2
Verhandelbare diensten	49,0	54,5	56,8	51,5	52,8	53,6	2,2	1,9	2,7
- Vervoer en communicatie	8,4	8,7	9,3	8,0	8,8	9,4	2,6	2,1	3,3
- Handel en horeca	17,5	19,2	20,2	20,4	19,0	18,7	0,3	1,3	2,5
- Krediet en verzekeringen ^a	1,9	2,3	2,2	2,1	2,2	2,1	6,1	2,9	2,4
- Gezondheidszorg	4,3	4,8	5,1	4,3	4,2	4,3	3,2	0,7	3,6
- Immobiliënverhuur	8,1	8,7	8,6	8,2	8,2	7,9	2,3	1,8	2,0
- Overige marktdiensten	8,8	10,7	11,5	8,6	10,4	11,1	5,4	3,1	2,5
Niet-verhandelbare diensten	15,4	14,1	12,9	14,8	13,5	12,1	0,6	1,3	1,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	1,9	1,7	2,5
p.m. : toegerekende productie van bankdiensten	-3,9	-3,3	-3,8	-2,9	-3,9	-5,2			

a. inclusief de toegerekende productie van bankdiensten (zie kader).

Een verdere desaggregatie van de marktdiensten binnen het Hermes-model

Tot dusver onderscheidde het Hermes-model, dat wordt aangewend voor middellangetermijnanalyse, slechts twee sectoren voor de marktdiensten, namelijk de sector "transport en communicatie" en "overige marktdiensten". Het steeds groter wordende economische gewicht van de diensten in het algemeen rechtvaardigt extra aandacht voor deze activiteiten, die bovendien zeer heterogeen zijn. Modelmatig geeft een meer doorgedreven desaggregatie meer accurate informatie aangezien de verschillende dienstensectoren uiteenlopende gedragingen of gevoeligheden kunnen hebben.

De vroegere sector van de "overige marktdiensten" is in de nieuwe Hermes-versie vervangen door vijf nieuwe sectoren. Tabel 5 geeft een overzicht.

TABEL 5 -Overzicht van de nieuw onderscheiden Hermes-sectoren

Hermes omschrijving	Omschrijving in de Nationale Rekeningen
Handel en horeca	"Recuperatie en reparatie en diensten van de handel" en "Diensten van hotels, cafés en restaurants"
Krediet en verzekeringen	"Diensten van het bank- en verzekeringswezen" en "Toegerekende productie van de bankdiensten"
Gezondheidszorg	"Verhandelbare en niet-verhandelbare diensten van volksgezondheid"
Immobiëlenverhuur	"Diensten van verhuur van onroerende goederen"
Overige marktdiensten	"Diensten verleend aan ondernemingen, verhandelbare diensten op het gebied van onderwijs en spoorwerk, diensten op het gebied van recreatie en cultuur, persoonlijke diensten en diensten n.e.g."

De diensten vertegenwoordigden in 1970 reeds bijna de helft van de toegevoegde waarde van de privé-sector en ze zijn in de loop der jaren nog belangrijker geworden. Momenteel vertegenwoordigen ze bijna tweederde van de toegevoegde waarde, hetgeen ten koste is gegaan van alle secundaire sectoren (energie, bouw en verwerkende nijverheid).

Deze desindustrialisering is echter minder uitgesproken wanneer we de toegevoegde waarden defleren (zie tabel 4). De prijsevolutie in de primaire en de secundaire sectoren is onder druk van de internationale concurrentie meer gematigd dan in de dienstensectoren¹. De niet-verhandelbare diensten tonen in beide gevallen een tanend belang ten gevolge van de sanering van de overheidsfinanciën.

We beperken de bespreking hier evenwel tot de structuur van de toegevoegde waarde in lopende prijzen.

De sector "handel en horeca" kent net als de sector "transport en communicatie" een lichte toename van het aandeel in de toegevoegde waarde.

Stricto sensu stagneert het aandeel van de sector "krediet en verzekeringen" in de toegevoegde waarde, doch er is een toename van het aandeel wanneer men corrigeert voor de zgn. *toegerekende productie van bankdiensten*.²

1. Zie hierover ook de Economische Vooruitzichten 1997-2001 (april 1997).

2. Het grootste deel van de bankactiviteit bestaat uit financiële intermediair, waarbij de banken optreden als tussenpersonen tussen hun debiteuren en hun crediteuren. Het verschil tussen de ontvangen en de betaalde interesten is de toegerekende productie van bankdiensten. Door gebrek aan statistische informatie wordt de toegerekende productie in de Nationale Rekeningen geboekt als het intermediair verbruik van een fictieve bedrijfstak, die zelf niets produceert. Hierdoor heeft deze fictieve bedrijfstak een negatieve toegevoegde waarde gelijk aan de toegerekende productie. In de input-outputtabel, en dus ook in Hermes, wordt deze negatieve toegevoegde waarde bij de gewone toegevoegde waarde van "krediet en verzekeringen" geteld. Dat maakt de toegevoegde waarde van "krediet en verzekeringen" natuurlijk een stuk kleiner dan ze feitelijk is. Bij de econometrische schattingen wordt hier natuurlijk wel rekening mee gehouden.

De sector "overige marktdiensten" groeit zowel onder impuls van de particulieren als van de ondernemingen. Persoonlijke en huishoudelijke diensten zijn dikwijls inkomenselastisch(er) dan de vraag naar andere consumptie categorieën, waardoor hun belang stijgt naarmate de welvaart toeneemt. Er zijn gaandeweg nieuwe particuliere behoeften gecreëerd waarvoor een beroep gedaan wordt op dienstverleners (bvb. bejaardenzorg en kinderopvang). Ook de diensten aan de ondernemingen worden belangrijker door o.m. de toenemende uitbesteding van taken door de industrie aan dienstverlenende bedrijven, bvb. juridische, fiscale, boekhoudkundige en technische functies.

De ontwikkeling van de sector "gezondheidszorg" heeft voor een deel dezelfde oorzaken als deze van de sector "overige marktdiensten". De hoge(re) inkomenselasticiteit doet het gewicht van deze uitgaven in de gezinsbestedingen toenemen. Daarenboven speelt ook de demografische ontwikkeling, in het bijzonder de vergrijzing van de bevolking, een rol.

Ook inzake werkgelegenheid valt de voortschrijdende desindustrialisering op. Door de uitsparing van arbeid in de primaire en secundaire sectoren is de tewerkstelling in de privésector nu voor tweederde te situeren bij de diensten. In het begin van de jaren zeventig was dat nog minder dan de helft.

Het aandeel van de tewerkstelling in "handel en horeca" is over de tijd relatief constant gebleven, net als deze van "transport en communicatie".

"Krediet en verzekeringen" is qua tewerkstelling de kleinste dienstensector binnen Hermes, met een aandeel in de privé-tewerkstelling dat steeds rond 3 à 4 procent heeft geschommeld. De tewerkstelling bereikte er een maximum in 1989, met bijna 135.000 eenheden. Sedertdien kent de sector een trendmatig jobverlies, zowel in de banken als in de verzekeringsmaatschappijen. Hiervoor bestaan meerdere oorzaken, zoals de druk van de concurrentie, de invoering van nieuwe technologieën en de grensoverschrijdende fusies en overnames. De invoering van de euro versnelt deze tendens nog.

Het toenemend belang van de dienstensector in de tewerkstelling is grotendeels toe te schrijven aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de sectoren "gezondheidszorg" en "overige marktdiensten". Beide sectoren kennen meer dan een verdubbeling van hun belang in vergelijking met 1970. Deze toename illustreert de reeds vermelde structureel gestegen behoeften van zowel particulieren als bedrijven naar diensten. De jobcreatie in deze sectoren wordt eveneens van overheidswege gestimuleerd, o.m. door "Sociale Maribel"-banen en door activerings- en herinschakelingsprogramma's zoals PWA en "Smet"-banen. Hoofdstuk 5 gaat hier dieper op in.

B. Structuur van het nationaal inkomen, rekeningen van de agenten

1. Structuur van het nationaal inkomen

Primaire inkomens: kleiner aandeel van de lonen

De jaren tachtig en negentig worden gekenmerkt door een daling van het aandeel van de lonen en wedden¹, die naargelang van de periode vooral ten goede komt aan de inkomens uit vermogen en de vennootschapsinkomens. Het aandeel van het primaire inkomen² van de overheid, dat tot een laag niveau was teruggevallen als gevolg van de rentelasten, neemt opnieuw toe op het einde van de jaren negentig dankzij de daling van deze lasten. Vanaf 1998 blijft het aandeel van de looninkomens dalen, zij het in veel mindere mate dan vroeger en vooral als gevolg van de vermindering van de sociale bijdragen. Het aandeel van de inkomens uit vermogen, dat bijna voortdurend was gestegen, zou gedurende de periode 1998-2004 dalen omwille van geringere rente-ontvangsten. De

---

1. Het gaat hier om het geheel van kosten die verband houden met de factor arbeid.
2. Inkomens van de economische agenten vóór lopende overdrachten.

projectie wordt eveneens gekenmerkt door een groeiend primair inkomen van de overheid als gevolg van de lagere rentelasten.

Lopende overdrachten en beschikbaar inkomen

Na de relatief regelmatige toename van de overdrachten (verplichte heffingen) aan de overheid in de jaren tachtig, volgde een tijdelijke daling in het begin van de jaren negentig (als gevolg van de belastinghervorming van 1988 en de vermindering van de bijdragen). In de projectie gaan die overdrachten opnieuw lichtjes toenemen als gevolg van de stijging van de netto overdrachten van de gezinnen (zie hoofdstuk 6). In de periode 1998-2004 stabiliseren de overdrachten van de vennootschappen zich op een historisch hoog peil.

Deze ontwikkelingen leiden in de projectie tot een daling van het beschikbaar gezinsinkomen. De ondernemingen kennen een stabilisering van hun beschikbaar inkomen op een hoog niveau, terwijl dat van de overheid herneemt.

TABEL 6 - Verdeling van het nationaal inkomen (in procent van het BBP)

	Periodegemiddelden				1998	1999	2004
	1971 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1998			
Gezinnen							
1. Primair inkomen	83,9	87,4	85,1	85,4	82,0	81,7	80,9
1.1 Lonen en wedden	57,5	58,1	53,9	53,1	51,3	51,2	50,3
1.2 Bruto-exploitatieoverschot	20,6	20,3	20,4	20,5	20,1	20,1	21,0
1.3 Inkomens uit vermogen	5,8	9,1	10,8	11,8	10,6	10,3	9,5
2. Netto lopende overdrachten	-7,7	-8,6	-9,2	-8,7	-8,6	-8,5	-8,9
2.1 aan de overheid	-7,3	-7,9	-8,7	-7,9	-7,8	-7,7	-8,2
2.2 aan de andere agenten	-0,5	-0,6	-0,5	-0,7	-0,8	-0,8	-0,7
3. Beschikbaar inkomen	76,2	78,9	75,9	76,7	73,4	73,2	72,0
Vennootschappen							
1. Primair inkomen	10,5	10,5	14,4	13,5	15,1	14,9	15,1
2. Netto lopende overdrachten	-2,5	-2,1	-2,3	-2,5	-3,5	-3,5	-3,6
3. Beschikbaar inkomen	8,0	8,4	12,1	10,9	11,6	11,5	11,5
Overheid							
1. Primair inkomen	6,4	1,4	0,1	2,1	4,5	5,2	6,3
2. Netto lopende overdrachten	9,3	9,4	10,4	9,8	10,5	10,4	10,8
3. Beschikbaar inkomen	15,7	10,8	10,5	11,9	15,0	15,5	17,1
Buitenland							
1. Beschikbaar inkomen	1,0	1,2	1,1	1,4	1,6	1,6	1,6

2. Het beschikbaar inkomen van de gezinnen

Structureel zou het aandeel van de looninkomens in het beschikbaar gezinsinkomen, hetwelk sinds het einde van de jaren zeventig regelmatig daalde (van gemiddeld 39 procent gedurende de jaren 1981-85 tot gemiddeld 33 procent tussen 1991 en 1998) stabiliseren op het einde van de jaren negentig. Dit profiel geldt zowel voor de lonen van de privé-sector als van de overheid. Daarnaast is ook het aandeel van de verplichte heffingen, gekoppeld aan de looninkomens, sedert de jaren tachtig toegenomen.

Op middellange termijn wordt de grotere bijdrage van de loonkostenmassa van de ondernemingen gecompenseerd door de verdere daling van de loonmassa van de overheid. Wat de verplichte heffingen betreft, zou de vermindering van de sociale bijdragen worden gecompenseerd door de stijging van de personenbelasting. Het aandeel van de aanslagbasis van de personenbelasting neemt toe (d.i. de loonmassa, waarvan het aandeel stabiel blijft, zonder de werkgeversbijdragen, waarvan het aandeel daalt). Deze ontwikkeling komt trouwens ook ten goede aan de persoonlijke sociale bijdragen.

Het gewicht van de sociale overdrachten (inclusief de vervangingsinkomens) neemt sterk toe in het begin van de jaren tachtig, vooral als gevolg van de grotere werkloosheid. Op middellange termijn blijft het stabiel rond 34 procent¹.

Het gewicht van de overige inkomens in het beschikbaar gezinsinkomen is eveneens aanzienlijk toegenomen sedert de jaren zeventig, van gemiddeld 21 procent van 1980 tot 1985 naar gemiddeld 27 procent tussen 1991 en 1998. Deze toename wordt verklaard door de huurinkomsten, de netto rente-ontvangsten en vooral de dividenden. Op middellange termijn zou het aandeel van deze inkomenscategorie stabiel blijven rond 28 procent. Het aandeel van de heffingen op deze inkomens, dat in de jaren tachtig was toegenomen (parallel met de stijging van het aandeel van deze inkomens) is momenteel gedaald (1 procent) als gevolg van de daling van de heffingsvoet.

---

1. Voor een meer gedetailleerde analyse van de samenstelling van de aan de gezinnen uitgekeerde vervangingsinkomens, verwijzen we naar hoofdstuk 6 in verband met de sociale zekerheid.

TABEL 7 - Structuur van het beschikbaar gezinsinkomen (in procent van het beschikbaar inkomen)

	Periodegemiddelden				1998	1999	2004
	1971 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1998			
1. Looninkomens ^a	-,-	38,6	35,0	33,3	33,2	33,2	33,1
Loonkostenmassa ^b , waarvan	75,4	73,6	70,9	69,3	69,8	70,0	69,9
- betaald door de ondernemingen	58,1	54,9	53,6	52,1	52,2	52,4	52,9
- betaald door de overheid	15,8	17,3	15,7	15,5	15,9	15,9	15,3
Verplichte heffingen ^a	-,-	-35,0	-36,0	-35,9	-36,6	-36,8	-36,8
- Patronale bijdragen	-20,0	-20,8	-24,2	-24,2	-24,3	-24,3	-23,6
- Personenbelasting ^a	-,-	-14,2	-11,8	-11,7	-12,3	-12,5	-13,3
2. Inkomens uit zelfstandige arbeid ^a	-,-	10,1	10,4	9,9	10,2	10,2	10,3
Bruto inkomens uit zelfstandige arbeid	17,3	13,4	13,9	13,2	13,7	13,8	14,1
Verplichte heffingen ^a	-,-	-3,3	-3,5	-3,4	-3,5	-3,6	-3,8
3. Vervangingsinkomens en overdrachten							
Ontvangen overdrachten	28,5	33,9	33,6	33,7	34,3	34,6	34,1
Verplichte heffingen ^a	-,-	-1,5	-2,0	-2,3	-2,4	-2,4	-2,5
4. Overige gezinsinkomens	16,2	21,8	25,0	27,5	27,1	26,9	27,4
Overige ontvangen inkomens	17,3	23,9	27,3	28,8	28,1	27,8	28,3
waarvan vermogensinkomens	7,6	11,5	14,2	15,3	14,5	14,1	13,3
Belastingen (roerende en onroerende voorheffing)	-1,1	-2,1	-2,3	-1,3	-1,0	-1,0	-1,0
5. Overige belastingen (opcentiemen van de personenbelasting van de lokale besturen, bijzondere sociale zekerheidsbijdrage)	-1,5	-2,0	-1,9	-2,1	-2,4	-2,4	-2,4

a. Ramingen op basis van eigen berekeningen.

b. Inclusief patronale bijdragen.

3. Verdeling van het sparen en de financieringscapaciteit

Nationaal bruto-sparen ligt ruim boven de bruto kapitaalvorming

Globaal zou de nationale spaarquote op het einde van de periode kunnen oplopen tot meer dan 25 procent tegenover 22,8 procent in 1998 en gemiddeld 21,6 procent tussen 1991 en 1998. De laatste 30 jaar werd een binnenlandse spaarquote van een dergelijke omvang slechts bereikt helemaal bij het begin van de jaren zeventig.

De nationale spaarquote van België heeft in het verleden sterke schommelingen gekend en daalde van meer dan 25 procent in het begin van de jaren zeventig naar nog slechts 14 procent in de periode 1981-1985. Daarna steeg de spaarquote tot 18,9 procent in 1986-90 en tot 22,8 procent in de periode 1991-98. De forse daling in het begin van de jaren tachtig wordt vooral verklaard door het sterke ontsparen van de overheidssector, maar ook door een lichte daling van het bruto sparen van de ondernemingen. De herneming in de tweede helft van de jaren tachtig is toe te schrijven aan het verminderde ontsparen van de overheid en de toename van het ondernemingssparen.

In de projectie weerspiegelt de toename van de binnenlandse spaarquote vooral het ontstaan van een beduidend spaaroverschot van de overheid. Op het einde

van de periode zou het overheidssparen 3,6 procent van het BBP bedragen (tegenover 0,8 procent in 1998). De spaarquote van de privé-sector (ondernemingen en gezinnen) blijft vrijwel stabiel van 1998 tot 2004, maar ligt beneden het gemiddeld niveau van de periode 1991-98 als gevolg van de afbrokkeling van de spaarquote van de gezinnen.¹

Door de toename van de nationale spaarquote gedurende de periode 1998-2004 wordt de financieringscapaciteit alsmaar groter. België heeft sinds 1986 een financieringsoverschot, dat voor 1998 nooit groter is geweest dan 5 procent van het BBP, maar in 2004 meer dan 6 procent zou kunnen bedragen.

Het financieringsoverschot van België, en dus zijn positie ten aanzien van het buitenland, zou verbeteren ondanks een stijging van de investeringsquote. Deze laatste zou toenemen met meer dan 1 punt van het BBP tussen 1998 en 2004 (vooral dank zij de toename van de ondernemingsinvesteringen) en zou op het einde van de periode opnieuw stijgen tot meer dan 19 procent van het BBP. De investeringsgraad van de economie bedroeg in de jaren zeventig gemiddeld meer dan 22 procent.

TABEL 8 - Samenvatting van de verrichtingen van de agenten² (in procent van het BBP)

	Periodegemiddelden				1998	1999	2004
	1971 1980	1981 1985	1986 1990	1991 1998			
1. Gezinnen							
1.1 Beschikbaar inkomen	76,2	78,9	75,9	76,7	73,4	73,2	72,0
1.2 Consumptie	61,8	66,5	64,3	63,5	63,1	63,2	61,7
1.3 Bruto sparen	14,6	12,5	11,8	13,5	10,8	10,3	10,7
1.4 Bruto kapitaalvorming	7,3	4,6	5,8	6,2	6,2	6,3	6,4
1.5 Netto financieringscapaciteit	7,7	8,0	6,0	7,4	4,6	4,1	4,2
2. Ondernemingen							
2.1 Beschikbaar inkomen	8,0	8,4	12,1	10,9	11,6	11,5	11,5
2.2 Bruto sparen	7,8	8,2	11,9	10,6	11,2	11,0	11,1
2.3 Bruto kapitaalvorming	11,0	8,4	10,2	10,5	10,5	10,6	11,5
2.4 Netto financieringscapaciteit	-2,6	0,4	2,1	0,4	1,3	0,8	0,1
3. Overheid							
3.1 Beschikbaar inkomen	15,7	10,8	10,5	11,9	15,0	15,6	17,1
3.2 Consumptie	15,9	17,5	15,3	14,5	14,2	14,2	13,5
3.3 Bruto sparen	-0,2	-6,7	-4,7	-2,6	0,8	1,4	3,6
3.4 Bruto kapitaalvorming	4,0	3,3	1,8	1,4	1,5	1,6	1,3
3.5 Netto financieringscapaciteit	-5,3	-10,8	-7,1	-4,4	-1,3	-0,7	1,7
4. Totaal							
4.1 Nationaal bruto-sparen	22,2	14,0	18,9	21,6	22,8	22,7	25,4
waarvan privé-sparen	22,4	20,7	23,7	24,1	22,0	21,4	21,8
4.2 Bruto kapitaalvorming	22,3	16,3	17,8	18,1	18,2	18,6	19,3
4.3 Netto financieringscapaciteit	-0,2	-2,4	1,0	3,4	4,6	4,2	6,1

1. De spaarquote van de gezinnen is tussen 1993 en 1998 gedaald met 5,5 procent van het BBP.

2. De totalen komen niet exact overeen met de som van de componenten als gevolg van de weglating van de kapitaaloverdrachten en de veranderingen in de wiskundige pensioenreserves.

4. De rekening van het buitenland

Stijgende netto-tegoeden van België tegenover het buitenland

Tussen 1998 en 2004 zou de Belgische economie een groot overschot vertonen ten aanzien van het buitenland. Het surplus van de lopende rekening van de betalingsbalans zou inderdaad meer dan 5 procent van het BBP bedragen in de projectieperiode en zelfs 6 procent bereiken tegen het jaar 2004. Een dergelijk overschot weerspiegelt, zoals we hebben gezien in het vorige punt, een blijvend hoge spaarquote van de Belgische privé-sector en een geleidelijk aan positieve spaarquote voor de overheid. In 2004 zou de spaarquote van de gezamenlijke economie 25,4 procent van het BBP bereiken en daarmee ruim boven de bruto kapitaalvorming liggen die in 2004 niet meer dan 19,3 procent van het BBP zou bedragen.

De verslechtering van de saldi met het buitenland na de eerste olieschok, werd gedurende de eerste helft van de jaren tachtig geleidelijk weggewerkt. Het op het einde van de jaren tachtig bekomen surplus is sinds 1993 aanzienlijk toegenomen, vooral als gevolg van de zwakke groei van de binnenlandse vraag. Dit overschot zou op middellange termijn gehandhaafd blijven en nog toenemen dank zij de goede uitvoerprestaties.

De buitenlandse overschotten sedert 1986 hebben de crediteurenpositie van België ten aanzien van het buitenland steeds verder uitgebouwd. Voor 1998 wordt deze positie geraamd op ongeveer 21 procent van het BBP. De accumulatie van de lopende overschotten vertaalt zich vanaf het einde van de jaren tachtig eveneens in een grote toename van de inkomens uit vermogen, die sinds 1996 positief bijdragen tot de netto-factorinkomens van het buitenland.

Gedurende de projectieperiode zouden de blijvende overschotten de netto buitenlandse tegoeden van België¹ en de netto inkomens uit vermogen nog vergroten en aldus bijdragen tot een groter verschil tussen het BNP en het BBP.

---

1. Alhoewel het totaal bedrag van de schuldvorderingen van België ten aanzien van het buitenland wordt beïnvloed door de structuur van de verbintenissen en de particuliere en openbare beleggingen, door de evolutie van de beursnoteringen, de wisselkoersen en de rentevoeten, houdt de projectie er toch rekening mee dat het niveau van de vorderingen ten aanzien van het buitenland in 2004 bijna 43 procent van het BBP zou kunnen bedragen.

Een variant m.b.t. een hogere olieprijs

De referentieprojectie is gebaseerd op een olieprijs van 13,1 dollar per vat in 1999, die geleidelijk aantrekt tot 15 dollar per vat op middellange termijn. Sedert maart 1999 trekken de olieprijsen opnieuw aan (tot zelfs meer dan 15 dollar op een bepaald moment). In deze variant worden de effecten nagegaan van een hogere olieprijs in de periode 1999-2000 (14,4 dollar in 1999 en 15,3 dollar in 2000), waarna deze prijs opnieuw evolueert volgens het profiel in de referentieprojectie.

Tabel 9 geeft de exacte prijsaanpassing en de voornaamste macro-economische gevolgen weer. Daaruit blijkt het (uiteraard) inflatoire effect van de hogere olieprijs, maar tevens de negatieve gevolgen voor de economische activiteit. Deze wordt geconfronteerd met hogere kosten en bijgevolg een verminderde rendabiliteit. Daarenboven worden de inkomens van de economische agenten beïnvloed door de prijsverhoging. Dit vertaalt zich tevens in een lagere werkgelegenheid. Het kleinere overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans is toe te schrijven aan de verslechterde ruilvoet.

De publieke financiën hebben vooral te kampen met minder fiscale ontvangsten (wegens minder economische groei), meer overheidsconsumptie (wegens de hogere inflatie) en extra sociale uitkeringen. Deze variant toont aan dat een - al bij al nog relatief beperkte - stijging van de olieprijs met 1,3 à 1,7 dollar t.o.v. de referentieprojectie op middellange termijn een negatieve budgettaire impact heeft van meer dan 10 miljard frank.

TABEL 9 - Synthese van de variant m.b.t. een hogere olieprijs
(verschillen in procent t.o.v. de basisprojectie, tenzij anders aangeduid)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
BBP	-0,04	-0,07	-0,10	-0,12	-0,13	-0,13
Privé-consumptie	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
Investeringen	-0,05	-0,06	-0,14	-0,23	-0,31	-0,38
Uitvoer	-0,04	-0,11	-0,16	-0,19	-0,21	-0,21
Invoer	-0,06	-0,14	-0,19	-0,24	-0,27	-0,29
Consumtieprijzen	0,13	0,21	0,26	0,29	0,31	0,31
Reëel beschikbaar gezinsinkomen	-0,12	-0,15	-0,17	-0,19	-0,19	-0,20
Werkgelegenheid, verandering in duizendtallen	-1,11	-1,85	-2,56	-3,01	-3,24	-3,36
Saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland (in miljarden franken), niveauverschil	-9,7	-12,9	-12,6	-11,5	-10,0	-8,2
Financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid (in miljarden franken), niveauverschil	3,2	6,3	8,9	10,6	11,9	12,9
Prijs van de Brent (dollar per vat), niveauverschil	1,3	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7

Prijzen, kosten en rentevoeten: matige herneming

Gemeten aan de hand van de deflator van de consumptieprijzen of van het BBP zou de Belgische inflatie ruim onder de 2 procent blijven in de projectieperiode, waarmee de goede resultaten van de laatste jaren worden bevestigd. De handhaving van een historisch laag inflatiecijfer wordt verklaard door de zeer trage groei van de binnenlandse kosten (oa. dankzij de in deze projectie ingebrachte verlaging van de patronale bijdragen) en door de beperkte stijging van de invoerprijzen.

Na hun historische laagterecords in 1999 zouden de Belgische nominale rentevoeten geleidelijk hernemen in de periode 2000-2004. Op het einde van deze periode zouden de korte en de lange rente in België resp. 3,9 en 5,2 procent bedragen. Deze herneming kan worden toegeschreven aan de economische heropleving, aan het verdwijnen van het effect van de Azië-crisis en aan de hogere inflatie. In reële termen blijft de hausse op middellange termijn echter beperkt tot 30 basispunten voor de korte rente en tot 50 basispunten voor de lange rente. De reële rentevoeten blijven bijgevolg laag, zij het ruim boven het dieptepunt van de jaren zeventig.

TABEL 10 - Prijzen, kosten en rentevoeten (in procent)

	1971-1980	1981-1990	1991-1998	1999-2004
<i>Prijzen en kosten (gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)</i>				
Consumptieprijzen	7,2	4,6	2,4	1,5
BBP-deflator	7,2	4,5	2,4	1,4
Loonkosten per eenheid product	8,4	3,3	1,8	0,9
Invoerprijzen	7,9	3,7	0,6	1,4
<i>Rentevoeten (gemiddeld niveau)</i>				
lange termijn (10 jaar), nominaal	8,7	10,6	7,2	4,9
reëel	1,5	6,0	4,8	3,4
korte termijn (3 maanden), nominaal	8,4	10,3	5,9	3,6
reëel	1,1	5,7	3,5	2,2

A. Prijzen en kosten

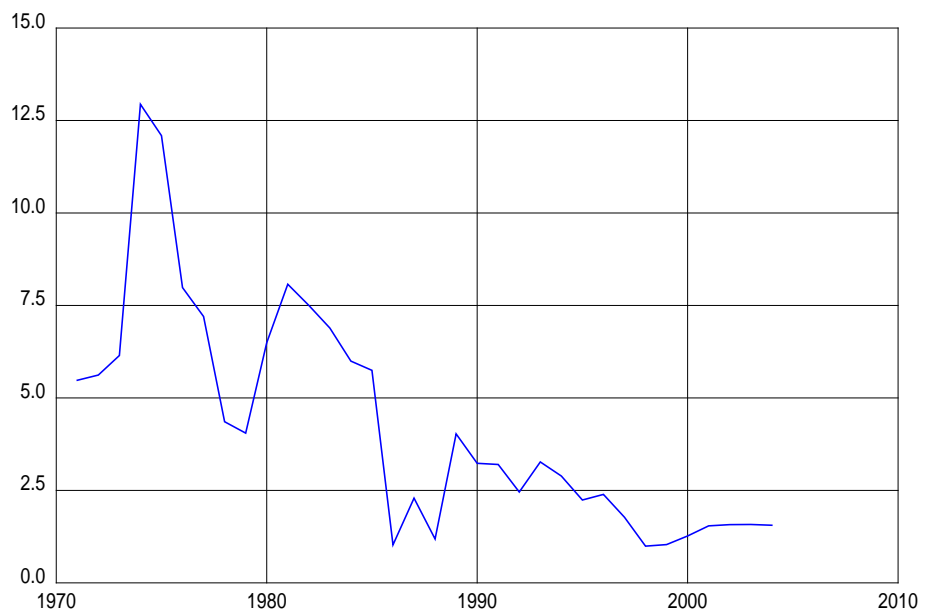
Globaal genomen blijft het inflatieritme in de projectieperiode beneden 2 procent. De jaarlijkse groei van de consumptieprijzen zou zich gemiddeld op 1,5 procent stabiliseren in de periode 1999-2004 en op het einde van de periode niet boven 1,6 procent uitkomen. Dit ondanks de conjuncturele heropleving.

Een structurele vermindering van de inflatie

De onderstaande tabel 11 maakt een beoordeling mogelijk van de evolutie van de prijzen sedert de jaren zeventig. Het inflatieritme bereikte in de jaren zeventig gemiddeld 7 procent. In de periode 1981-1990 was dit nog bijna 5 procent. Weliswaar kende de inflatie reeds een beduidende afkoeling vanaf 1986, voornamelijk als gevolg van de omgekeerde olieschok en de daarop volgende daling van de energieprijzen, maar opmerkelijk is vooral de systematische vermindering van de onderliggende inflatie (d.i. zonder voeding en energie) sedert de tweede helft van de jaren tachtig. Dit weerspiegelt de structurele vermindering van de prijsstijgingen in onze economie. De onderliggende inflatie daalde van jaarlijks gemiddeld 7,4 procent in de periode 1971-1980 tot 6,3 procent in 1981-1985, tot 3,5 procent in 1986-1990 en tot 2,7 procent tussen 1991 en 1998. In de projectieperiode zou de onderliggende inflatie gemiddeld niet hoger liggen dan 1,5 procent.

De matige inflatie zou algemeen zijn en betrekking hebben op de meeste in de tabel opgenomen goederen en diensten. Er is een merkbare vertraging van de prijsstijgingen voor voeding, diensten en huur. Voor de energieprijzen speelt op korte termijn de sterk gedaalde notering van een vat ruwe olie en de ongewijzigd gebleven accijnzen. Voor de gehele periode 1999-2004 zouden de energieprijzen gemiddeld met niet meer dan 0,4 procent per jaar toenemen.

FIGUUR 4 - Prijzen van de privé-consumptie (groeivoeten in procent)

TABEL 11 - Prijzen van de privé-consumptie (groeivoeten in procent)

	1971-1980	1981-1990	1986-1990	1991-1998	1999-2004
Algemene index	7,2	4,6	2,4	2,4	1,5
. Voeding, dranken en tabak	6,3	4,8	1,4	1,4	1,2
. Overige goederen	6,2	4,7	3,5	1,8	1,6
. Huur	8,8	5,7	3,8	3,7	1,5
. Overige diensten	7,7	4,6	3,3	2,7	1,5
. Energie	8,9	2,8	-3,9	1,2	0,4
Onderliggende inflatie ^a	7,4	4,8	3,5	2,7	1,5

a. Algemene index excl. voeding en energie.

Gematigde binnenlandse kosten en invoerprijzen

De gunstige ontwikkeling van de inflatie over een lange periode is het resultaat van verschillende factoren (zie tabel 12).

Enerzijds kan een groeivertraging van de binnenlandse kosten geconstateerd worden. Terwijl deze in de periode 1971-1980 gemiddeld met 7,2 procent per jaar stegen, bedroeg hun groei nog 4,5 procent in de jaren tachtig en 2,4 procent van 1991 tot 1998. De tragere groei van de binnenlandse kosten is grotendeels te verklaren door de meer gematigde toename van de loonkost per eenheid product (met nog gemiddeld 1,8 procent tussen 1991 en 1998, tegenover 8,3 procent van 1971 tot 1980 en 3,3 procent van 1981 tot 1990). Daarnaast is er de kleinere bijdrage van de overige kosten (winstmarges en de indirecte fiscaliteit).

Anderzijds is de stijging van de invoerprijzen eveneens gevoelig verminderd, m.n. van gemiddeld 7,6 procent in de jaren zeventig naar 3,4 procent tussen 1981 en 1990. Tussen 1991 en 1998 stegen de invoerprijzen gemiddeld met niet meer dan 0,5 procent. Ze kenden zelfs een gevoelige daling in het begin van het decennium en in 1998.

Volgens de projectie blijft de ontwikkeling van zowel de binnenlandse als de buitenlandse kosten gunstig verlopen, zelfs bij een iets sterkere groei van de invoerprijzen.

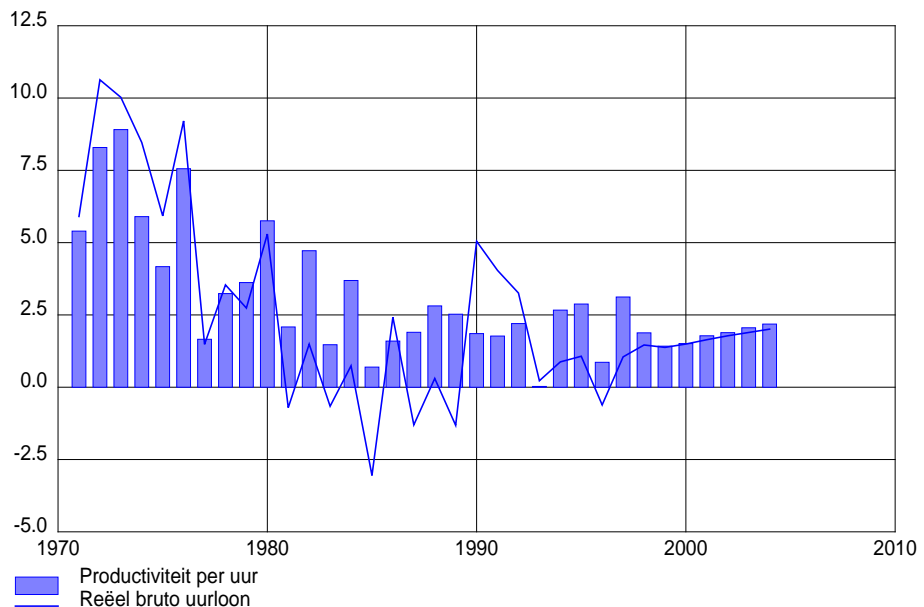
De bijdrage van de binnenlandse kosten tot de ontwikkeling van de inflatie zou over de periode 1999-2004 matig blijven. De binnenlandse kosten zouden gemiddeld met niet meer dan 1,4 procent stijgen, enerzijds als gevolg van de loonmatiging, opgelegd door de wet ter bevordering van de concurrentiekracht van juli 1996 en anderzijds omwille van de verminderingen van de patronale bijdragen vanaf april 1999, voorzien in het kader van het actieplan voor de werkgelegenheid. Globaal genomen zou de nominale uurloonkost gemiddeld met niet meer dan 2,7 procent toenemen in de projectieperiode, tegenover 3,7 procent tussen 1991 en 1998 en 5,7 procent tussen 1981 en 1990.

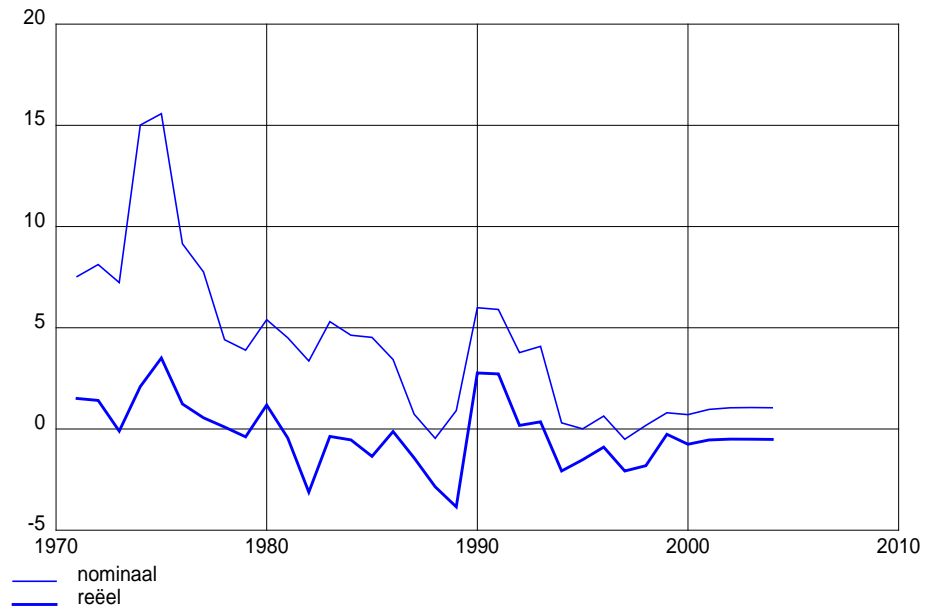
Gelet op het gelijkaardige verloop van de arbeidsproductiviteit (de productiviteitswinst per uur zou, alhoewel ze achteruitgaat t.o.v. het verleden, jaarlijks gemiddeld nog 1,8 procent halen over de periode 1999-2004), zou de loonkost per eenheid product in de projectieperiode gemiddeld niet meer dan 0,9 procent groeien, hetgeen een historisch laag cijfer is. Gedefleerd met de BBP-deflator zou de loonkost per eenheid product over de gehele periode zelfs dalen.

Overigens zouden het uitblijven van nieuwe fiscale maatregelen na 1997 en de vernauwing van de winstmarges van de ondernemingen de matige ontwikkeling van de binnenlandse kosten nog kunnen accentueren. De bijdrage van de niet-loongebonden binnenlandse kosten (indirecte fiscaliteit en bruto-exploitatieoverschot per eenheid product) tot de groei van de deflator van de finale vraag zou aldus dalen tot 0,5 procent per jaar in de projectieperiode, tegenover een gemiddelde van meer dan 1 procent in de periode 1991-1998.

De invoerprijzen zouden, na de daling in 1998 (hoofdzakelijk als gevolg van de energieprijzen), vanaf 1999 opnieuw aan een matig ritme toenemen. Dit is de weerspiegeling van de inflatie in de euro-zone, die onder controle blijft, en de evolutie (zonder schokken) van de grondstoffenprijzen. Gemiddeld zouden de invoerprijzen met niet meer dan 1,4 procent stijgen in de projectieperiode. De bijdrage van de ingevoerde kosten tot de binnenlandse inflatie zou weliswaar opnieuw positief zijn en jaarlijks 0,5 procent bedragen, maar de hierboven aangehaalde parallelle matiging van de binnenlandse kosten zou het mogelijk maken om een jaarlijks inflatieritme te handhaven dat duidelijk beneden 2 procent ligt tussen 1999 en 2004.

FIGUUR 5 - Reëel bruto uurloon en productiviteit per uur - marktsectoren
(groeivoeten in procent)

FIGUUR 6 - Loonkost per eenheid product - marktsectoren (groeivoeten in procent)**TABEL 12 - Binnenlandse kosten en invoerprijzen - marktsectoren (gemiddelde groeivoeten in procent)**

	1971-1980	1981-1990	1986-1990	1991-1998	1999-2004
Reëel uurloon ^a	6,3	0,3	1,0	1,4	1,7
Reële uurloonkost ^a	7,0	1,1	1,9	1,3	1,3
Productiviteit per uur	5,4	2,3	2,1	1,9	1,8
Nominale loonkost per eenheid product	8,3	3,3	2,1	1,8	0,9
Reële loonkost per eenheid product ^b	1,2	-1,2	-1,0	-0,6	-0,4
Invoerprijzen	7,6	3,4	-1,9	0,5	1,4
Bijdrage tot de groei van de deflator van de eindvraag					
- Binnenlandse kosten	4,7	2,8	2,0	1,6	0,8
- loonkost per eenheid product	3,2	1,1	0,5	0,6	0,3
- overige kosten (marges en indirecte belastingen)	1,5	1,7	1,5	1,0	0,5
- Invoerprijzen	2,7	1,4	-0,7	0,1	0,5

a. Gedefleerd met de consumptieprijzen.

b. Gedefleerd met de BBP-deflator.

B. Rentevoeten

Een Europese logica

De evolutie van de Europese rentevoeten weerspiegelt zich in de Belgische rentevoeten¹. De Belgische tienjaarsrente kende ook in 1998 een verdere daling naar nieuwe historische laagterecords. Gemiddeld bedroeg het rendement op overheidsobligaties 4,7 procent, d.i. 100 basispunten lager dan het gemiddelde van 1997. In december 1998 daalde de rente zelfs onder 4 procent. Deze evolutie was o.m. toe te schrijven aan de internationaal gedaalde inflatie(verwachtingen) ten gevolge van de moeilijke economische situatie in Oost-Azië, Rusland en Latijns Amerika, de lagere grondstoffen- en energieprijzen en het uitblijven van loon(kost)spanningen. Bovendien steeg de interesse van de beleggers voor overheidsobligaties (“vlucht naar veiligheid”) door de toegenomen volatilititeit op de aandelenmarkten, die eveneens het gevolg zijn van de ontwikkelingen in de zonet vermelde zones. Dit leidde tot een verdere daling van de obligatierendementen. Het feit dat de kooplust zich in de eerste plaats richtte op kwaliteitspapier, binnen de eurozone vooral Duitse bunds, zorgde in 1998 voor een iets groter rendementsverschil tussen Belgische en Duitse obligaties (ongeveer 20 basispunten) dan het jaar voordien (10 basispunten).

De hierboven geschetste internationale context zorgde ervoor dat het Europese convergentieproces van de driemaandsrentevoeten zich in 1998 op een beduidend laag niveau afspeelde. De quasi volledige convergentie tussen de Belgische en de Duitse korte rente lag vorig jaar in de buurt van 3,5 procent (jaargemiddeld). In december zakte de Belgische korte echter tot ongeveer 3,1 procent, nadat de centrale banken van de landen die van bij de aanvangsfase op de euro zouden overstappen opteerden voor een lager convergentiepeil.

Voor 1999 wordt een Belgische tienjaarsrente van gemiddeld 4,2 procent vooropgesteld, waarna de lange rente opnieuw aantrekt tot net boven 5 procent op middellange termijn. De projectieperiode wordt namelijk gekenmerkt door een geleidelijke versnelling van de inflatie in de eurozone (in België blijft de inflatie beter onder controle). Het renteververschil met Duitsland, dat momenteel 20 basispunten bedraagt voor de tienjaarsrente, zou vanaf 2000 opnieuw vernauwen tot 10 basispunten. De hypothese van een blijvend Belgisch-Duits rentedifferentieel in de projectieperiode houdt rekening met een eventueel liquiditeits- en debiteurenrisico. Dit laatste risico blijft evenwel gering vanwege het voortdurend hoge primaire saldo van de overheid, dat de verdere afbouw van publieke schuldratio toelaat. In reële termen stijgt de Belgische lange rente van 3,1 procent in 1999 naar 3,6 procent op middellange termijn. Dit is beduidend lager dan in de voorgaande periode 1990-98, toen de lange rente in reële termen gemiddeld 5 procent bedroeg.

---

1. Zie ook tabel 1 in hoofdstuk 1.

Voor de Belgische driemaandsrente wordt eveneens een herneming verondersteld in navolging van de euribor¹, die van 3,1 procent in 1999 kan aantrekken tot 3,9 procent op middellange termijn. Als achterliggende hypothese geldt een constante reële euribor (op basis van de inflatievooruitzichten in de eurozone). Voor België komt dit neer op een lichte stijging van de reële korte rente van 2 procent in 1999 naar 2,3 procent op middellange termijn. Ook hier valt het contrast op met het gemiddelde niveau van de reële korte rente in de periode 1990-1998, nl. 3,9 procent.

De bovenstaande hypothesen impliceren dat de Belgische yieldcurve positief blijft, met een verschil tussen de korte en de lange rente dat aanvankelijk 110 basispunten bedraagt en licht toeneemt tot 130 basispunten op middellange termijn.

---

1. Euro interbank offered rate. Dit is de nieuwe "benchmark" voor de korte rentevoeten (op drie maanden) vanaf 1999.

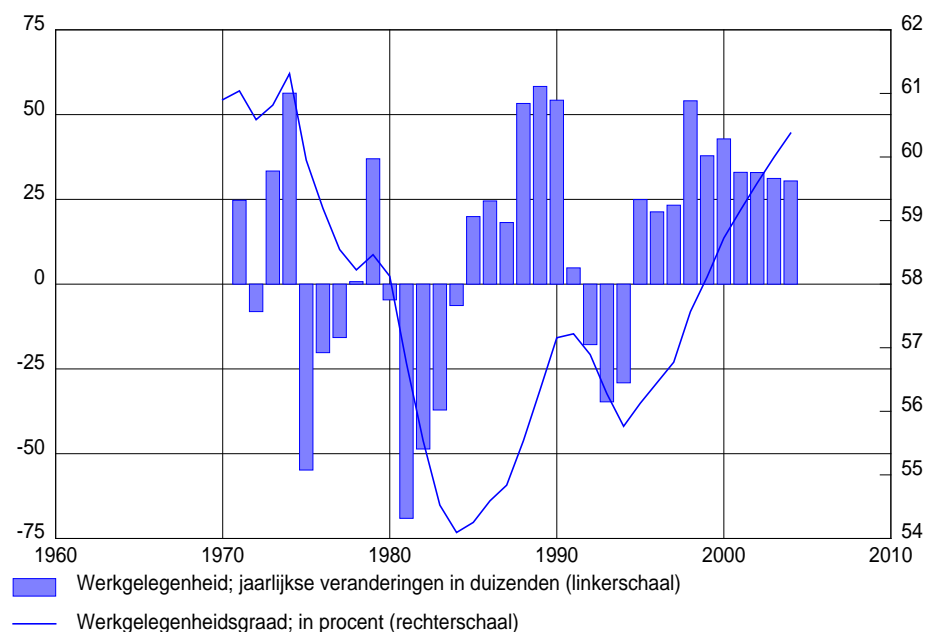

Arbeidsmarkt: meer werkgelegenheid, statuutvervaging

Sinds 1995 neemt de werkgelegenheid jaar na jaar toe, gecumuleerd over de periode 1995-1998 met 120.000 personen¹, zodat de 70.000 jobs die verloren gingen gedurende het begin van de jaren negentig ruimschoots teruggewonnen werden en vorig jaar zelfs de historische werkgelegenheidspiek uit 1991 overtroffen werd.

Deze positieve vaststelling moet nochtans genuanceerd worden op drie punten. Een eerste kanttekening betreft de evolutie van de gemiddelde arbeidsduur. Onder impuls van een toename in het percentage deeltijdarbeid neemt deze gemiddelde duur per job verder af, zodat het arbeidsvolume in uren of in voltijdse equivalenten minder sterk is toegenomen dan de hoofdelijke werkgelegenheid.

FIGUUR 7 - Werkgelegenheid en werkgelegenheidsgraad

In de tweede plaats heeft deze recente verhoging van de werkgelegenheid zich weliswaar vertaald in een vrijwel evenredige verhoging van de werkgelegenheidsgraad², maar blijft deze werkgelegenheidsgraad met 57,6 procent³ nog ruimschoots onder het niveau dat in 1974 reeds geobserveerd werd (61,3 procent). Sinds de jaren zeventig is de bevolking op arbeidsleeftijd dus gemiddeld genomen aanzienlijk sterker toegenomen dan de werkgelegenheid.

In de derde plaats is gedurende deze recente expansieperiode niet alleen de werkgelegenheid, maar ook de actieve bevolking verder toegenomen, zodat de werkloosheidsgraad "in ruime zin"⁴

1. Juni-cijfers (toename tussen juni 1994 en juni 1998).
2. Werkgelegenheid in procent van de bevolking op arbeidsleeftijd.
3. Administratief concept van werkgelegenheid; niet gestandaardiseerd, en dus ook niet internationaal vergelijkbaar.
4. Definitie FPB (inclusief "niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen").

slechts licht afnam over de periode 1995-1998 (van 14,4 procent naar 14,2 procent), en nog altijd beduidend hoger ligt dan de 10,3 procent van 1990, aan het einde van de vorige periode van volgehouden groei. De officiële werkloosheidsgraad¹ is weliswaar sterker afgenomen over dezelfde periode (van 12,9 procent naar 11,6 procent), maar ligt eveneens nog aanzienlijk hoger dan de 8,7 procent uit 1990.

Ook tijdens de projectieperiode (figuur 7) zou de werkgelegenheid - in de rug gesteund door zeer behoorlijke groeicijfers, een verdere uitbreiding van de deeltijdarbeid, een volgehouden gematigde evolutie van de loonkosten en een versterking van de bestaande activeringsprogramma's - aanzienlijk verder toenemen. Deze toename zou gemiddeld zo'n 35.000 personen per jaar bedragen, gecumuleerd 208.000 personen over de gehele periode 1999-2004. De bevolking op arbeidsleeftijd neemt slechts toe met 33.000 personen over de gehele periode, zodat de werkgelegenheidsgraad vrijwel even sterk toeneemt als de werkgelegenheid. Zij zou op het einde van de periode 60,4 procent bedragen, vrijwel drie procentpunten boven haar huidig niveau, maar nog net iets onder het niveau uit het begin van de jaren '70.

De activiteitsgraad neemt toe over de periode, zij het in mindere mate dan tijdens het recente verleden, zodat de te verwachten werkgelegenheidsgroei zich sterker dan weleer omzet in een daling van de werkloosheidsgraad, die (definitie FPB) van 14,2 procent bij het begin van de periode naar 11,4 procent op het einde van de periode zou dalen of zelfs (definitie MTA) van 11,6 procent naar 7,7 procent.

Op basis van deze cijfers zou men zonder meer kunnen stellen dat de situatie op de arbeidsmarkt gevoelig zou verbeteren gedurende de projectieperiode. De gedetailleerde beschrijving van de te verwachten evolutie van de arbeidsmarkt in de volgende secties zal nochtans op een aantal punten deze vrij rooskleurige vooruitzichten in hun juiste context plaatsen.

Afdeling A schetst de grote krachtlijnen van de inkomens- en arbeidsmarktpolitiek die momenteel in België gevoerd wordt. Met het van start gaan van de EMU en de veranderingen op institutioneel gebied waarmee deze sterkere Europese integratie gepaard gaat, mag men zich verwachten aan een verdere toename van de invloed die de Europese "*Richt snoeren voor Werkgelegenheid*" zullen hebben op de arbeidsmarktpolitiek van de lidstaten. Bijzondere aandacht gaat in deze afdeling dan ook uit naar de inhoud van deze Richt snoeren en naar de manier waarop zij zich nu reeds doen gevoelen in de accenten die gelegd worden binnen het Belgische arbeidsmarktbeleid. Meer in het bijzonder wordt commentaar gewijd aan de geleidelijke verschuiving van de werkloosheidsgraad naar de werkgelegenheidsgraad als belangrijkste aandachtspunt van het arbeidsmarktbeleid.

Afdeling B behandelt de te verwachten evolutie van de loonkosten, in het licht van de competitiviteitswet², het interprofessioneel akkoord 1999-2000 en het meerjarenplan voor bijkomende bijdrageverminderingen voor de sociale zekerheid uit het Belgische "*Actieplan voor werkgelegenheid*". De hypothesen die in deze projectie gehanteerd worden m.b.t. bruto-loonvorming (strikte interpretatie van de loonnorm) en impact van de bijdrageverminderingen (integrale doorrekening in de loonkost) spelen een belangrijke rol in met name de werkgelegenheidscreatie die voorgespiegeld wordt. Het leek daarom ook verantwoord een alternatief scenario te toetsen, waarin de loonnorm naar de letter geïnterpreteerd zou worden, en de maximale marge voor de stijging van de loonkosten volledig uitgeput zou worden, inclusief de ruimte die gecreëerd wordt door de bijkomende bijdrageverminderingen.

In afdeling C wordt meer in detail de evolutie van de werkgelegenheid besproken, met bijzondere aandacht voor de veranderde hypothesen inzake de evolutie van de werkgelegenheid bij de overheid³, voor de impact van de activeringsprogramma's op de werkgelegenheid en voor de evolutie van de sectorale werkgelegenheid.

Tenslotte gaat afdeling D dieper in op de evolutie van de beroepsbevolking en de werkloosheid en haar componenten, waarbij aangegeven wordt in welke mate de officiële werkloosheidscijfers beïnvloed worden door het al dan niet opnemen van bepaalde categorieën van personen, die zich op de grens tussen inactiviteit en werkloosheid of in de "*latente arbeidsreserve*" bevinden.

---

1. Definitie ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (exclusief "*niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen*").
2. De wet van juli 1996 "*tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen*".
3. In vergelijking met de "vooruitzichten" van vorig jaar.

A. Krachtlijnen van de inkomens- en arbeidsmarktpolitiek

Sinds het begin van de jaren '80 wordt de inkomens- en arbeidsmarktpolitiek in België gekenmerkt door de tussenkomst van - vooral de federale - overheid in de sociale dialoog, of het nu om inkomensvorming (politiek van loonmatiging) of om structurele ingrepen op de arbeidsmarkt gaat. Deze tussenkomst schrijft zich in groeiende mate in binnen een Europees beslissingsproces, dat momenteel tot uitdrukking komt enerzijds de *“Globale Richtsnoeren voor het Economisch Beleid”* en anderzijds de *“Richtsnoeren voor Werkgelegenheid”*.

1. De inkomenspolitiek

De inkomenspolitiek wordt gestuurd door de wet van 26 juli 1996 *“tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen”*. Deze wet definieert een *“loonnorm”*, met de bedoeling ontsparingen van de loonkosten in vergelijking met de verwachte evolutie bij de drie belangrijkste handelspartners te voorkomen. Zij legt structureel telkens voor een periode van twee jaar (die overeenkomt met de periode waarover de sociale partners akkoorden afsluiten) de maximale marge vast voor de toename van de nominale loonkosten, met behoud van de loonindexering en met - binnen deze marge - een zekere speelruimte die het voorwerp uitmaakt van sociaal overleg. Zij is stevig verankerd in het Europese convergentieproces en verbonden met de toetreding van België tot de eenheidsmunt.

Met het interprofessioneel akkoord 1999-2000 slaat het Belgisch sociaal overleg nieuwe paden in. Voor de eerste keer integreren de sociale partners de loonnorm (vastgelegd op 5,9 procent voor de twee volgende jaren) in hun akkoord en worden de doelstellingen *“werkgelegenheid”* en *“vorming”* duidelijk geformuleerd. De ruil tussen lonen en banen behoort voortaan expliciet tot de verantwoordelijkheid van de sociale partners, zij het onder toezicht van een macro-economische norm die bepaald wordt door de wetgever. Het interprofessioneel akkoord 1999-2000 legt eveneens de opvolgings- en beoordelingsprocedure vast. Elk jaar maken de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) en de Nationale Arbeidsraad (NAR) een macro-economische evaluatie van de ontwikkeling van de loonkosten, de werkgelegenheid en de inspanningen op het gebied van vorming. Indien de globale beoordeling van deze drie elementen niet kan bevredigen, dan wordt, sector per sector, nagegaan of die evolutie niet het gevolg is van *“kenmerken of afspraken eigen aan de sector. Voor de sectoren en ondernemingen die geen vormings- en tewerkstellings-CAO hebben afgesloten, wordt het tweede deel van de structurele lastenverlaging met één jaar uitgesteld”*. Ontegensprekelijk vindt men hier de uitwerking van een Belgische versie van het *“model van Wassenaar”*¹, waarin de macro-economische resultaten bevoorrecht worden, maar met behoud van de sectorale specificiteiten.

Deze inkomenspolitiek (of beter, loonpolitiek) is duidelijk in overeenstemming met de aanbevelingen die door de Europese Commissie geformuleerd werden (*“Globale Richtsnoeren voor het Economisch Beleid”*). Aan de ene kant moeten de nominale loonstijgingen verenigbaar zijn met de notie van prijsstabiliteit, notie die, voor de Euro-zone, bepaald wordt door de Europese Centrale Bank. Er

1. Genoemd naar het centrale akkoord van de sociale partners in Nederland op 24 november 1982.

wordt naar gestreefd een restrictieve monetaire politiek (die nadelig zou zijn voor de groei en voor de werkgelegenheid) te vermijden; het gepaste criterium¹ is hier de macro-economische evolutie van de gemiddelde loonkost per eenheid product, zowel om het risico op inflatie te drukken als om kosten-competitief te blijven.

Aan de andere kant beveelt de Commissie reële loonsverhogingen aan in overeenstemming met de productiviteitswinsten, waardoor het behoud, of zelfs de versterking, van de winstgevendheid van het vast kapitaal gegarandeerd kan worden bij een regelmatige groei van de koopkracht en de private consumptie. Bedoeling is in dit geval een groeipad op middellange termijn te bewerkstelligen, dat berust op uitbreidingsinvesteringen, die gepaard gaan met werkgelegenheidscreatie (zie Witboek uit 1993). Vanuit deze macro-economische invalshoek is de evolutie van de reële loonkost per eenheid product de meest geschikte maatstaf.

De aanbevelingen van de Commissie gaan ook in de richting van een vermindering van de fiscale en parafiscale loonwrig, die zowel inwerkt op de loonkosten van de werkgevers als op de koopkracht van de gezinnen. Op dit vlak bevelen de Belgische sociale partners - naar aanleiding van de uitvoering van het interprofessioneel akkoord van december 1998 - een belastingvermindering (van 1000 frank per maand) aan ter verhoging van het netto-inkomen van werknemers die het GGMMI verdienen².

Op een meer micro-economisch vlak, tenslotte, is de Commissie voorstander van loonakkoorden die rekening houden met productiviteitsverschillen volgens kwalificaties, bedrijfstakken of zelfs regio's, zodat vermeden wordt dat, ten minste binnen de Euro-zone, de nominale en reële lonen afgestemd zouden worden op de landen met de hoogste productiviteit. Hiermee wil men vermijden dat de inhaalbeweging - in termen van groei en werkgelegenheid - vanwege de economisch zwakste regio's in het gedrang komt. Vermelden we nog dat ook de geografische en beroepsmobiliteit een antwoord kan bieden op dit probleem (zie de "*Richtsnoeren voor Werkgelegenheid*").

2. Het werkgelegenheidsbeleid

Sinds 1993 volgt het Belgische arbeidsmarktbeleid de Europese aanbevelingen ter zake op de voet. Het "*Globaal Plan*" is opgebouwd rond dezelfde krachtlijnen als het "*Witboek*" van J. Delors. Het benadrukt met name de verlaging van de indirecte loonkosten (vermindering van werkgeversbijdragen aan de sociale zekerheid) en de noodzaak de arbeidsintensiteit van de economische groei te vergroten. De verhoging van de "*werkgelegenheidsgraad*" als doelstelling van het arbeidsmarktbeleid neemt gaandeweg een meer prominente plaats in (zie kader).

-
1. Zie European Commission -DG II. (1999), *Evolution of wages and productivity in the EU and the Euro zone*, Brussel.
  2. Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen. Zie Advies nr. 1260 van NAR en CRB van 10 februari 1999.

De werkgelegenheidsgraad

Recent komt men niet om de vaststelling heen dat de arbeidsmarktpolitiek geleidelijk verschuift van invalshoek. Van een vrijwel exclusieve aandacht voor het terugdringen van de werkloosheidsgraad als centraal aandachtspunt van het arbeidsmarktbeleid, wordt nu meer en meer de nadruk gelegd op het verhogen van de werkgelegenheidsgraad (de werkgelegenheid als percentage van de bevolking op arbeidsleeftijd) als bevoorrechte doelstelling op middellange en lange termijn.

Voor deze verschuiving kunnen zowel puur statistische als inhoudelijke, beleidsmatige motieven ingeroepen worden. Beide aspecten worden in hetgeen volgt achtereenvolgens behandeld.

In de eerste plaats komt de "werkloosheidsgraad" als statistisch concept meer en meer onder vuur te liggen. Zowel het arbeidsmarktbeleid als de realiteit op de arbeidsmarkt zelf brengen een toenemende mate van "statuutvervaging" met zich mee. Er bestaan groeiende schemerzones tussen "werkloosheid" en "inactiviteit" enerzijds (bv.: formules van vervroegde uitreding uit de arbeidsmarkt; werklozen in opleiding,...) en tussen "werkloosheid" en "werkgelegenheid" anderzijds (bv.: activering, onvrijwillige deeltijdarbeid,...), die er voor zorgen dat de "werkloosheidsgraad" als concept voor interpretatie vatbaar is.

Onmiddellijk moet hieraan echter toegevoegd worden dat ook het begrip "werkgelegenheidsgraad" gebaseerd is op de toekenning van een uniek statuut aan elke ingezetene (werkend, werkloos of inactief) en dus een even fragiel en ambigu begrip is, dat evenzeer aanleiding kan geven tot discussie. Om maar één voorbeeld te citeren, als iedere "werkloze" die minstens één uur actief is binnen het PWA-stelsel officieel tot de werkgelegenheid gerekend zou worden in plaats van enkel diegenen die "vrijgesteld worden van de verplichting om werk te zoeken", dan zou de officiële werkgelegenheid in één klap met zo'n 25.000 eenheden toenemen en de werkgelegenheidsgraad met afgerond 0,4 procentpunten stijgen.

Ook de traditionele IAB-definities, met hun "extensieve" definitie van werkgelegenheid (één uur werken gedurende de referentieperiode volstaat om tot de werkgelegenheid gerekend te worden) en hun "restrictieve" definitie van werkloosheid (enkel personen die niet werken in ruime zin, actief op zoek zijn naar werk en beschikbaar zijn om te werken) mogen dan wel de schijn van interne coherentie wekken, zij volstaan op zich niet langer om de realiteit op de arbeidsmarkt in al haar nuances weer te geven.

In de tweede plaats zijn er ook meer inhoudelijke, beleidsmatige redenen die verklaren waarom het begrip "werkgelegenheidsgraad" een centralere plaats krijgt binnen het arbeidsmarktbeleid. Een eerste bekommernis bestaat erin het aantal personen dat daadwerkelijk deelneemt aan het arbeidsproces te verhogen, om zo de kans op integratie voor diegenen die nu uitgesloten worden te verhogen. Daarnaast bestaat er ook een groeiend bewustzijn dat de werk- en prestatiedruk op diegenen die op dit moment aan de slag zijn, verlicht kan of zou moeten worden. Tenslotte is men ook meer oog gaan krijgen voor de financiële haalbaarheid op lange termijn van het systeem van sociale zekerheid en wil men, met het oog op de verderschrijdende vergrijzing van de bevolking, er over waken dat de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden in evenwicht blijft.

Het is dan ook geen toeval dat de Europese Richtsnoeren de werkgelegenheidsgraad naar voor schuiven als een belangrijk referentiepunt voor het arbeidsmarktbeleid. In België is daarenboven, met de toenemende aandacht voor internationaal vergelijkbaar statistisch materiaal, ook duidelijker het besef gegroeid dat het beleid in het verleden wel érg nadrukkelijk in het teken heeft gestaan van het verlaat laten intreden van jongeren en vervroegd laten uittreden van ouderen op de arbeidsmarkt. Dit heeft geresulteerd in werkgelegenheidsgraden die - met name wat betreft de jongere en oudere leeftijdsklassen - internationaal gezien bijzonder laag uitvallen. België heeft er in het verleden voor gekozen een structureel groeiende arbeidsreserve te concentreren in deze extreme leeftijdsklassen, maar is er anderzijds ook in geslaagd een respectabele gemiddelde levensstandaard te verzekeren door een relatief lage gemiddelde werkgelegenheidsgraad te koppelen aan een hoge productiviteit per hoofd van de werkende bevolking.

Paradoxaal genoeg komt een louter kwantitatieve verhoging van de werkgelegenheidsgraad niet noodzakelijk in voldoende mate tegemoet aan elk van de bovenvermelde bekommernissen van het arbeidsmarktbeleid. In veel gevallen moet men er immers van uitgaan dat de kwantitatieve verhoging van de werkgelegenheidsgraad gepaard zal gaan met een daling van de gemiddelde productiviteit per hoofd van de werkende bevolking, zij het omdat jobs met een zeer lage productiviteit of met een zeer lage arbeidsduur gecreëerd worden. Dat meer personen actief deelnemen aan het arbeidsproces of dat de werklust evenrediger gespreid wordt over de bevolking op arbeidsleeftijd wil dus niet noodzakelijk zeggen dat de draagkracht voor de financiering van de sociale zekerheid in dezelfde mate toeneemt.

Op de Europese Top van Essen wordt deze werkgelegenheidspolitiek concreter gestalte gegeven en opgebouwd rond vijf hoofdassen (verlaging van de loonkosten, arbeidsherverdeling en flexibiliteit, herinschakeling van doelgroepen, job-creatie binnen onontgonnen activiteiten en investeringen in beroepsopleiding), die het uitgangspunt vormen voor het “Meerjarenplan voor Werkgelegenheid” dat de Regering in 1995 opstelt.

Op de Europese Raad van Amsterdam (juni 1997) wordt een afzonderlijke titel over werkgelegenheid ingeschreven in het verdrag over de Europese Unie, waarin met name bepaald wordt dat de Europese Raad elk jaar Richtsnoeren uitvaardigt waarmee de Lidstaten rekening dienen te houden in hun arbeidsmarktbeleid. Op een buitengewone Raad over werkgelegenheid in Luxemburg worden in november 1997 meer concreet 19 Richtsnoeren voorgesteld, gegroepeerd rond de volgende vier hoofdthema's:

- verbetering van de inzetbaarheid van de arbeidskrachten;
- ontwikkeling van ondernemerschap;
- aanmoediging van het aanpassingsvermogen van de ondernemingen en van hun werknemers;
- versterking van het gelijkekansenbeleid.

Zoals voorgeschreven in de opvolgings- en evaluatieprocedure heeft de Belgische Regering - naar het voorbeeld van de andere Lidstaten - haar “Actieplan voor Werkgelegenheid” ingediend in april 1998. Dit Belgische Actieplan is de weerslag van breed overleg tussen de federale, regionale en gewestelijke regeringen en de sociale partners. Het bekrachtigt het “tripartisme” vakbonden - patronaat - overheid (aangepast aan de Belgische institutionele realiteit) en het groeiend belang van het Europese referentiekader bij het uittekenen van het Belgische arbeidsmarktbeleid.

Hieronder worden de belangrijkste krachtlijnen van het Belgische Actieplan bondig besproken¹. Vermelden we voorafgaandelijk nog dat de Europese Commissie ondertussen de Richtlijnen voor Werkgelegenheid voor 1999 heeft opgesteld (goedgekeurd op de Europese Raad van Wenen). Zij bevatten slechts een beperkt aantal aanpassingen in vergelijking met de Richtlijnen 1998 (meer nadruk op actieve maatregelen, op levenslang leren, op de bevordering van gelijke kansen, op de benutting van nieuwe mogelijkheden voor het scheppen van banen, op het vergemakkelijken van de combinatie werk en gezin.)

Aangezien er in het recente verleden reeds een grote mate van symbiose bestond tussen het Belgische arbeidsmarktbeleid en de (dan nog meer vrijblijvende) Europese aanbevelingen op dat gebied, is het niet verwonderlijk dat het Belgische Actieplan 1998 in wezen de klassieke thema's, die reeds sinds 1993 aan bod komen, verder uitdiept. Desondanks zijn er wel degelijk een aantal accentverschuivingen, die tegemoet komen aan concrete beleidsopties binnen de Europese Richtsnoeren, vooral op die punten waar ofwel een kwantitatieve

---

1. Er wordt geen volledige opsomming van alle maatregelen beoogd. Voor meer details kan - buiten de tekst van het Belgische Actieplan zelf - verwezen worden naar het Evaluatierapport 1998 van het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid m.b.t. het federaal werkgelegenheidsbeleid, dat uitgebreid ingaat op de Europese Richtsnoeren en het Belgische Actieplan voor 1998.

opvolging door de Europese partners in het vooruitzicht gesteld wordt of waar een internationale vergelijking duidelijke structurele zwakheden van de Belgische arbeidsmarkt heeft blootgelegd.

Met name de eerste pijler binnen de Europese Richtsnoeren weegt op basis van dit Actieplan sterker dan vroeger door in het Belgische arbeidsmarktbeleid. De maatregelen die op dit vlak genomen werden of in het vooruitzicht gesteld worden kunnen gegroepeerd worden in drie rubrieken.

Ten eerste wordt bij de werkloosheidsbestrijding meer de nadruk gelegd op preventieve maatregelen, mede onder druk van de kwantitatieve streefdoelen die de Richtsnoeren op het vlak van deze preventieve maatregelen bevatten. Zo wordt nu - naast de reeds bestaande individuele begeleiding voor langdurig werklozen - ook een individuele begeleiding met uitzicht op werk aangeboden aan (in eerste instantie laaggeschoolde) jongeren die zes maanden werkloos zijn.

Ten tweede wordt de activering van werkloosheidsuitkeringen sterker benadrukt. Naast het reeds bestaande PWA-stelsel, wordt nu ook gepoogd jonge en/of langdurige werklozen herin te schakelen via de "*doorstromingsprogramma's*" in de niet-marktsector en de "*Smet-banen*" in de marktsector. In beide gevallen wordt de werkloosheidsuitkering "*geactiveerd*".

Ten derde wordt een belangrijke plaats ingeruimd voor vorming en opleidingsinitiatieven, waarbij een hoofdrol is weggelegd voor de gewesten en gemeenschappen (bevoegd voor onderwijs en voor opleiding van werkzoekenden) en de sociale partners. Deze engageren zich ertoe om, als tegenprestatie voor bijkomende verminderingen van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid, per bedrijfstak vormingsakkoorden af te sluiten, met de bedoeling uiteindelijk hun inspanningen qua vorming op een niveau te brengen dat de vergelijking met de buurlanden kan doorstaan.

De tweede pijler was reeds sterk ontwikkeld in de Belgische arbeidsmarktpolitiek en wordt verder verstevigd via onder meer de verlaging van de parafiscale lasten op arbeid, waarmee men de bijdragevoet voor de werkgevers terug wil brengen tot een niveau dat gelijk zou zijn aan het gemiddeld niveau bij de belangrijkste handelspartners. Verder wordt de werkgelegenheid in de gezondheidszorg, de maatschappelijke dienstverlening en de socio-culturele sector sterk aangemoedigd met behulp van de "*Sociale Maribel*"-maatregel, die bijdrageverminderingen koppelt aan netto-jobcreatie in deze bedrijfstakken. Tenslotte worden ook acties ondernomen om de zelfstandige activiteit aan te moedigen en de administratieve verplichtingen die op ondernemingen rusten te verminderen of minstens beter te stroomlijnen.

Wat de derde en de vierde pijler betreft, ligt het accent in het Belgische Actieplan vooral op arbeidsherverdeling. Individuele formules van arbeidsherverdeling zoals de deeltijdse loopbaanonderbreking, die vooral interessant zijn vanuit werknemersstandpunt (betere afstemming van beroeps- en gezinsactiviteiten), worden verder aangemoedigd. Daarnaast wordt ook verder geëxperimenteerd met formules van arbeidsherverdeling op ondernemingsniveau, waarbij naast de reeds bestaande bijdrageverminderingen voor collectieve arbeidsduurvermindering met bijkomende aanwervingen ("*offensieve*" versie) of beperking van

ontslagen (“defensieve” versie), ook bijdrageverminderingen in het vooruitzicht gesteld worden voor bedrijven die overschakelen naar de vierdagenweek “om arbeidsorganisatorische redenen”.

Voor zover mogelijk werd in deze projectie uiteraard rekening gehouden met deze beleidsopties. Zo milderen de bijkomende bijdrageverminderingen de evolutie van de loonkosten in het basisscenario, worden de maatregelen ter aanmoediging van arbeidsherverdeling in rekening gebracht bij de hypothese over de evolutie van de gemiddelde arbeidsduur en spelen de activeringsmaatregelen een belangrijke rol in de werkgelegenheidscreatie over de periode. De maatregelen die vooral gericht zijn naar de verbetering van de kwaliteit van het arbeidsaanbod zijn moeilijker expliciet verrekenbaar in de projectie; zij kunnen echter de interne coherentie van het basisscenario ten goede komen.

B. Inkomenspolitiek en loonkosten

Aan de evolutie van de loonkosten in de basisprojectie liggen twee hypothesen ten grondslag. Ten eerste wordt verondersteld dat de sociale partners bij de bruto-loonvorming de loonnorm strikt respecteren en zich dus richten naar de verwachte evolutie van de loonkosten bij de handelspartners. Ten tweede wordt verondersteld dat de maatregelen ter vermindering van de sociale zekerheidsbijdragen voor de werkgevers geen aanleiding geven tot een opwaartse herziening van de onderhandelde bruto-lonen (wat op zich perfect mogelijk zou zijn binnen een letterlijke interpretatie van de loonnorm), maar integraal de loonkosten drukken. Deze hypothesen worden elk apart verduidelijkt in hetgeen volgt. Nadien wordt een variant voorgesteld, waarin de loonnorm maximaal uitgeput zou worden.

1. Bruto-loonvorming

Tabel 13 beschrijft de hypothesen i.v.m. bruto-loonvorming. Voor de periode 1999-2000 wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de sectorale akkoorden de maximale norm respecteren zoals geraamd door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) op basis van de te verwachten gemiddelde evolutie van de loonkosten bij onze drie voornaamste handelspartners. Volgens deze raming zouden de nominale uurloonkosten bij de handelspartners over deze periode van twee jaar toenemen met 5,9 procent.

TABEL 13 - Hypothesen bruto-loonvorming in de marktsector (gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1995 1998	1999	2000	2001 2004	1999 2004
Bruto-uurlonen ^a vóór indexering, exclusief "activering" ^b	1,3	1,7	1,7	1,8	1,8
Indexering	1,5	1,2	1,3	1,6	1,5
Nominale bruto-uurlonen, exclusief "activering"	2,7	2,8	3,0	3,5	3,3
Nominale bruto-uurlonen	2,6	2,5	2,8	3,4	3,2
Nominale bruto-lonen drie handelspartners (hypothese FPB, gebaseerd op het scenario van de Europese Commissie)	-,	2,7	2,7	3,4	3,1
Maximale loonnorm periode 1999-2000 (raming CRB ^c)	-,	2,9	3,0	-,	-,

a. Exclusief werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid.

b. "PWA"-werkgelegenheid en "Smet"-banen.

c. De maximale marge van 5,9 procent wordt hier gelijkmatig gespreid over beide jaren.

Aangezien de CRB uitging van een te verwachten loonindexering met 3,1 procent over deze periode, zou bij de sectorale loononderhandelingen in theorie rekening gehouden moeten worden met een maximale ruimte voor loonstijgingen exclusief indexering van 2,8 procent over de periode 1999-2000. In de projectie werd er echter van uitgegaan dat bij het afsluiten van de sectorale akkoorden geanticipeerd zou worden op het feit dat de inflatie over deze periode zo'n 0,6 procent lager zou uitvallen dan oorspronkelijk verwacht. Vandaar dat uiteindelijk verondersteld werd dat de bruto-uurlonen exclusief indexering over de periode 1999-2000 met 3,4 procent in plaats van 2,8 procent zouden kunnen toenemen.

Op deze manier wordt de *ex ante* nominale norm van 5,9 procent over de periode 1999-2000 net gerespecteerd in termen van bruto-uurloonstijging. Indien echter de inflatie in de buurlanden ook lager zou uitvallen dan verwacht, dan zouden *ex post* de bruto-lonen sterker stijgen dan de loonkosten bij de handelspartners. Houdt men echter rekening met de neerwaartse invloed op de evolutie van de bruto-uurlonen vanwege de werkgelegenheidscreatie die gepaard gaat met de activeringsprogramma's in de marktsector (werkgelegenheid binnen het "PWA"-stelsel en "Smet-banen"), dan wordt de *ex-ante* norm ruimschoots gerespecteerd (toename met 5,3 procent van de bruto-uurlonen inclusief activering over de periode 1999-2000). Bovendien zouden zelfs *ex-post* de Belgische bruto-uurlonen niet sterker stijgen dan de loonkosten bij de handelspartners.

Voor de periode 2001-2004 werd *grasso modo* eenzelfde redenering gevolgd. In dit geval werden echter de vooruitzichten van de Europese Commissie voor de gemiddelde evolutie van de nominale bruto-lonen bij de handelspartners als uitgangspunt genomen. Volgens een strikte interpretatie van de competitiviteitswet¹ zouden de Belgische uurlonen (inclusief activering) in nominale termen dan toenemen met gemiddeld 3,4 procent per jaar, wat dus een lichte acceleratie inhoudt t.o.v. het begin van de periode, die geïnduceerd zou worden door de evolutie bij de handelspartners.

2. Werkgeversbijdragen en loonkosten

Wat uiteindelijk de evolutie van de loonkosten betreft, moet ook rekening gehouden worden met veranderingen in de impliciete werkgeversbijdragevoet voor de sociale zekerheid. Deze bijdragevoet neemt af over de periode, voornamelijk als gevolg van het “*meerjarenplan*” voor bijdrageverminderingen dat deel uitmaakt van het Belgische “*Actieplan voor werkgelegenheid*” uit 1998.

In vergelijking met de vooruitzichten van vorig jaar is er nu meer duidelijkheid over de concrete invulling van dit meerjarenplan, dank zij de recent goedgekeurde wet betreffende het Actieplan 1998.

Oorspronkelijk was het de bedoeling over een periode van zes jaar (1999-2004) de gemiddelde bijdragevoet voor werkgevers te verlagen tot een niveau dat vergelijkbaar zou zijn met het gemiddelde van de voornaamste handelspartners. Met dit doel voor ogen, zouden jaarlijks 18 miljard bijkomende bijdrageverminderingen toegekend worden, hetzij een totaalbedrag van 108 miljard extra op het einde van de periode.

Uiteindelijk werd beslist dat van het globale voorziene bedrag, afgerond 12 procent, bestemd zou zijn voor de “*non-profit*” sector. Dit bedrag wordt besteed via de verdere versterking van de reeds bestaande maatregel “*Sociale Maribel*”, die bijdrageverminderingen in de gezondheidszorg, de maatschappelijke dienstverlening en de socio-culturele sector koppelt aan bijkomende werkgelegenheid. Deze bijdrageverminderingen (tabel 14) zouden aan het eind van de periode toenemen met 12,5 miljard.

---

1. De wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen.

TABEL 14 - Bijdrageverminderingen 1998-2004 per maatregel (in miljarden BF en in procent van de totale enveloppe)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004 t.o.v. 1998	Procent	
									1998	2004
Onvoorwaardelijk	42,0	53,8	69,5	85,2	100,9	116,6	132,3	90,3	63,4	80,4
Maribel	26,0	-	-	-	-	-	-			
Lage lonen	16,0	-	-	-	-	-	-			
Voorwaardelijk	24,2	21,4	26,2	27,8	30,1	31,1	32,2	8,0	36,6	19,6
Banenplan	4,5	4,8	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2	0,8	6,7	3,2
Plan plus 1/2/3	3,5	3,8	4,0	4,1	4,2	4,3	4,4	0,9	5,3	2,7
Sociale Maribel	3,1	8,6	12,5	13,3	14,8	15,2	15,5	12,5	4,7	9,5
Arbeidsherverdeling	12,6	1,7	2,0	2,2	2,5	2,8	3,1	-9,5	19,1	1,9
Overige	0,5	2,5	3,0	3,3	3,5	3,7	3,9	3,3	0,8	2,4
Totaal ondernemingen	66,3	75,2	95,7	113,0	131,0	147,7	164,5	98,2	100,0	100,0
Verandering	17,0	9,0	20,5	17,4	17,9	16,8	16,7			
Algemeen totaal (incl. overheid)	72,5	81,7	102,3	119,8	137,9	154,9	171,8	99,3		

Het resterende bedrag uit het meerjarenplan zou integraal besteed worden aan de geleidelijke verhoging van de forfaitaire bijdragevermindering per werknemer in de klassieke Maribel-regeling, de uitbreiding van deze maatregel naar alle werknemers (zowel arbeiders als bedienden) en haar geleidelijke integratie met de maatregel "lage lonen". In totaal zou zo'n 90 miljard extra uitgetrokken worden voor deze geïntegreerde regeling op het einde van de periode.

De bijdrageverminderingen die gedurende de twee vorige tweejaarlijks onderhandelingscycli nog toegekend werden via de zogenaamde "tewerkstellingsakkoorden" vervallen vanaf 1999, wat de daling verklaart in de rubriek "arbeidsherverdeling" (-9,5 miljard) over de periode. Van de overige bestaande maatregelen (voordeelbanenplan, plan plus 1/2/3, overige maatregelen ter herverdeling van de arbeid,...) werd verondersteld dat zij verdergezet zouden worden gedurende de gehele projectieperiode.

De rubriek "overige" neemt toe omdat rekening gehouden werd met de bijdrageverminderingen voor de beschutte werkplaatsen en met de vrijstelling van bijdragen die verleend wordt voor werknemers die aangeworven worden voor "Smet-banen".

Het globale bedrag aan bijdrageverminderingen voor de ondernemingen neemt aan het einde van de projectieperiode toe met afgerond 98 miljard. Dit is minder dan de 108 miljard waarvan oorspronkelijk sprake. Enerzijds gaat het "meerjarenplan" immers een kwartaal later van start dan oorspronkelijk voorzien¹. Anderzijds moet rekening gehouden worden met het wegvallen van de "tewerkstellingsakkoorden" vanaf 1999.

1. De inwerkingtreding van het meerjarenplan zou eerst zelfs met twee kwartalen uitgesteld worden, maar deze beslissing werd gedeeltelijk teruggedraaid naar aanleiding van de begrotingscontrole 1999.

Op het eerste gezicht is er een belangrijke verschuiving binnen de globale enveloppe voor bijdrageverminderingen van “voorwaardelijke” of “aanwervingsgebonden” naar “onvoorwaardelijke” maatregelen. Het aandeel van de “onvoorwaardelijke” maatregelen neemt toe van 63,4 procent in 1998 naar 80,4 procent in 2004.

Hierbij moet weliswaar vermeld worden dat het onderscheid tussen al dan niet “voorwaardelijke” maatregelen vager is geworden. In overeenstemming met het interprofessioneel akkoord 1999-2000, wordt in de wet betreffende het Belgische Actieplan een deel van de toegekende bijdrageverminderingen voor de geïntegreerde maatregel “Maribel+Lage Lonen” immers afhankelijk gemaakt van de evolutie van loonkosten, inspanningen voor vorming en werkgelegenheid in vergelijking met de buurlanden.

Deze evolutie wordt eerst getoetst op macro-economisch vlak, en, daarna, uitsluitend in geval van een onbevredigend macro-economisch bilan, getoetst op sectoraal vlak, met een gedeeltelijke inhouding van de toegekende bijdrageverminderingen als stok achter de deur voor die sectoren of ondernemingen die “niet gebonden zijn door een collectieve arbeidsovereenkomst inzake vorming en werkgelegenheid”.

Desondanks is het duidelijk dat de rechtstreekse band met bruto- en zelfs nettowerkgelegenheidscreatie die vroeger op ondernemingsniveau bestond, nu wegvalt, en dat er een duidelijke verschuiving is naar maatregelen die gekoppeld zijn aan meer globale engagementen vanwege de sociale partners (loonmatiging voor extra werkgelegenheid), met correcties achteraf waar nodig. Men kan deze evolutie interpreteren als een stap in de richting van de akkoorden die in Nederland met succes werden afgesloten en gerespecteerd gedurende de voorbije twee decennia.

TABEL 15 - Evolutie van de loonkosten in de marktsector
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1971 1980	1981 1990	1991 1994	1995 1998	1999	2000	2001 2004	1999 2004
Nominale bruto-uurlonen	14,0	4,9	5,1	2,6	2,5	2,8	3,4	3,2
Impliciete bijdragevoet sociale zekerheid werkgevers	0,3	0,8	0,1	-0,3	-0,3	-0,6	-0,4	-0,4
Nominale loonkosten per uur	14,3	5,7	5,2	2,3	2,2	2,2	3,0	2,7
Reële loonkosten per uur	6,7	1,1	1,9	0,6	1,1	0,9	1,5	1,3
Reële loonkosten per eenheid product	1,2	-1,2	0,2	-1,5	-0,3	-0,6	-0,4	-0,4

Zoals reeds vermeld, werd in de basisprojectie verondersteld dat deze gevoelige verlaging van de bijdragevoet voor werkgevers de bruto-loonvorming niet zou beïnvloeden. In dat geval zouden (tabel 15) de Belgische loonkosten over de projectieperiode bij de ondernemingen slechts toenemen met gemiddeld 2,7 procent per jaar in nominale en 1,3 procent per jaar in reële termen. Rekening houdend met de groei van de arbeidsproductiviteit zouden de reële loonkosten per eenheid product dalen over de periode met gemiddeld 0,4 procent per jaar.

3. Een variant met sterkere loonstijgingen

Deze variant heeft tot doel om de effecten na te gaan van een volledige benutting van de marge die de loonnorm biedt. Het betreft hier de periode 2001-2004, waarvoor we veronderstellen dat de ontwikkeling van de Belgische loonkosten zich volledig afstemt op de verwachte loonkostenevolutie in de drie referentielanden (zie tabel 13) op basis van de internationale omgeving uit het basisscenario.

In het basisscenario wordt de beschikbare marge niet volledig aangewend. In de referentielanden zouden de loonkosten gemiddeld stijgen met 3 procent in 2001 en versnellen tot 3,5 procent in 2004. Voor België geeft dat t.o.v. het basisscenario een loonkostenstijging die jaarlijks nog zou "mogen" versnellen met 0,5 à 0,6 punt. Dit betekent dan wel dat in de variant de bijdragevermindering die de regering heeft voorzien (en die mede verantwoordelijk is voor de beschikbare marge) wordt gebruikt voor bruto-loonstijgingen, waardoor de beoogde effectieve verlaging van de loonkosten beperkt wordt.

Merken we op dat de lonen in de overheidssector - op een eventuele aanpassing aan het nieuwe groeipad van de gezondheidsindex na - onveranderd blijven ten opzichte van het basisscenario. Bepaalde vervangingsinkomens daarentegen worden wel beïnvloed door de loonstijging in de privé-sector.

Macro-economische effecten

De voornaamste gevolgen van de sterkere loonstijging worden in tabel 16 gegeven. Meest in het oog springen de verhoging van de inflatie en de verzwakking van de competitiviteit. Dit leidt tot een daling van de uitvoer en van de bedrijfsinvesteringen. Daar staat tegenover dat de stijging van de lonen gunstig inwerkt op het reële gezinsinkomen, hetgeen de groei van de privé-consumptie ten goede komt. In totaal neemt de groei van het BBP licht toe gedurende het eerste jaar, om daarna echter af te nemen: in vergelijking met het basisscenario ligt het niveau van het BBP op middellange termijn 0,12 procent lager.

Ook de werkgelegenheid wordt in belangrijke mate beïnvloed. In vergelijking met het basisscenario worden nu 2.300 banen minder gecreëerd in 2001 en 18.000 banen minder op het einde van de periode. Ondanks deze relatieve afname, blijft de groei van de werkgelegenheid ook in deze variant aanzienlijk: 190.000 extra jobs tussen 1998 en 2004 tegenover 208.000 in het basisscenario.

De minder sterke toename van de werkgelegenheid wordt verklaard door:

- de verminderde toename van de activiteit (ondanks een licht sterkere groei van de privé-consumptie);
- de hogere relatieve prijs van de factor arbeid, waardoor de substitutie ten gunste van de andere productiefactoren wordt versneld;

**Overheidsfinanciën:
verbetering van de
financieringscapaciteit**

Tenslotte moet ook gewezen worden op het globaal positieve effect voor de overheidsfinanciën (zie tabel 17). Ondanks het relatief lagere niveau voor zowel activiteit als werkgelegenheid, neemt het financieringsvermogen van de gezamenlijke overheid toe met 23 miljard frank tegen 2004.

Dit positieve resultaat wordt verklaard door de hogere fiscale en parafiscale ontvangsten die gepaard gaan met de toename van de aanslagbasis. Weliswaar zorgen de hogere inflatie en werkloosheid en de aanpassing van bepaalde vervangingsinkomens aan de snellere toename van de reële lonen ervoor dat tegelijkertijd ook de lopende uitgaven van de overheid inzake zowel consumptie als overdrachten toenemen. Deze toename compenseert echter slechts gedeeltelijk de verhoging van de ontvangsten. De financieringscapaciteit van de overheid zou toenemen met 0,04 procent van het BBP in 2001 en met 0,19 procent van het BBP in 2004.

Deze resultaten - vooral inzake overheidsfinanciën - veronderstellen dat de evolutie van de lonen bij de overheid niet beïnvloed worden door de loonontwikkeling in de privé-sector; er bestaat immers geen wettelijk kader dat dergelijk verband impliceert. Maakt men de hypothese dat de sterkere loonstijgingen in de privé-sector een weerslag zouden hebben op de evolutie van de lonen bij de overheid, dan zou uiteraard het positief effect op de overheidsfinanciën minder groot zijn.

TABEL 16 - Synthèse van de resultaten van de variant (verschillen in procent t.o.v. het basisscenario)

	2001	2002	2003	2004
BBP	0,01	-0,03	-0,06	-0,12
- Privé-consumptie	0,07	0,09	0,14	0,14
- Investerings	0,01	0,01	0,00	-0,06
waarvan bedrijfsinvesteringen	0,00	-0,02	-0,06	-0,13
- Uitvoer	0,00	-0,04	-0,09	-0,14
- Invoer	0,04	0,06	0,08	0,07
Werkgelegenheid in duizendtallen	-2,31	-7,13	-12,58	-18,24
in procent	-0,06	-0,18	-0,32	-0,45
Reëel bruto uurloon	0,41	0,97	1,48	1,85
Nominale loonkost per eenheid product	0,37	0,93	1,46	1,86
Consumtieprijzen	0,06	0,19	0,34	0,49
Loonmassa in procent van het nationaal inkomen	0,10	0,20	0,30	0,35
Reëel beschikbaar gezinsinkomen	0,09	0,12	0,18	0,17
Bruto exploitatie-overschot (gecorrigeerd) van de ondernemingen	-0,15	-0,34	-0,49	-0,59
Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid				
- in miljarden frank	3,65	13,14	17,89	22,87
- in procent van het BBP	0,04	0,12	0,16	0,19
Lopende rekening van de betalingsbalans, in procent van het BBP	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01

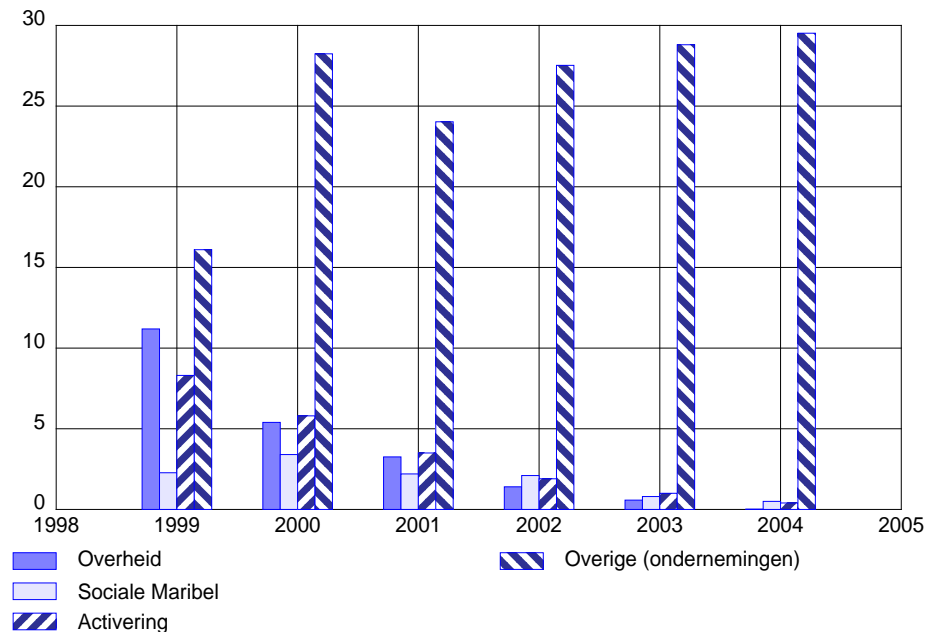
TABEL 17 - Resultaten op het vlak van de overheidsfinanciën (verschillen in miljarden t.o.v. het basisscenario)

	2001	2002	2003	2004
Lopende ontvangsten	9,9	20,0	35,1	45,5
- Directe belastingen	2,8	5,0	10,5	14,0
- Indirecte belastingen	1,5	3,1	5,3	6,7
- Sociale bijdragen	5,6	11,6	18,9	24,1
Lopende uitgaven	6,1	6,4	16,4	21,4
- Overheidsconsumptie	2,1	0,5	3,0	3,5
- Sociale uitkeringen	3,8	5,3	12,8	17,5
- Rentelasten	0,0	0,0	-0,4	-1,1
Financieringsvermogen (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid	3,7	13,1	17,9	22,9

C. Werkgelegenheid

In figuur 8 wordt de totale werkgelegenheidscreatie over de projectieperiode opgesplitst naar oorsprong. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen werkgelegenheid die bij de overheid gecreëerd zou worden, de werkgelegenheid die afhangt van de "Sociale Maribel" in de "non-profit" sector, de werkgelegenheid binnen de activeringsprogramma's in de ondernemingssector ("Smetbanen" en "PWA-werkgelegenheid") en de overige werkgelegenheid bij de ondernemingen.

FIGUUR 8 - Oorsprong van de werkgelegenheidscreatie
(jaarlijkse verandering in duizendtallen)

In totaal zouden er netto 208.000 jobs worden bijgecreëerd over de periode. Dat de overheid daarvan zo'n 20.000 arbeidsplaatsen voor haar rekening neemt moet in grote mate worden toegeschreven aan het succes van de formules van

arbeidsherverdeling (deeltijdse loopbaanonderbreking) en aan de creatie van werkgelegenheid via de “doorstromingsprogramma’s” (zie kader over de werkgelegenheid in de overheidssector voor meer details). Deze toename bij de overheid zou voornamelijk plaatsvinden aan het begin van de periode. Enerzijds wordt immers een geleidelijke afvlakking van de toename in de deeltijdse arbeidsgraad verondersteld; anderzijds komt de arbeidscreatie via de “doorstromingsprogramma’s” reeds vrij vlug op kruissnelheid.

Werkgelegenheid in de overheidssector

Periode 1993-1997

De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten heeft voor het verleden nieuwe cijfers bekendgemaakt. Naar aanleiding hiervan heeft het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid haar cijfers voor de evolutie van de werkgelegenheid bij de overheid herzien. Tabel 18 toont, voor de periode 1993-1997, het verschil in de werkgelegenheid bij de overheid t.o.v. de Economische Vooruitzichten 1998-2003 van april 1998. Dit verschil wordt vrijwel volledig verklaard door de statistische aanpassing waarvan sprake.

TABEL 18 -Herziening van de werkgelegenheid bij de overheid 1993-1997

(verschillen met de “Economische vooruitzichten 1998-2003” van april 1998)

1993	1994	1995	1996	(1997 ^a)
+ 5.524	+ 11.048	+ 16.572	+ 22.096	(+ 27.620)

a. Ten tijde van de Economische Vooruitzichten 1998-2003 van april 1998, had het MTA nog geen cijfer bekendgemaakt voor 1997.

Deze opwaartse herziening is te wijten aan een stijging van het aantal tewerkgestelden in de administratie bij de lokale overheden en aan een toename van het aantal gesubsidieerde contractuelen (“GESCO’s”), die gedeeltelijk gecompenseerd worden door een daling in het onderwijs in vergelijking met de oude cijfers.

Periode 1998-2004

Globaal gezien stijgt de werkgelegenheid in de openbare sector van afgerond 664.000 in 1998 tot 685.000 in 2004. Tijdens de periode 1997-2004 zou de “traditionele” werkgelegenheid echter constant blijven. De toename is toe te schrijven aan de evolutie van de “speciale” werkgelegenheid, zoals de vervangingen van mensen met deeltijdse loopbaanonderbreking (zie onderstaande tabel) en de “doorstromingsprogramma’s”.

TABEL 19 -Deeltijdse loopbaanonderbrekers bij de overheid

(jaarlijkse veranderingen in duizenden)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
+ 5,768	+ 4,895	+ 3,710	+ 2,550	+ 1,750	+ 1,225	+ 0,960

Ondanks de toename van het aantal GESCO’s in het verleden, werd de hypothese voor de projectieperiode - die het aantal GESCO’s constant hield - niet gewijzigd. Een groot gedeelte van de nieuwe aanvragen m.b.t. GESCO’s en DAC’s (Derde Arbeidscircuit) worden immers geblokkeerd wegens budgettaire beperkingen. Daartegenover staat dus wel de toename van het aantal doorstromingsprogramma’s, die tegen het jaar 2003 zouden oplopen tot 10.000.

In het kader van een scenario van constant beleid moest - naar aanleiding van de nieuwe gegevens voor het verleden - de projectie van de werkgelegenheid in de “traditionele” administratie van de lokale overheden naar boven worden herzien. De negatieve trend die werd voorzien in de Economische Vooruitzichten 1998-2003 van april 1998, werd door een nulgroei vervangen.

Via de activeringsmaatregelen in de marktsector (“*Smet-banen*” en “*PWA-werkgelegenheid*”) zouden eveneens meer dan 20.000 jobs gecreëerd worden. Ook hier zou deze impuls aan de werkgelegenheid vooral plaatsgrijpen tijdens het begin van de periode. Aan de ene kant zou de werkgelegenheid binnen het PWA-stelsel (bij een ongewijzigde definitie van PWA-werkgelegenheid) na verloop van tijd stabiliseren. Aan de andere kant werd een voorzichtige hypothese gehanteerd voor de verdere uitbreiding van het aantal “*Smet-banen*”, gezien het globale verloop van werkgelegenheid en werkloosheid over de projectieperiode en gezien het feit dat nu reeds problemen gemeld worden bij de invulling van deze jobs.

De koppeling van bijdrageverminderingen aan bijkomende werkgelegenheid in de “*non-profit*” sector zou meer dan 10.000 bijkomende jobs opleveren over de projectieperiode. Opnieuw is het grootste effect merkbaar tijdens het begin van de periode, omdat de bijdrageverminderingen via de “*Sociale Maribel*” in grote mate reeds bestaan. Dat neemt niet weg dat weliswaar rekening gehouden wordt met een zekere vertraging in de uitvoering van de maatregel.

Alhoewel de werkgelegenheid binnen de marktsector exclusief activering en Sociale Maribel fors toeneemt (met 154.000 personen over de periode), is dus toch ook iets meer dan 25 procent van de totale gecreëerde werkgelegenheid over de periode toewijsbaar aan min of meer directe overheidsinterventie op de arbeidsmarkt.

De werkgelegenheid in de marktsector inclusief activering en “*Sociale Maribel*” (tabel 20) neemt over de periode met gemiddeld 1,0 procent toe, in historisch perspectief een bemoedigende ontwikkeling.

TABEL 20 - Arbeidsvolume en werkgelegenheid in de marktsector (gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1971-1980	1981-1990	1991-1994	1995-1998	1999-2004
Reële toegevoegde waarde	3,5	2,1	1,0	2,6	2,6
Arbeidsproductiviteit per uur	5,4	2,3	1,7	2,2	1,8
Arbeidsvolume	-1,8	-0,2	-0,7	0,4	0,7
Werkgelegenheid	-0,3	0,2	-0,5	0,8	1,0

De werkgelegenheid wordt in de eerste plaats ondersteund door een meer dan behoorlijke economische groei: de reële bruto toegevoegde waarde in de marktsector neemt gemiddeld toe met 2,6 procent per jaar, wat zich positief verhoudt tot de gemiddelde groeicijfers tijdens de jaren '90.

Daarenboven neemt de arbeidsproductiviteit per uur slechts gemiddeld met 1,8 procent per jaar toe, wat betekent dat de groei "arbeidsintensiever" zou zijn dan in het verleden. Twee factoren liggen hieraan ten grondslag. Enerzijds zouden de reële arbeidskosten (zie afdeling B) een zeer gematigd verloop kennen, onder de veronderstelling van een rigoureuze toepassing van de loonnorm bij de brutoloonvorming en in de wetenschap dat de werkgeversbijdragevoet voor de sociale zekerheid sterk daalt onder impuls van het meerjarenplan voor bijdrageverminderingen. Anderzijds, en zoals reeds eerder vermeld, worden via een aantal activeringsprogramma's een aanzienlijk aantal laag-productieve jobs gecreëerd, die weliswaar de werkgelegenheid aanzwengelen, maar tegelijk ook de macro-economische productiviteitsgroei drukken.

Tenslotte mag men zich ook verwachten aan een geleidelijke verdere daling van de gemiddelde arbeidsduur, die in grote mate op rekening geschreven zou mogen worden van de toename in het aandeel van de deeltijds werkenden in de werkgelegenheid. De hoofdelijke werkgelegenheid zou dan ook sterker toenemen dan het arbeidsvolume, dat gemiddeld met 0,7 procent groeit per jaar. Bepaalde formules van deeltijds werken kennen inderdaad een groeiend succes (zie de spectaculaire groei van het aantal deeltijdse loopbaanonderbrekingen), maar daarnaast zorgen opnieuw de activeringsprogramma's met hun beperkt arbeidsvolume per hoofd voor een verdere daling van de gemiddelde macro-economische arbeidsduur per job en dus van de gemiddelde productiviteit per hoofd.

Bij de sectorale uitsplitsing van de werkgelegenheid (tabel 21) stelt men de ververschrijdende tertialisering van de werkgelegenheid vast: bij de marktdiensten zou de werkgelegenheid toenemen met 217.000 eenheden, terwijl in de verwerkende nijverheid de werkgelegenheid over de periode daalt met 30.000 eenheden.

Hoewel historisch gezien beperkt, is dit verlies aan arbeidsplaatsen in de verwerkende nijverheid iets beduidender dan in de vooruitzichten op middellange termijn van vorig jaar¹, mede omwille van de iets lagere groei en omwille van de -voor de verwerkende nijverheid - iets ongunstigere samenstelling van deze te verwachten groei.

---

1. Zie Federaal Planbureau, Economische vooruitzichten 1998-2003, april 1998.

TABEL 21 - De binnenlandse werkgelegenheid per sector (in duizenden personen, op 30 juni)

	1980	1990	1994	1998	2004	niveau			
	t.o.v. 1970	t.o.v. 1980	t.o.v. 1990	t.o.v. 1994	t.o.v. 1998	1970	1990	1998	2004
Landbouw	-61	-16	-8	-3	-5	177	100	89	84
Industrie	-265	-214	-78	-38	-26	1537	1058	942	917
- Energie	-18	-24	-3	-4	-1	80	39	32	31
- Verwerkende nijverheid	-237	-139	-85	-27	-30	1159	784	672	642
- Bouw	-10	-52	11	-7	5	297	236	239	245
Verhandelbare diensten	248	286	30	133	217	1325	1859	2022	2239
- Vervoer en communicatie	38	-18	-6	8	13	237	257	260	273
- Handel en horeca	-2	51	-7	5	53	638	687	686	738
- Krediet en verzekeringen	22	16	-10	-2	-2	97	135	123	121
- Gezondheidszorg	72	52	10	16	33	84	208	234	267
- Overige marktdiensten	118	185	43	105	120	269	572	720	840
Niet-verhandelbare diensten	138	7	-20	29	22	602	747	755	778
Binnenlandse werkgelegenheid	59	64	-76	121	208	3641	3764	3809	4017
Marktsector	-79	57	-56	93	186	3039	3017	3054	3240
waarvan - loon- en weddetrek- kenden	-6	-12	-76	88	178	2361	2342	2354	2532
- zelfstandigen	-72	69	20	5	8	679	675	700	708
waarvan activering	0	0	0	13	21	0	0	13	34

De werkgelegenheid in de bouwsector neemt licht toe over de projectieperiode, vooral dank zij een vrij dynamisch activiteitsverloop aan het begin van de periode.

De werkgelegenheid bij de marktdiensten zou gemiddeld met 1,7 procent per jaar toenemen. Globaal genomen kan deze toename toegeschreven worden aan de structureel lagere productiviteitstoenames en de grotere invloed van de uitbreiding van deeltijdarbeid in deze sectoren vergeleken met de industrie.

Men kan bij de marktdiensten weliswaar spreken van een zekere mate van heterogeniteit in de evolutie per sector. Zo zou de sector "krediet en verzekeringen" nog een licht verlies aan arbeidsplaatsen kennen over de periode (-2.000 arbeidsplaatsen over de gehele periode, hetzij een gemiddelde daling van de werkgelegenheid met 0,3 procent per jaar), dat bovenop het gevoelige verlies over de periode 1990-1998 komt. Het effect van de nog te verwachten herstructureringen in deze sector en het effect van de behoorlijke economische groei zouden elkaar min of meer opheffen.

In de overige sectoren van de marktdiensten zou de werkgelegenheid fors aandikken. In relatieve termen geldt dit het meest voor de sectoren "gezondheidszorg" (+2,2 procent per jaar; 33.000 arbeidsplaatsen extra over de periode) en "overige marktdiensten" (+2,6 procent per jaar; 120.000 arbeidsplaatsen extra), niet zonder toeval twee sectoren die hun relatief aandeel in de totale enveloppe aan bijdrageverminderingen zien toenemen over de projectieperiode.

Bij de “overige marktdiensten” speelt daarnaast ook ten volle het fenomeen van de “activering”; het overgrote deel van deze jobs in de marktsector horen thuis in deze sector. Mede hierdoor wordt ook de extreem lage productiviteitstoename per hoofd in deze sector verklaard: gemiddeld genomen over de periode zou de productiviteit per hoofd zelfs afnemen met 0,1 procent per jaar, hoewel aan het einde van de periode (eens de activeringsprogramma’s op kruissnelheid gekomen zijn) de productiviteit terug licht stijgt.

In de sectoren “handel en horeca” en “vervoer en communicatie” tenslotte zou de werkgelegenheid met respectievelijk 1,2 procent en 0,8 procent per jaar groeien, hetzij een toename van respectievelijk 53.000 en 13.000 arbeidsplaatsen over de periode. In de sector “vervoer en communicatie” wordt de activiteit ondersteund door de ontwikkeling van de telecommunicatie in het algemeen en door sommige grote infrastructuurwerken in het bijzonder. De jobcreatie in de sector “handel en horeca” wordt getrokken door een behoorlijke groei van de private consumptie over de periode.

De 186.000 arbeidplaatsen die netto gecreëerd zouden worden in de marktsector zouden voor het overgrote merendeel op het conto komen van de loon-en weddetrekkenden. Bij de zelfstandigen zou de werkgelegenheid slechts toenemen met 8.000 personen over de projectieperiode.

D. Beroepsbevolking en werkloosheid

De beroepsbevolking zou tijdens de projectieperiode nog toenemen met zo’n 94.000 personen. Aangezien de bevolking op arbeidsleeftijd slechts toeneemt met 33.000 personen, moet de voornaamste verklaring voor deze stijging in de verhoging van de activiteitsgraad (stijging met 1 procentpunt over de periode) gezocht worden. Meer bepaald de vrouwelijke participatiegraad zou verder stijgen, onder meer onder de invloed van de pensioenhervorming.

De stijging van het arbeidsaanbod is relatief minder uitgesproken dan tijdens de jaren ‘90, zodat de gevoelige verhoging van de werkgelegenheid over de projectieperiode zich meer dan in het recente verleden doorzet in een daling van de werkloosheidsgraad.

TABEL 22 - Actieve bevolking en werkloosheid (in duizenden personen, op 30 juni)

	1980	1990	1994	1998	2004	niveau			
	t.o.v. 1970	t.o.v. 1980	t.o.v. 1990	t.o.v. 1994	t.o.v. 1998	1970	1990	1998	2004
1. Totale bevolking (2+3)	210	119	148	86	91	9638	9967	10202	10293
waarvan: 1.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	374	227	29	5	33	6073	6674	6707	6740
2. Inactieve bevolking ^a	-93	-62	34	-46	-3	5872	5716	5704	5701
waarvan: voltijdse brugpensioenen	67	73	-4	-12	0	0	140	124	124
3. Beroepsbevolking in ruime zin (concept FPB) (4+5+6)	304	182	115	132	94	3766	4251	4498	4592
4. Binnenlandse werkgelegenheid	59	64	-76	121	208	3641	3764	3809	4017
5. Grensarbeid (saldo)	-10	3	-1	2	0	57	50	52	52
6. Werkloosheid in ruime zin	255	114	191	9	-114	67	436	636	522
(a) Officiële werkloosheid (concept MTA)	255	42	189	-49	-165	67	365	505	340
(b) Niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	0	72	2	57	51	0	72	131	182
activiteitsgraad in ruime zin (3/1bis)						62,0	63,7	67,1	68,1
werkloosheidsgraad in ruime zin (6/3)						1,8	10,3	14,2	11,4
officiële activiteitsgraad						62,0	62,6	65,1	65,4
officiële werkloosheidsgraad						1,8	8,7	11,6	7,7

a. In enge zin (exclusief niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen).

De officiële werkloosheidscijfers (concept MTA) zouden zelfs dalen van 11,6 procent naar 7,7 procent over de periode. Rekening houdend met het feit dat reeds op dit moment signalen van krapte gemeld worden op bepaalde deelsegmenten van de arbeidsmarkt, zou men zich kunnen afvragen of deze verdere daling van de werkloosheid over de beschouwde periode verenigbaar is met de hypothese van een zeer gematigde evolutie van de reële loonkosten in deze projectie (zie voor een alternatief scenario de variant m.b.t. een sterkere stijging van de loonkosten; afdeling B).

Aan de andere kant moet er echter ook op gewezen worden dat deze officiële werkloosheidscijfers de aanwezige latente arbeidsreserve zowel in niveau als in evolutie in belangrijke mate onderschatten.

De “niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen” zouden immers - bij ongewijzigd beleid - hun aantal met maar liefst 51.000 personen zien toenemen over de projectieperiode (van 131.000 naar 182.000 personen). Van deze toename zou 40 procent toegeschreven kunnen worden aan de pensioenhervorming. Daarnaast zou één derde van de toename verklaard kunnen worden door de demografische evolutie (massale instroom van de baby-boom generatie in de leeftijdsklassen van 50-55 jaar aan het begin van de periode en in de leeftijdsklasse 55-60 jaar vanaf het jaar 2000). Het resterende gedeelte van de toename is het gevolg van de verdere uitwerking van de maatregelen ter aanmoediging van de keuze voor het statuut van “oudere niet-werkzoekende werkloze”.

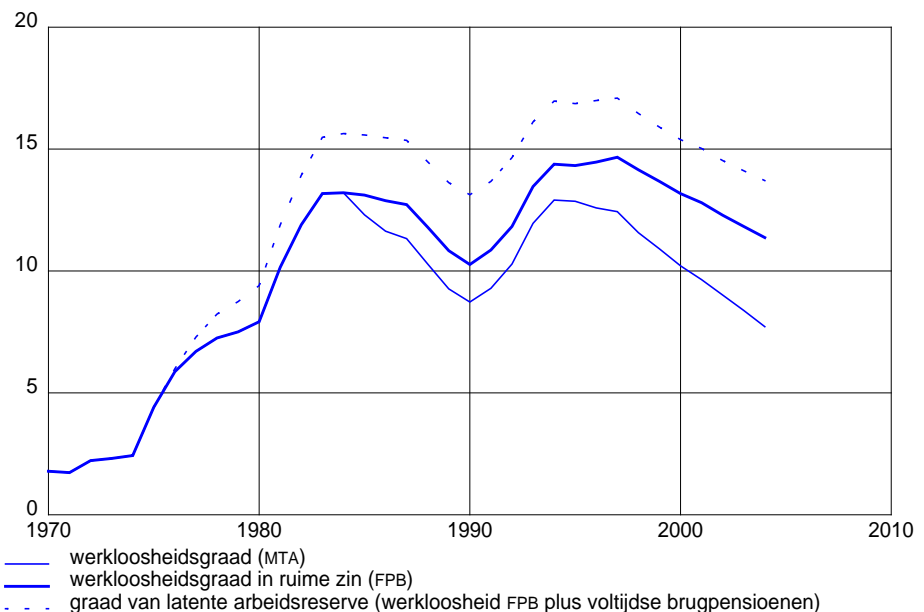
De werkloosheidsgraad inclusief “niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen”¹ (tabel 22) neemt over de periode dan ook minder snel af dan de officiële werkloosheidsgraad: van 14,2 procent naar 11,4 procent van de beroepsbe-

volking op het einde van de periode, wat neerkomt op een vermindering van de werkloosheid “in ruime zin” met 114.000 eenheden. Bijzonder opvallend is hierbij dus de sterk wijzigende structuur van deze werkloosheid “in ruime zin” over de periode. De categorieën die behoren tot de officiële werkloosheid (concept MTA) zouden dalen met 165.000 eenheden, terwijl de categorie “oudere niet-werkzoekende werklozen” op het einde van de periode 34,8 procent van de werkloosheid in ruime zin zou vertegenwoordigen tegenover 20,6 procent bij het begin van de periode.

Tot de “latente arbeidsreserve” kunnen verder nog een heel aantal andere categorieën gerekend worden die officieel ofwel in de inactieve bevolking ofwel in de werkgelegenheid thuishoren. Omdat momenteel geen algemeen aanvaarde consensus bestaat over de inhoud van dit begrip, beperken we ons hier tot één bijkomende - kwantitatief belangrijke - categorie, de voltijds bruggepensioneerden. Wat deze categorie betreft, is de ombuiging in het beleid reeds zichtbaar. De verhoging van de leeftijdsgrens zou aan het begin van de projectieperiode immers zorgen voor een verdere daling van het aantal bruggepensioneerden. Daarna echter zou - bij ongewijzigd beleid - de opwaartse druk op het aantal bruggepensioneerden vanwege de demografische evolutie en de pensioenhervorming terug de bovenhand halen. Over de gehele periode zou het aantal voltijdse bruggepensioneerden stabiel blijven.

In figuur 9 wordt de officiële werkloosheidsgraad (concept MTA) als uitgangspunt genomen. Haar evolutie wordt vergeleken met de werkloosheidsgraad in ruime zin (concept FPB) en met de evolutie van een (nog vrij eng geïnterpreteerde) “graad van latente arbeidsreserve” die naast de FPB-werkloosheidscategorieën ook de voltijdse bruggepensioneerden bevat.

FIGUUR 9 - Werkloosheidsgraad en arbeidsreserve
(in procent van de overeenstemmende actieve bevolking)

1. Definitie FPB (werkloosheidsgraad in ruime zin).

Deze graad van latente arbeidsreserve bereikte een historisch maximum in 1997 met 17,1 procent, bedroeg in 1998 nog 16,5 procent, en zou aan het einde van de projectieperiode dalen tot 13,7 procent, een niveau dat nog altijd iets hoger ligt dan de 13,1 procent die bereikt werden in 1990, op het einde van de vorige periode van volgehouden groei.

In elk geval wordt bij een evolutie van de situatie op de arbeidsmarkt zoals voorgesteld in deze vooruitzichten het beleid geconfronteerd met twee relatief nieuwe uitdagingen: de kwaliteit van het arbeidsaanbod zo goed mogelijk afstemmen op de gevraagde vereisten en het mobiliseren van de nog altijd bijzonder grote latente arbeidsreserve bij de leeftijdsklassen boven 50 jaar. De voorgestelde verhoging van de gemiddelde werkgelegenheidsgraad in deze projectie zou immers ook tot stand kunnen komen via een sterkere verhoging van de werkgelegenheidsgraad bij de leeftijdsklassen tussen 50 en 64 jaar, waardoor de werkgelegenheid beter gespreid zou worden over de leeftijdsklassen. Men moet er dan wel in slagen de verdere instroom in de werkloosheid of inactiviteit in deze leeftijdsklassen in de toekomst af te remmen.

Overheidsfinanciën: budgettaire overschotten op middellange termijn

Sedert januari 1999 is België lid van de Europese Monetaire Unie. Daarmee is één van de belangrijkste doelstellingen van het strakke begrotingsbeleid, dat de regering tussen 1992 en 1997 heeft gevoerd, gerealiseerd. Alhoewel het Groei- en Stabiliteitspact een begrotingsevenwicht op middellange termijn aanbeveelt, is de periode van drastische saneringen van de overheidsfinanciën voorbij.

In 1998 en 1999 worden de begrotingen van de federale overheid en de sociale zekerheid reeds gekenmerkt door een minder strak beleid, in vergelijking met de jaren toen de convergentieprogramma's werden toegepast. De belangrijkste maatregelen beogen inderdaad andere doelstellingen dan de verlaging van het overheidstekort, zoals het verminderen van de sociale bijdragen in het kader van het Belgische Actieplan voor de Werkgelegenheid, of de herindexering van de belastingschalen en de versoepeling van de norm inzake de uitgaven voor de geneeskundige zorgen.

Alhoewel er geen nieuwe saneringsmaatregelen zijn voorzien, blijven de overheidsfinanciën verbeteren met jaarlijks 0,5 procent van het BBP. Vertrekkende van een netto financieringsbehoefte die beperkt blijft tot 1,3 procent van het BBP in 1998, zou in 2001 een budgettair evenwicht ontstaan en zou in 2004 een financieringscapaciteit van 1,7 procent worden bereikt. De meestal structurele maatregelen, die van vóór 1998 dateren, blijven een positieve invloed uitoefenen, zodat de objectieven van het Belgische Stabiliteitsprogramma en het Europese Stabiliteitspact worden bereikt.

Deze ontwikkeling is het resultaat van meerdere factoren:

- een gunstige economische context, zowel wat de economische groei als de rentevoeten betreft;
- de gebruikte hypothesen: in het kader van een projectie bij ongewijzigd beleid blijft de groei van de overheidsuitgaven matig, zelfs al is deze toename groter dan gedurende de jaren 1993-1997;
- het omgekeerde sneeuwbaaleffect: uit de vooruitzichten 1999-2004 blijkt duidelijk dat de verbetering van het primair saldo en de daling van de rentelasten mekaar onderling versterken via de vermindering van de overheidsschuld in procent van het BBP. De schuldquote van de federale overheid zou namelijk dalen van 108 procent in 1998 naar 85 procent in 2004.

Ondanks een daling van de totale fiscale en parafiscale druk met bijna één procent van het BBP tussen 1997 en 2004, zou het primair saldo toenemen van 6 procent van het BBP in 1997 tot 7,1 procent in 2004, dankzij de grotere daling van de primaire uitgaven in BBP-termen. Deze projectie toont eveneens dat, indien de wettelijke of de reglementaire bepalingen inzake de verdeling van de middelen tussen de deelsectoren van de overheid niet worden gewijzigd, het primair overschot enkel zou toenemen op het niveau van de federale overheid.

In deze omstandigheden begint een nieuw tijdperk voor het budgettair beleid, m.n. het beheer van de budgettaire marges. Zonder vooruit te willen lopen op een eventuele aanwending van de beschikbare middelen, wordt in hoofdstuk 8 de impact onderzocht van een begrotingsbeleid afgestemd op de doelstellingen van het Stabiliteitspact. Dit hoofdstuk blijft daarentegen beperkt tot de voorstelling en de analyse van de projectie bij ongewijzigd beleid.

A. Algemene ontwikkeling

De netto financieringsbehoefte van de gezamenlijke overheid, die reeds in 1997 merkelijk beneden de Maastrichtnorm lag (1,9 procent van het BBP bij een 3-procentnorm), is in 1998 nog gedaald tot 1,3 procent van het BBP. De middellange-termijnvooruitzichten blijven bij ongewijzigd beleid gekenmerkt door een verdere daling van het overheidstekort en zelfs het ontstaan van een overschot vanaf 2002. In 2004 zouden de overheidsfinanciën een financieringscapaciteit (NFC) van 1,7 procent van het BBP bereiken. Het primair saldo zou stijgen van 6 procent van het BBP in 1997 naar 7,1 procent in 2004.

1. Netto financieringscapaciteit, rentelasten en primair surplus

In de periode van 1997 tot 2004 verbeteren de financiën van de gezamenlijke overheid met 3,6 procent van het BBP. Deze verbetering is voor twee derden het resultaat van de lagere rentelasten en voor één derde van een hoger primair overschot. Dit vormt een eerste groot verschil met de voorafgaande periode, die gekenmerkt werd door het nastreven van de Maastrichtnormen. In de periode 1994-1997 hebben de daling van de rentelasten en de stijging van het primair saldo in ongeveer gelijke mate bijgedragen tot de daling van de netto financieringsbehoefte (NFB), een daling die toen groter was (m.n. 5,3 procent van het BBP in 4 jaar).

TABEL 23 - Netto financieringscapaciteit van de overheid per deelsector (in procent van het BBP)

	Niveau								Gemiddelde jaarlijkse verandering			
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1994 1997	1998 2004	1998 1999	2000 2004
1. Netto financieringscapaciteit	-1,9	-1,3	-0,7	-0,4	0,1	0,7	1,2	1,7	1,34	0,51	0,57	0,49
a. Federale overheid	-2,3	-1,7	-1,1	-0,6	-0,1	0,6	1,1	1,8	0,98	0,58	0,59	0,58
b. Sociale zekerheid	0,4	0,3	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,13	-0,05	-0,05	-0,05
c. Gemeenschappen en gewesten	-0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,13	0,02	0,14	-0,03
d. Lokale besturen	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,09	-0,04	-0,10	-0,01
2. Rentelasten	7,8	7,4	7,0	6,6	6,3	5,9	5,6	5,4	-0,72	-0,35	-0,43	-0,32
a. Federale overheid	7,2	6,8	6,5	6,2	5,9	5,5	5,3	5,0	-0,72	-0,31	-0,36	-0,30
b. Sociale zekerheid ^(a)	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,02	0,01	-0,01	0,01
c. Gemeenschappen en gewesten	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,01	-0,02	-0,03	-0,02
d. Lokale besturen ^(a)	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,03	-0,02	-0,04	-0,01
3. Primair saldo	6,0	6,1	6,2	6,2	6,3	6,6	6,9	7,1	0,62	0,16	0,14	0,17
a. Federale overheid	4,9	5,1	5,3	5,6	5,8	6,1	6,4	6,8	0,27	0,27	0,23	0,28
b. Sociale zekerheid ^(a)	0,3	0,2	0,2	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,15	-0,05	-0,06	-0,04
c. Gemeenschappen en gewesten	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,14	0,00	0,12	-0,05
d. Lokale besturen ^(a)	0,6	0,5	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,06	-0,06	-0,14	-0,03

a. Exclusief de rente-ontvangsten op de schuldtitels van de overheid.

De rentelasten

De bijdrage van de lagere rentelasten tot de verbetering van de overheidsfinanciën is verhoudingsgewijs groter in de projectie dan tijdens de afgelopen jaren, alhoewel haar gemiddelde jaarlijkse verandering in procent van het BBP (- 0,35 procent) lager is dan tussen 1993 en 1997 (-0,72 procent). De dalende rentelasten in de vermelde deelperiodes hebben een verschillende oorsprong: in de periode 1994-1997 hoofdzakelijk het gevolg van de forse daling van de rentevoeten, is de vermindering in de projectieperiode vooral toe te schrijven aan de daling van de overheidsschuld in procent van het BBP (zie ook afdeling C).

Het primair overschot

In 1997 bedraagt het primair overschot 6 procent van het BBP, d.i. sinds 1993 een toename met gemiddeld 0,6 per jaar (cfr. tabel 23). Deze aanzienlijke stijging is het resultaat van een aantal belangrijke maatregelen die de Regering heeft genomen in het kader van het convergentieplan. Vanaf 1998, mits afwezigheid van nieuwe saneringsmaatregelen, zal de stijging van het primair overschot beperkter zijn. Uit deze projectie blijkt dat die stijging gemiddeld nog 0,16 procent per jaar zou bedragen, ondanks een lichte daling van het primair overschot in 2000.

De bijdrage van de federale overheid tot de verbetering van het primair overschot blijft vergelijkbaar, in jaarlijkse gemiddelde verandering, met die van 1993 tot 1997. Daarentegen wordt de bijdrage van de sociale zekerheid en de lokale besturen negatief vanaf 1998. Het primair saldo van de gemeenschappen en de gewesten stijgt nog in 1998 en 1999, maar daalt vanaf 2000.

2. Primair overschot: grote aggregaten en deelsectoren

De verbetering van het primair saldo in de periode 1999-2004 resulteert uit een daling van de primaire uitgaven die groter is dan de daling van de ontvangsten in procent van het BBP (zie tabel 24). Op korte termijn noteert men echter een verschillende ontwikkeling. In 1999 is de verbetering van het primair saldo het resultaat van toenemende ontvangsten in procent van het BBP, terwijl de primaire uitgaven vrijwel stabiel blijven. In 2000 is de daling van de ontvangsten groter dan de inkrimping van de primaire uitgaven in procent van het BBP, wat leidt tot een lichte daling van het primair overschot (met 0,08 procent van het BBP)¹.

1. In het algemeen stemt het primair saldo van de overheid overeen met het verschil tussen de totale ontvangsten die afkomstig zijn van de andere economische agenten (de zgn. externe ontvangsten) en de primaire uitgaven die bestemd zijn voor de andere economische agenten (de zgn. finale primaire uitgaven). Op een gedesaggregeerd niveau moet bovendien rekening worden gehouden met de inkomensoverdrachten tussen de deelsectoren. Deze worden geboekt als netto ontvangsten, die negatief zijn voor de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten, maar positief voor de sociale zekerheid en de lokale besturen. Per deelsector wordt het primair saldo verkregen door het verschil tussen, enerzijds, de som van de externe ontvangsten en de netto inkomensoverdrachten tussen de deelsectoren, en anderzijds de finale primaire uitgaven.

TABEL 24 - Componenten van het primair saldo van de overheid per deelsector (in procent van het BBP)

	Niveau								Gemiddelde jaarlijkse verandering			
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1994 1997	1998 2004	1998 1999	2000 2004
1. Externe ontvangsten	47,3	47,0	47,2	46,9	46,5	46,3	46,1	46,0	0,31	-0,18	-0,04	-0,24
a. Federale overheid	16,6	16,8	16,8	16,9	17,0	17,0	17,1	17,3	-0,04	0,10	0,12	0,10
b. Sociale zekerheid	16,7	16,3	16,2	16,0	15,8	15,6	15,5	15,4	0,11	-0,19	-0,22	-0,18
c. Gemeenschappen en gewesten	10,9	10,9	11,1	11,0	10,8	10,7	10,6	10,5	0,12	-0,06	0,10	-0,12
d. Lokale besturen	3,1	3,0	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8	2,8	0,12	-0,04	-0,03	-0,04
A. Fiscale ontvangsten	30,5	30,7	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	0,64	0,05	0,20	-0,01
a. Federale overheid	15,5	15,8	15,8	16,0	16,1	16,2	16,3	16,5	-0,02	0,13	0,11	0,15
b. Sociale zekerheid	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	0,40	0,00	0,00	-0,01
c. Gemeenschappen en gewesten	10,7	10,7	10,9	10,8	10,7	10,6	10,5	10,4	0,16	-0,05	0,11	-0,11
d. Lokale besturen	2,3	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	0,11	-0,03	-0,02	-0,03
B. Effectieve bijdragen	15,0	14,7	14,6	14,4	14,2	14,1	13,9	13,8	-0,27	-0,18	-0,20	-0,17
b. Sociale zekerheid	14,5	14,2	14,1	13,9	13,7	13,6	13,4	13,3	-0,27	-0,18	-0,21	-0,16
C. Niet-fiscale ontvangsten	1,7	1,5	1,6	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	-0,07	-0,05	-0,04	-0,06
a. Federale overheid	0,6	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,03	-0,03	0,00	-0,04
2. Interne netto-ontvangsten (*)												
a. Federale overheid	-4,0	-3,9	-3,9	-3,8	-3,8	-3,7	-3,7	-3,6	0,11	0,05	0,05	0,06
b. Sociale zekerheid	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	-0,15	-0,06	-0,07	-0,06
c. Gemeenschappen en gewesten	-2,0	-1,9	-1,9	-1,9	-1,8	-1,8	-1,7	-1,7	0,10	0,05	0,05	0,04
d. Lokale besturen	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	-0,06	-0,04	-0,03	-0,04
3. Finale primaire uitgaven	41,3	40,9	40,9	40,7	40,2	39,7	39,3	38,9	-0,31	-0,34	-0,18	-0,40
a. Federale overheid	7,7	7,7	7,6	7,5	7,4	7,2	7,1	6,9	-0,20	-0,11	-0,06	-0,13
b. Sociale zekerheid	19,1	18,7	18,7	18,5	18,3	18,1	17,9	17,7	-0,19	-0,20	-0,23	-0,19
c. Gemeenschappen en gewesten	8,7	8,7	8,8	8,8	8,7	8,7	8,7	8,7	0,08	-0,01	0,03	-0,03
d. Lokale besturen	5,8	5,7	5,9	5,9	5,7	5,6	5,6	5,6	0,00	-0,02	0,08	-0,05

(*) Netto inkomensoverdrachten tussen deelsectoren.

De ontvangsten afkomstig van de andere economische agenten

De trendmatige daling van de totale ontvangsten is vooral toe te schrijven aan de socialezekerheidsbijdragen, als gevolg van de bijdrageverminderingen waartoe de Regering heeft besloten in het kader van het Belgische Actieplan voor de Werkgelegenheid. De niet-fiscale ontvangsten dalen eveneens regelmatig in procent van het BBP, zij het in mindere mate, behalve in 1999¹. De fiscale ontvangsten stijgen met 0,2 procent van het BBP in 1998 en 1999 en blijven daarna stabiel².

1. Cfr. afdeling C over de federale overheid.
2. Een gedetailleerde analyse van de fiscale ontvangsten is te vinden in afdeling B. In de bovenstaande tabel zijn de fiscale ontvangsten verdeeld per gerechtigde deelsector van de Belgische overheid en zijn de belastingsontvangsten die wordtoegewezen aan de Europese Unie niet opgenomen.

De gemiddelde jaarlijkse daling van de bijdragen en de niet-fiscale ontvangsten in procent van het BBP is in de periode 1998 en 2004 ongeveer even groot als gedurende de jaren van het Convergentieplan. De jaarlijkse stijging van de fiscale ontvangsten in procent van het BBP is echter heel wat kleiner dan die van de jaren 1994 tot 1997 (cfr. afdeling B).

De verdeling van de fiscale ontvangsten tussen de deelsectoren verschilt eveneens in grote mate van die van de voorgaande jaren. Tijdens de periode 1994-1997 kwam de stijging van de fiscale ontvangsten vooral ten goede aan de sociale zekerheid (alternatieve financiering), maar ook aan de gemeenschappen en gewesten en de lokale besturen, maar niet aan de federale overheid. In 1998 en 1999 is de lichte stijging van de belastingen enkel verdeeld tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten. Vanaf 2000, wanneer de totale fiscale ontvangsten stabiel blijven in procent van het BBP, gaan de federale ontvangsten toenemen terwijl de ontvangsten van de gemeenschappen en gewesten dalen, als gevolg van het einde van het in de Bijzondere Financieringswet voorziene overgangsregime (cfr. afdeling B).

De inkomensoverdrachten tussen de deelsectoren van de overheid

De inkomensoverdrachten tussen de diverse deelsectoren van de overheid verminderen trendmatig in procent van het BBP. Sommigen ervan, meer bepaald de overdracht van de federale overheid naar de sociale zekerheid, zijn enkel gekoppeld aan de prijsstijgingen. Hun vertraagde ontwikkeling t.o.v. het BBP heeft een gunstige invloed op het primair saldo van de "betalers", m.n. de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten, en een ongunstige invloed op de "ontvangers", m.n. de sociale zekerheid en de lokale besturen.

De primaire uitgaven

Tussen 1997 en 2004 zou de daling van de finale primaire uitgaven gemiddeld 0,3 procent van het BBP per jaar bedragen, wat overeenkomt met de daling tussen 1993 en 1997.

Deze ontwikkeling bevat nietemin een herneming van de reële groeivoet van de primaire uitgaven ten opzichte van de jaren van het convergentieplan (zie tabel 25). De gemiddelde jaarlijkse reële groeivoet van de finale primaire uitgaven van de gezamenlijke overheid zou tijdens de periode 1998-2004 1,7 procent bedragen, in plaats van 0,9 procent van 1993 tot 1997.

TABEL 25 - De finale primaire uitgaven per deelsector (reële jaarlijkse groeivoeten in procent)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Periodegemiddelden			
								1994 1997	1998 2004	1998 1999	2000 2004
Gezamenlijke overheid	2,8	2,0	1,8	1,0	1,1	1,3	1,7	0,9	1,7	2,4	1,4
a. Federale overheid	4,7	-0,4	1,4	0,4	0,2	0,5	0,3	-0,8	1,0	2,1	0,6
b. Sociale zekerheid	1,7	1,5	1,6	1,3	1,2	1,1	1,6	0,7	1,4	1,6	1,3
c. Gemeenschappen en gewesten	3,4	3,1	2,2	2,0	2,0	2,0	2,3	2,7	2,4	3,3	2,1
d. Lokale besturen	3,2	5,5	2,3	-0,8	0,6	2,1	3,1	1,7	2,3	4,3	1,5

*Synthese van de
componenten van het
primair saldo*

De analyse van de primaire uitgaven zal uiteraard in de volgende afdelingen worden gedetailleerd, maar we vermelden reeds dat de stijging van de uitgaven op korte termijn groter zou zijn (gemiddeld 2,4 procent van 1997 tot 1999), vooral als gevolg van een uitzonderlijke besteding van de federale overheid in 1998 en de stijging van de investeringen van de lokale besturen in 1999 (cfr. *infra*).

Bij ongewijzigd beleid zou het primair saldo van de gezamenlijke overheid in procent van het BBP blijven stijgen met gemiddeld 0,16 procent per jaar tot 2004, als gevolg van de daling van de primaire uitgaven in BBP-termen. De reële groei-voet van de uitgaven zou echter hoger zijn dan gedurende de periode van 1994 - 1997, maar toch trager dan de BBP-groei.

Het grootste verschil ten opzichte van de periode van het convergentieplan wordt gevormd door de fiscale ontvangsten. Met uitzondering van de jaren 1998 en 1999 zouden deze stabiel blijven in procent van het BBP. Dit in tegenstelling met de voorgaande periode, die gekenmerkt werd door een toename van de fiscale ontvangsten (met jaarlijks gemiddeld 0,6 procent van het BBP).

De verschillende ontwikkeling van de fiscale ontvangsten tot en na 1997 verklaart eveneens de daling van het primair saldo van de sociale zekerheid vanaf 1998, terwijl de gemiddelde jaarlijkse daling van de primaire uitgaven in procent van het BBP van dezelfde grootteorde is. De uitbreiding van de alternatieve financiering heeft inderdaad tot 1997 de toegekende verminderingen van de werkgeversbijdragen (over)gecompenseerd, hetgeen daarna niet meer het geval is. Bij ongewijzigd beleid zijn de alternatieve financiering en de inkomensoverdrachten van de federale overheid aan de sociale zekerheid vanaf 2000 amper voldoende om het evenwicht te verzekeren van het primair saldo van de sociale zekerheid (in de ESER-definitie van 1979).

Voor de lokale besturen is de trendmatige daling van het primair overschot in procent van het BBP eveneens toe te schrijven aan de daling van hun ontvangsten (fiscale ontvangsten en overdrachten van andere overheidssectoren).

Wat de gemeenschappen en gewesten betreft, valt de breuk in de ontwikkeling van hun primair saldo in 2000 samen met de daling van hun ontvangsten bij de overgang naar het "*definitieve regime*" van de financieringswet van de gemeenschappen en gewesten.

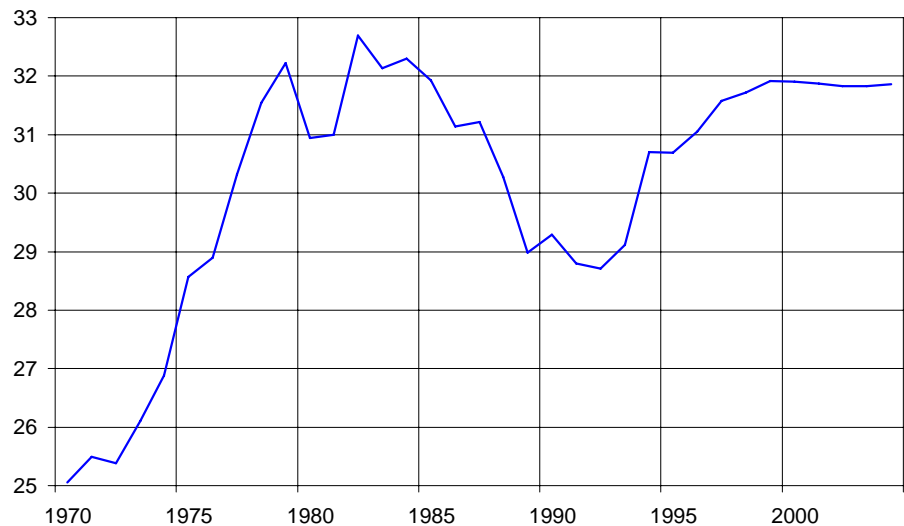
Ten slotte zijn er voor de regelmatige toename van het primair saldo van de federale overheid tussen 1993 en 2004 (gemiddeld bijna 0,3 procent per jaar) uiteenlopende verklaringen naargelang de deelperiodes. Tussen 1993 en 1997 is die toename enkel het resultaat van de vertraging van de federale uitgaven, zowel van de finale uitgaven als van de overdrachten aan de andere deelsectoren. Vanaf 1998 daarentegen profiteert de federale overheid van een stijging van haar "*externe*" ontvangsten in procent van het BBP, in 1998 en 1999 ten gevolge van de stijging van de totale fiscale ontvangsten, en vanaf 2000 als gevolg van de gewijzigde verdeling van de fiscale ontvangsten ten nadele van de gemeenschappen en gewesten.

B. Fiscale ontvangsten

In 1998 vertegenwoordigen de belastingen 31,7 procent van het BBP tegenover 31,6 procent in 1997. Deze zeer lichte stijging is het resultaat van een toename van de vennootschapsbelasting, die gedeeltelijk gecompenseerd wordt door een daling van de personenbelasting. De indirecte belastingen stagneren in procent van het BBP.

Het aandeel van de fiscale ontvangsten in het BBP stijgt vervolgens tot 31,9 procent in 1999 en blijft daarna vrijwel gehandhaafd op dit niveau tot 2004. Deze stagnering op middellange termijn wordt verklaard door een sterke vermindering van de indirecte belastingontvangsten, die gecompenseerd wordt door een toename van de directe belastingen ten laste van de gezinnen.

FIGUUR 10 - Belastingdruk (in procent van het BBP)

De volgende tabel geeft een opsplitsing van de belastingdruk per belastingcategorie (volgens de ESER-rekeningen) en per innende overheid. De tabel geeft eveneens de verdeling van de belastingontvangsten over de verschillende deelsectoren.

TABEL 26 - Fiscale heffingen van de verschillende deelsectoren (in procent van het BBP)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>1. Federale overheid (1=a-b)</i>	15,5	15,8	15,8	16,0	16,1	16,2	16,3	16,5
a. Belastingen geïnd door de federale overheid	28,3	28,6	28,7	28,8	28,7	28,7	28,7	28,8
Directe belastingen	16,2	16,3	16,4	16,6	16,7	16,8	16,9	17,0
Personenbelasting zonder roerende voorheffing	12,3	12,0	12,1	12,3	12,4	12,5	12,6	12,7
Bevrijdende roerende voorheffing	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Vennootschapsbelasting	3,1	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7
Indirecte belastingen	11,8	11,8	11,9	11,8	11,7	11,6	11,5	11,4
BTW	6,9	6,9	7,0	7,0	6,9	6,9	6,8	6,8
Accijnzen	2,5	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2
Douanerechten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Overige	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
b. Belastingen toegewezen door de federale overheid aan andere overheden	-12,8	-12,7	-13,0	-12,8	-12,7	-12,5	-12,4	-12,3
<i>2. Gemeenschappen en gewesten (2=a+b)</i>	10,7	10,7	10,9	10,8	10,7	10,6	10,5	10,4
a. Eigen belastingen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
b. Belastingen toegewezen door de federale overheid	10,3	10,3	10,5	10,4	10,3	10,2	10,1	10,0
<i>3. Lokale besturen (3=a+b)</i>	2,3	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
a. Eigen belastingen	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1
Opcentiemen bij de directe belastingen	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Overige	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
b. Belastingen toegewezen door de federale overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>4. Sociale zekerheid (4=a+b)</i>	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9
a. Eigen belastingen	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Bijzondere socialezekerheidsbijdrage	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Overige	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
b. Belastingen toegewezen door de federale overheid	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
<i>5. Europese Unie</i>	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9
<i>6. Totale belastingen</i>	31,6	31,7	31,9	31,9	31,9	31,8	31,8	31,9
Personenbelasting	14,9	14,5	14,6	14,7	14,8	14,9	15,0	15,1
Vennootschapsbelasting	3,5	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Indirecte belastingen	12,8	12,8	12,9	12,8	12,7	12,6	12,5	12,4
Kapitaalbelasting	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
p.m. Fiscale en parafiscale druk	45,9	45,7	45,8	45,6	45,4	45,2	45,1	45,0
Fiscaliteit	31,6	31,7	31,9	31,9	31,9	31,8	31,8	31,9
Parafiscaliteit	14,3	14,0	13,9	13,7	13,5	13,4	13,2	13,1

Personenbelasting

De door de federale overheid in 1998 geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, daalt licht van 12,3 procent van het BBP in 1997 tot 12 procent in 1998. Deze ontwikkeling is grotendeels de weerslag van maatregelen die geen structurele impact hebben¹. Bovendien kent de looncomponent in de aanslagbasis van de personenbelasting een zekere achteruitgang in BBP-termen in 1998, als gevolg van de loonnorm.

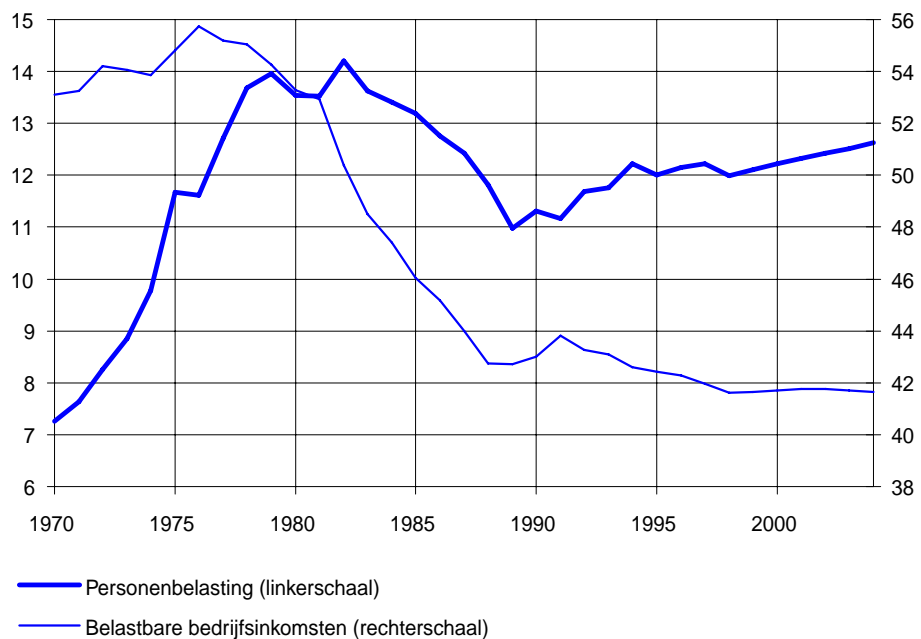
Diverse maatregelen hebben een invloed op de inkomsten uit de personenbelasting in 1999, in het bijzonder de integrale indexering van de belastingschalen van de bedrijfsvoorheffing vanaf april (na 6 jaar gedeeltelijke desindexering), die de toename van de ontvangsten afremt. Deze indexering op basis van de gezondheidsindex heeft echter geen betrekking op de reële component van de nominale groei van het gemiddeld belastbaar inkomen. Het gemiddelde belastingpercentage blijft bijgevolg een opwaartse trend vertonen. Bovendien profiteert de in 1999 geïnde personenbelasting van de impact van eerder genomen maatregelen.² In totaal, en rekening houdend met de toename van de aanslagbasis, stijgt de door de federale overheid geïnde personenbelasting, zonder roerende voorheffing, met 0,1 procent van het BBP in 1999.

Vanaf 2000 vertonen de inkomsten uit de personenbelasting een opwaartse trend. De door de federale overheid geïnde personenbelasting stijgt van 12,1 procent van het BBP in 1999 tot 12,7 procent van het BBP in 2004, d.i. een jaarlijkse toename met ongeveer 0,1 procentpunt van het BBP.

Deze stijging volgt uit de trendmatige toename van de gemiddelde belastingvoet (figuur 11) en de handhaving van de aanslagbasis in procent van het BBP, ondanks de aanhoudende loonmatiging. De bijkomende werkgelegenheid op middellange termijn draagt bij tot dit resultaat: het positief effect van de progressiviteit van de belasting, te wijten aan het toenemende gemiddeld belastbaar inkomen, wordt niet langer tegengewerkt door de relatieve afbrokkeling van de aanslagbasis.

-
1. Namelijk de weerslag op de incohiering van 1998 van de in 1996 gewijzigde berekening van bedrijfsvoorheffing van de pensioengerechtigden, de weerslag van de versnelde positieve incohiering in 1997 en de afschaffing in 1998 van de inhouding door de federale overheid van 2,5 miljard op de incohiering van de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid.
  2. Vooral sommige maatregelen van de begroting 1997, die een weerslag hebben op de incohiering van 1999 (gewijzigde berekeningswijze van de bedrijfsvoorheffing voor de personen in geval van een gepensioneerde partner en gewijzigde fiscale behandeling van de tweede verblijven).

FIGUUR 11 - Belastbare beroepsinkomsten¹ en de door de federale overheid geïnde personenbelasting, zonder de bevrijdende roerende voorheffing (in procent van het BBP)

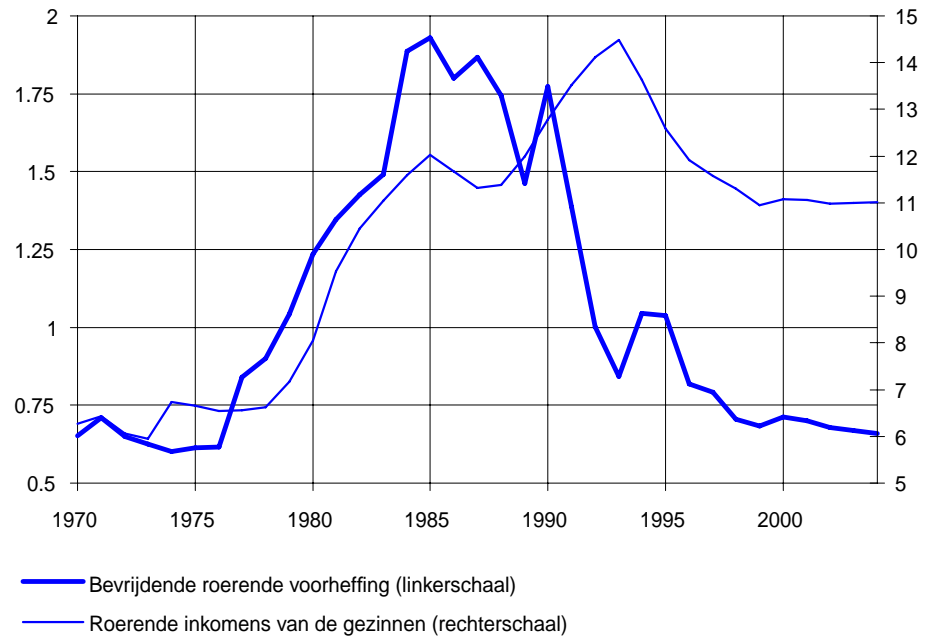

Na een lichte daling in 1998 blijven de inkomsten van de roerende voorheffing van de personenbelasting stabiel op 0,7 procent van het BBP tot 2004. Deze stabiliteit op middellange termijn is vooral het resultaat van de quasi-stagning op middellange termijn van de bruto roerende inkomsten van de gezinnen in BBP-terminen en het gemiddelde belastingpercentage. Het negatieve structureffect, te wijten aan het toenemend gewicht van de financiële activa zonder voorheffing in het financieel vermogen van de gezinnen, wordt bijna volledig gecompenseerd door de lichte stijging van de rentevoeten vanaf 2000.

1. Inkomens van werknemers en zelfstandigen.

FIGUUR 12 - Bevrijdende roerende voorheffing en roerende inkomsten van de gezinnen¹ (in procent van het BBP)

Rekening houdend met de ontwikkeling van de onroerende voorheffing, de opcentiemen van de lokale besturen (die op middellange termijn licht dalen in BBP-termen, gezien de dynamiek van de onroerende aanslagbasis) en de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid, stijgt de totale personenbelasting (in ESER-termen) van 14,5 procent van het BBP in 1998 tot 15,1 procent in 2004.

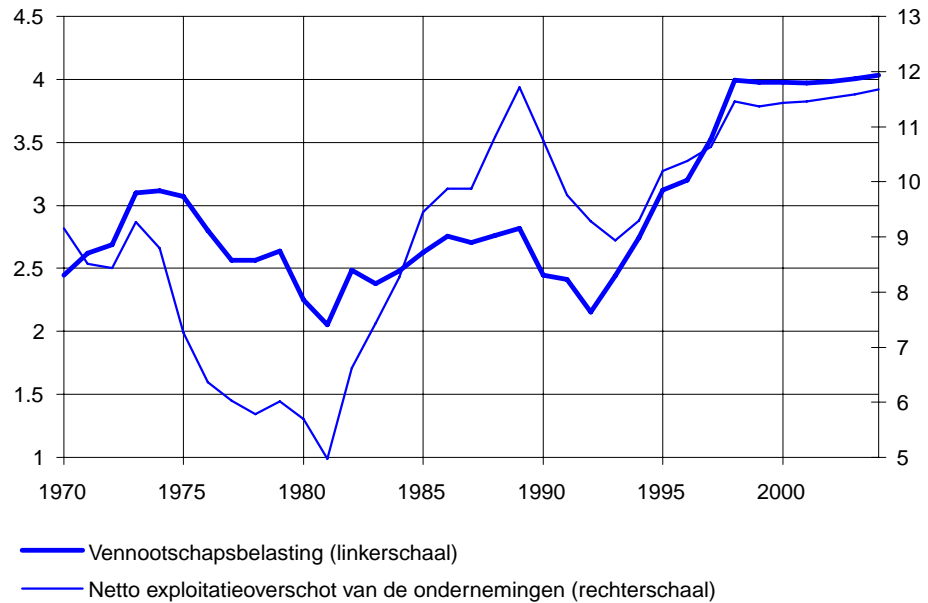
Vennootschapsbelasting

In 1998 bedroeg de vennootschapsbelasting 4,0 procent van het BBP (inclusief de onroerende voorheffing en de gemeentelijke opcentiemen ten laste van de vennootschappen). Dit is het hoogste peil van de laatste decennia, hetgeen kan worden toegeschreven aan de toename van het vennootschapsinkomen in het BBP, vooral als gevolg van de loonmatiging. Bovendien hebben sommige fiscale maatregelen bijgedragen tot een beduidend herstel van de impliciete belastingvoet, nl. via strengere controles en bepaalde wetswijzigingen ter beperking van misbruiken.

Op middellange termijn blijft de vennootschapsbelasting stabiel op 4,0 procent van het BBP. Zowel de aanslagbasis als het gemiddelde belastingpercentage dragen hiertoe bij.

1. Dividenden en interesten ontvangen door de gezinnen.

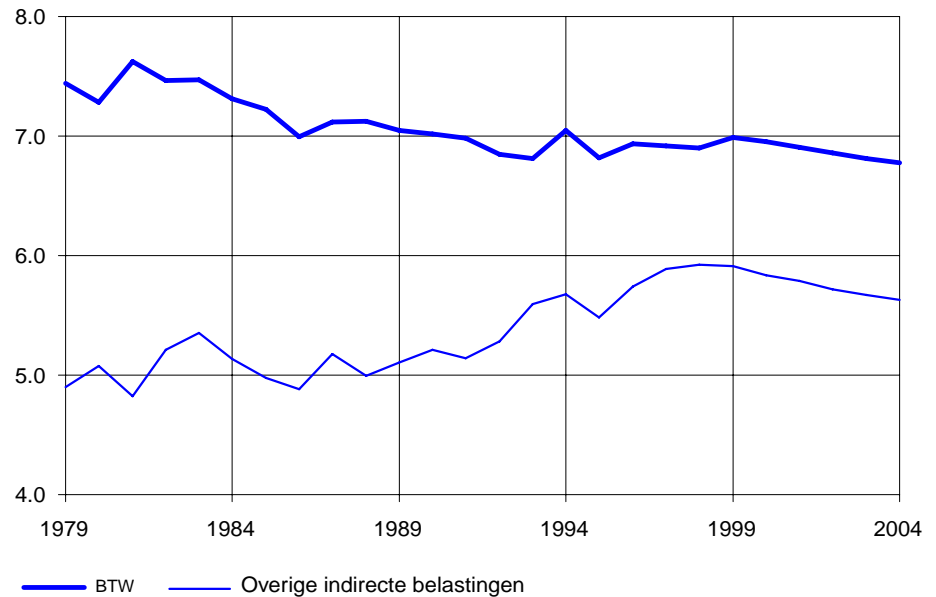
FIGUUR 13 - Vennootschapsbelastingen en exploitatie-overschotten van de ondernemingen exclusief afschrijvingen (in procent van het BBP)

Indirecte belastingen

De indirecte belastingen stagneren op 12,8 procent van het BBP in 1997 en 1998. Na een lichte stijging tot 12,9 procent van het BBP in 1999, als gevolg van de gunstige ontwikkeling van de privé-consumptie en de positieve netto impact van diverse maatregelen en verschuivingen¹, daalt de indirecte fiscaliteit jaarlijks met ongeveer 0,1 procent van het BBP, om in 2004 12,4 procent te bereiken. De ontvangen accijnzen worden grotendeels bepaald door de stijging van de belastbare basis in volume, wat bij gebrek aan indexering van de accijnstarieven automatisch leidt tot een daling van deze ontvangsten in BBP-termen. De BTW-ontvangsten blijven eveneens lichtjes dalen in procent van het BBP, als gevolg van het dalend gewicht van de privé-consumptie in het BBP.

1. Het einde van de tijdelijke vermindering van sommige BTW-voeten, het uitstel in 1999 van de storting aan de Staat van een deel van de winst van de Nationale Loterij en sommige maatregelen en verschuivingen inzake de verkeerbelasting compenseren in ruime mate de niet-structurele elementen die de inkomsten van 1998 hebben verbeterd (in het bijzonder sommige uitzonderlijke kapitaalverhogingen en de grote storting van accijnzen door Luxemburg in het kader van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie.

FIGUUR 14 - De indirecte belastingen¹ (in procent van het BBP)

Verdeling van de belastingen over de deelsectoren

Met uitzondering van de vennootschapsbelasting², worden de lopende fiscale ontvangsten van de federale overheid bepaald per saldo. Zij vormen het verschil tussen de totale opbrengst van de geïnde belastingen en de middelen die naar de andere deelsectoren van de overheid worden getransfereerd, in toepassing van de verschillende wettelijke en reglementaire bepalingen.

Het belangrijkste deel van de door de federale overheid overgedragen belastingen is bestemd voor de gemeenschappen en gewesten (meer dan 10 procent van het BBP). De alternatieve financiering van de sociale zekerheid bedraagt ongeveer 1,4 procent van het BBP en de aan de Europese Unie toegewezen belastingen 1,0 procent.³ Terwijl het aandeel van de naar de sociale zekerheid en de EU overgedragen belastingen zeer stabiel blijft in procent van het BBP, schommelen de middelen van de gemeenschappen en gewesten gedurende de projectieperiode. Zij stijgen met 0,2 procent van het BBP van 1997 tot 1999 en dalen daarna met 0,7 procent van het BBP tussen 2000 en 2004.

1. Inclusief de indirecte belastingen voor de financiering van de Europese Unie.
2. Zonder de aan de Gewesten toegewezen onroerende voorheffing.
3. Alhoewel zij geheven worden door de federale overheid, worden de opcentiemen bij de personenbelasting en bij de onroerende voorheffing van de lokale besturen in de nationale rekeningen beschouwd als door de lokale besturen geïnde belastingen ("eigen belastingen"). Zij worden trouwens ook niet verrekend in de totale ontvangsten van de begrotingen van de federale overheid

Deze schommeling vindt zijn oorsprong in de aan de gemeenschappen en gewesten over te dragen personenbelasting en BTW. De in de financieringswet voorziene mechanismen leiden inderdaad tot overdrachten (in feite gedeelten van de personenbelasting), die in de "definitieve fase" vanaf 2000, heel wat minder vlug zullen toenemen dan de opbouw tijdens de overgangperiode. In reële termen zou hun gemiddelde jaarlijkse toename 1,4 procent bedragen tussen 2000 en 2004, in plaats van 3,3 procent tussen 1990 en 1999 (resp. 2,3 in plaats van 6,6 procent voor de personenbelasting, terwijl voor de BTW de gemiddelde reële groeivoet vrijwel gelijk blijft aan nul, zowel na als vóór 2000).

Tussen 1998 en 2001 worden die ontwikkelingen trouwens marginaal beïnvloed door de volgende elementen:

- de in 1999 over te dragen bedragen, zoals opgenomen in de aangepaste begroting van de federale overheid, zijn bepaald op basis van de macro-economische parameters van 1998. De vertraagde groei in 1999 zal meer dan waarschijnlijk leiden tot een correctie in 2000 ten gunste van de federale overheid (geraamd op 2 miljard in deze projectie).
- een correctie met terugwerkende kracht van het bevolkingscijfer jonger dan 18 jaar, impliceert de toewijzing aan de gemeenschappen van een bijkomend bedrag van ongeveer 8 miljard, ten titel van aanzuivering. De begroting 1999 houdt reeds rekening met 4 miljard. Er wordt verondersteld dat het saldo zal worden gestort in 2000.

C. Federale overheid

De verbetering van de publieke financiën van de gezamenlijke overheid situeert zich in deze projectie vooral op het niveau van de federale overheid (cfr. afdeling A). Bij ongewijzigd beleid zou de federale overheid in 2004 een financieringscapaciteit van 1,8 procent van het BBP vertonen, d.i. een verbetering met 4,1 procent van het BBP in vergelijking met 1997. Alle componenten dragen bij tot dit resultaat: zowel de ontvangsten als de primaire uitgaven en vooral de rentelasten.

TABEL 27 - De rekening van de federale overheid
(in procent van het BBP, tenzij anders aangeduid)

	Niveau								Totale wijziging	Gemiddelde reële groeivoet
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
1. <i>Primair saldo</i>	4,9	5,1	5,3	5,6	5,8	6,1	6,4	6,8	1,9	
A. Ontvangsten	16,6	16,8	16,8	16,9	17,0	17,0	17,1	17,3	0,7	
Reële groei	0,5	5,2	2,0	3,2	2,4	2,7	3,2	3,5		3,2
1. Fiscale ontvangsten	15,5	15,8	15,8	16,0	16,1	16,2	16,3	16,5	0,9	3,4
a. Personenbelasting	7,5	7,1	6,9	7,1	7,1	7,2	7,3	7,4	-0,2	2,2
b. Vennootschapsbelasting	3,1	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	0,6	5,1
c. Indirecte belastingen en kapitaalbelasting	4,9	5,2	5,3	5,3	5,4	5,4	5,4	5,4	0,5	4,0
2. Niet-fiscale ontvangsten	1,0	0,9	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	-0,2	-0,9
B. Primaire uitgaven	11,7	11,7	11,5	11,3	11,2	10,9	10,8	10,5	-1,1	
Reële groei	-1,8	3,9	0,0	1,2	0,6	0,4	0,7	0,6		1,0
Zonder kapitaaloverdrachten aan de ondernemingen	-1,6	1,8	2,5	1,2	0,8	0,4	0,7	0,6		1,1
1. Lonen	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	-0,2	1,2
2. Pensioenen ^(a)	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	-0,1	2,1
3. Aankoop van goederen en diensten en kapitaalvorming	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	-0,1	0,6
4. Overdrachten aan de gezinnen	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7	-0,3	0,4
5. Overdrachten aan de ondernemingen	0,9	1,1	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	-0,1	-0,1
8. Overdrachten aan het buitenland	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,1	4,8
9. Netto overdrachten aan de deelsectoren van de overheid (zonder pensioenen) ^(a)	3,4	3,3	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,9	-0,5	0,3
2. <i>Rentelasten</i>	7,2	6,8	6,5	6,2	5,9	5,5	5,3	5,0	-2,2	-2,7
3. <i>NFB (-) of NFC (+)</i>	-2,3	-1,7	-1,1	-0,6	-0,1	0,6	1,1	1,8	4,1	

a. De pensioenen van de gemeenschappen en gewesten en van het onderwyzend personeel van de lokale besturen zitten vervat in lijn 2.

1. Het primair surplus van de federale overheid

Trendmatig beschouwd, is de verbetering van het primair saldo in de periode 1998-2004 het gevolg van zowel de relatieve vermindering van de primaire uitgaven, als de toename van de inkomsten. De evolutie is tot 2000 echter meer uiteenlopend. In 1998 nemen de primaire uitgaven toe met bijna 4 procent in constante prijzen en blijven daardoor stabiel in procent van het BBP. De verbetering van het primair surplus volgt dus uit de toename van de inkomsten, ten gevolge van de sterke economische groei. In 1999 daarentegen, blijven de inkomsten constant in procent van het BBP en is het de nulgroei van de primaire uitgaven die de verbetering van het saldo verzekert. De inkomsten stijgen terug in 2000 met 0,2 procent van het BBP, terwijl de uitgaven opnieuw een positieve groei kennen.

De inkomsten

De evolutie van de totale fiscale ontvangsten, die zowel afhangt van de globale belastingopbrengsten als van de overdrachten aan de andere overheden (vooral de gemeenschappen en gewesten), zijn eerder besproken. Hier willen we enkel onderstrepen dat de verhoging van de fiscale middelen van de federale overheid in procent van het BBP in 1998 grotendeels toe te schrijven is aan de vennootschapsbelasting, en in 2000 te wijten is aan de wijziging van het financieringsmechanisme van de gemeenschappen en gewesten. In de daaropvolgende jaren blijft de personenbelasting van de federale overheid toenemen in procent van het BBP. De toename van de aan de gemeenschappen en gewesten overgedragen personenbelasting is gealigneerd op de groei van het BNP, terwijl de totale opbrengsten van de personenbelasting sneller toenemen dan het BNP.

De niet-fiscale ontvangsten nemen trendmatig af in procent van het BBP, behalve in 1999, wanneer de inkomsten uit vermogen, afkomstig van de Nationale Bank, gevoelig toenemen tengevolge van de nog achterstallige stortingen voor de jaren 1997 en 1998.¹ We merken op dat de opbrengst van de verkoop van gebouwen, ingeschreven in de begroting van 1999, pas zou gerealiseerd worden in 2000. Deze hypothese is conform aan een gelijkaardige beslissing van de regering in 1998 ten tijde van een gunstige begrotingssituatie, die zich volgens deze projectie zal herhalen in 1999.

Er wordt verondersteld dat er geen verkoop van gebouwen plaatsvindt na 2000. Wat de overige niet-fiscale ontvangsten betreft, wordt het merendeel ervan stabiel verondersteld in nominale termen.

De primaire uitgaven

Met uitzondering van de bezoldigingen en de pensioenen² en van de BNP-bijdrage aan de EU³, is de projectie van de primaire uitgaven van de federale overheid van 1999 tot 2002 gebaseerd op de begroting 1999 (waarin eveneens een meerjarenprojectie tot het jaar 2002 beschikbaar is). De evoluties voor 2003 en 2004 zijn geëxtrapoleerd door het Federaal Planbureau.

Het aandeel van alle uitgavencategorieën van de federale overheid vermindert in BBP-termen tussen 1997 en 2004, behalve de overdrachten aan het buitenland (voornamelijk de BNP-bijdrage aan de EU). De meest belangrijke daling in procent van het BBP betreft de overdrachten naar de andere overheden, hetgeen ten koste gaat van hun primair saldo (cfr. afdeling A).

-
1. De overgedragen inkomsten van de NBB zouden 21 miljard bedragen in 1999 i.p.v. 3,8 miljard in 1997 en 2,7 miljard in 1998. Vanaf 2000 veronderstellen we dat deze inkomsten terugvallen op een trendmatig niveau van 10 miljard per jaar.
  2. De schatting van de ambtenarenweden en pensioenen berust niet direct op de begrotingsgegevens: ze vloeit voort uit de hypothesen m.b.t. het aantal tewerkgestelden en pensioenen en m.b.t. de sociale programmatie, en uit de indexatieparameters die op een endogene manier in het model gedefinieerd zijn.
  3. De berekeningsregels van de BNP-bijdrage zijn geëndogeniseerd en zijn evolutie is gebonden aan parameters die uit de projectie resulteren.

De globale vermindering van de primaire uitgaven met 1,1 procent van het BBP tussen 1997 en 2004 wordt pas aangevat vanaf 1999 met een gemiddelde jaarlijkse daling van 0,2 procent. De uitgaven van de federale overheid zijn immers gevoelig gestegen in 1998, als gevolg van een uitzonderlijke stijging van de kapitaaloverdrachten aan de ondernemingen. Deze stijging weerspiegelt de regeringsbeslissing van december 1998 om een schuld tegenover de ASLK vroegtijdig terug te storten.¹

Om het effect van deze specifieke verrichting op de trendmatige evolutie van de primaire uitgaven uit te sluiten, presenteert tabel 27 eveneens de reële groeivoet van de primaire uitgaven van de federale overheid, na aftrek van alle kapitaaloverdrachten aan de ondernemingen. De gemiddelde jaarlijkse groeivoet van de aldus gedefinieerde uitgaven zou dan 1,1 procent bedragen over de periode 1998 - 2004, en voornamelijk resulteren uit de groei van de overdrachten aan het buitenland, van de pensioenen en van de bezoldigingen. Merk tevens het contrast op tussen deze gemiddelde evolutie en die gedurende de periode van het convergentieplan: tussen 1993 en 1997 daalden dezelfde primaire uitgaven van de federale overheid met gemiddeld 0,8 procent per jaar.²

2. De rentelasten

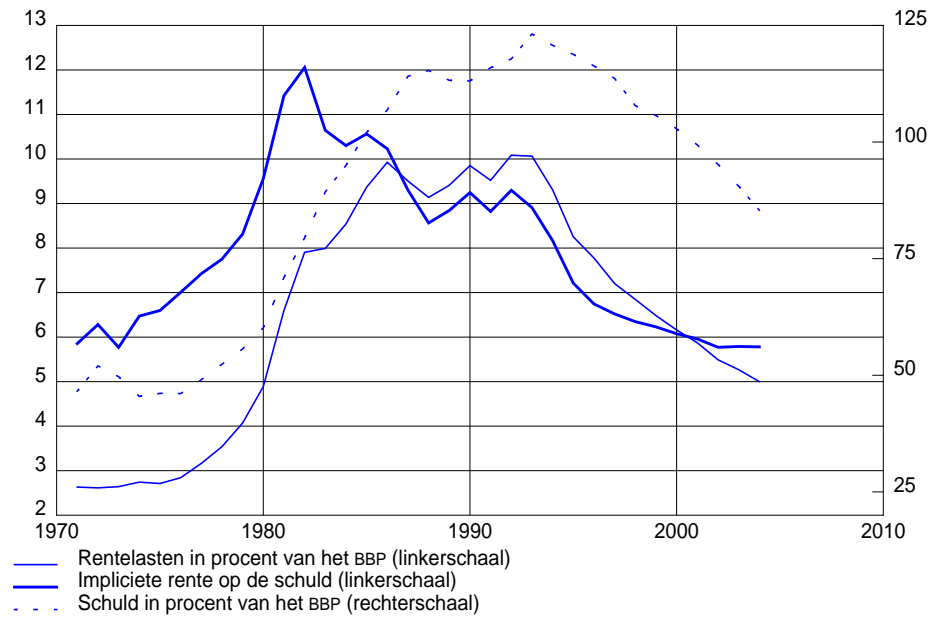
De rentelasten van de federale overheid zouden in BBP-termen dalen van 7,2 procent in 1997 tot 5,0 procent in 2004. Dit niveau komt overeen met het niveau van het einde van de jaren zeventig (zie figuur 15).

Dit resultaat is grotendeels toe te schrijven aan de overheidsschuld, die in BBP-termen daalt van 114 procent in 1997 tot 85 procent in 2004, d.i. een gemiddelde jaarlijkse daling van 4 procentpunten van het BBP. Deze evolutie resulteert uit de aanhoudende vermindering van het overheidstekort en de opbouw van overschotten vanaf het jaar 2002, met uitzondering van de daling van de deviezen-schuld in 1998 waarvoor de toewijzing van de opbrengst van de goudverkoop door de Nationale Bank (90 miljard).

Overigens zouden de langetermijnrentevoeten, na een nog beduidende daling in 1998 en 1999, opnieuw licht toenemen vanaf 2000.

-
1. Het gaat over de dekking van wisselrisico's, gegarandeerd door de Staat, van een deviezenlening, uitgegeven in het begin van de jaren zestig door de NMKN (in 1995 overgenomen door de ASLK) voor de financiering van de nationale sectoren. Het totaal van dit engagement, zijnde 23 miljard, werd gestort in december 1998, terwijl de begroting 1999 (van oktober 1998) een terugbetalingsplan in jaarlijkse schijven voorzag.
  2. Zonder BNP-bijdrage, t.t.z. in een concept dat nauwer aansluit met de begrotingsgegevens zou de gemiddelde jaarlijkse groeivoet 0,9 procent bedragen, tegenover een daling van 1,3 procent tussen 1993 en 1997.

FIGUUR 15 - Federale overheid - Schuld, rentelasten en impliciete rentevoet op de schuld (in procent)

De daling van de rentelasten weerspiegelt dus het omgekeerde sneeuwbaaleffect, zoals dat tot uiting komt als men de evolutie van de impliciete rentevoet van de overheidsschuld en het aandeel van de rentelasten in het BBP vergelijkt. Vanaf 1998 bedraagt de daling van de rentelasten 0,32 procent van het BBP per jaar, terwijl de daling van de impliciete rentevoet beperkt is tot 0,1 procent per jaar. Bovendien stabiliseert de impliciete rentevoet zich vanaf 2002 en gaat de daling van de rentelasten enkel verder dankzij de vermindering van de overheidsschuld (zie figuur 15).

Ter vergelijking, de gemiddelde jaarlijkse vermindering van de rentelasten met 0,7 procent van het BBP gedurende de jaren 1993 tot 1997 was vooral toe te schrijven aan de daling van de impliciete rentevoet met 0,6 procent, als gevolg van de sterke daling van de marktrentevoeten¹.

1. De langetermijnrente daalde van 10 procent in 1990 naar 5,6 procent in 1997, terwijl de kortetermijnrente verminderde van 9,8 procent in 1990 tot 3,4 procent in 1997.

D. Sociale zekerheid

*De sociale zekerheid
nauwelijks in evenwicht...*

Gegeven de jaarlijkse bijdrageverminderingen over de periode 1999-2004 zonder compenserende alternatieve financiering, dan ontstaat er een toenemende financieringsbehoefte in de traditionele socialezekerheidsregeling van de werknemers, die nauwelijks wordt gecompenseerd door de overschotten in de regeling voor zelfstandigen en in de regelingen buiten het *globaal beheer*¹ van de sociale zekerheid.

TABEL 28 - De rekening sociale zekerheid in de ESER (in procent van het BBP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004 t.o.v. 1998
Ontvangsten	19,2	19,1	18,8	18,5	18,3	18,1	17,9	-1,3
1. Bijdragen, waarvan	14,2	14,1	13,9	13,7	13,6	13,4	13,3	-0,9
werkgeversbijdragen van ondernemingen	8,1	8,0	7,8	7,6	7,4	7,3	7,2	-0,9
2. Belastingen, incl. Bijzondere bijdrage sz	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	0,0
3. Rijkstoelagen	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5	2,4	2,3	-0,3
4. Overige ontvangsten	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,1
Uitgaven	18,9	18,8	18,6	18,5	18,3	18,0	17,9	-1,0
1. Socialezekerheidsprestaties	17,9	17,8	17,7	17,5	17,3	17,1	16,9	-0,9
- pensioenen	6,2	6,1	6,1	6,0	6,0	5,9	5,8	-0,3
- geneeskundige zorgen	5,4	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,6	+0,2
- ziekte en invaliditeit	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	-0,1
- kinderbijslag	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	-0,2
- werkloosheid	2,6	2,6	2,5	2,5	2,4	2,3	2,2	-0,4
- overige prestaties	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	-0,1
2. Overige uitgaven	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	-0,1
Netto financieringsvermogen	0,33	0,30	0,13	0,07	0,03	0,06	0,03	-0,30
waarin:								
saldo van de begrotingen	0,05	0,16	-0,07	-0,15	-0,21	-0,20	-0,24	-0,29
- werknemersregeling	-0,01	0,08	-0,16	-0,28	-0,36	-0,38	-0,45	-0,44
- zelfstandigenregeling	0,06	0,08	0,09	0,13	0,15	0,18	0,21	0,15
definitieverschillen ^a	0,27	0,14	0,20	0,22	0,23	0,25	0,26	-0,01

a. De saldi van de regelingen buiten het globaal beheer. Bovendien worden de verrichtingen in de ESER geboekt overeenkomstig de vastgestelde rechten: bijvoorbeeld de bijdragen overeenkomstig de aangiften van de werkgevers, de Bijzondere bijdrage inclusief het gedeelte dat de schatkist ontvangt voor rekening van de sociale zekerheid, de uitgaven voor geneeskundige zorgen na verrekening van de fiscale vrijstelling van het remgeld ongeacht de feitelijke terugstortingen van het RIZIV aan de schatkist.

1. De rekening sociale zekerheid in de nationale rekeningen (ESER 1979) bevat naast de traditionele regelingen van de socialezekerheidsbegroting, de pensioenen ten laste van het kapitalisatiestelsel, de verrichtingen van de Dienst Overzeese Sociale Zekerheid, de aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen, de gezinsbijlagen aan de personeelsleden van de provinciale en plaatselijke besturen, de verrichtingen van de erkende verzekeringsinstellingen voor arbeidsongevallen en de rekening van de fondsen voor bestaanszekerheid, kredieturen en sluiting der ondernemingen.

...mits er geen nieuwe voordelen worden toegekend

Nochtans dalen de uitgaven van de sociale zekerheid met 1 procent van het BBP, mits de vervangingsinkomens geen nieuwe voordelen noch welvaartsaanpassingen ontvangen, behalve de welvaartstoeslag van april 1999 en de aanpassing van het loonplafond in de pensioenregeling der werknemers ¹ vanaf 2000.

1. De ontvangsten van de sociale zekerheid

De ontvangsten vertragen met 1,3 procent van het BBP

De ontvangsten van de sociale zekerheid vertragen t.o.v. het BBP met 1,3 procent tijdens de periode 1999-2004. De bijdragen verminderen van 14,2 procent van het BBP in 1998 tot 13,3 procent in 2004, of een verlies van 0,9 procentpunten van het BBP. De rijkstoelagen die jaarlijks worden aangepast aan de prijsevolutie verminderen van 2,69 procent van het BBP in 1998 tot 2,35 procent in 2004; een verlies van 0,3 procentpunten van het BBP.

De bruto-loonsom van de ondernemingen (de bijzondere tewerkstelling meege-rekend) stijgt gemiddeld over de periode 1999-2004 met 2,6 procent in constante prijzen, of 0,2 procent vlugger dan het BBP: 1,7 procent reëel uurloon (1,3 in 1999, 1,5 in 2000 en 1,8 tijdens de periode 2001-2004), -0,2 procent effectieve arbeidstijd per werknemer, en een herneming van de tewerkstelling met 1,2 procent (+2,2 procent in de sector marktdiensten en -0,4 procent in de industrie (cfr. hoofdstuk 5).

De loonsom van de overheid stijgt gemiddeld met 1,2 procent in constante prijzen: 0,7 procent reëel loon per hoofd en 0,5 procent tewerkstelling. De toename van de tewerkstelling in het openbaar bestuur - uitgedrukt in hoofdelijke werkgelegenheid - is te wijten aan de doorstromingsprogramma's en de deeltijdse loopbaanonderbreking die de deeltijdarbeid bij de overheid uitbreidt, terwijl de werkgelegenheid in het onderwijs daalt tengevolge van de krimpende schoolbevolking.

De aanslagbasis in de regeling voor zelfstandigen stijgt gemiddeld met 3,8 procent per jaar.

...vooral ten gevolge van de bijdrageverminderingen voor de ondernemingen

Tijdens de periode 1999-2004 wordt er voor 98,2 miljard bijkomende bijdrageverminderingen voorzien in de private sector (zie hoofdstuk 5), waardoor de impliciete bijdragevoet voor de ondernemingen daalt van 28,8 procent in 1998 tot 25,1 procent in 2004. Merk op het gaat hier uitsluitend over de bijdragen aan het Globaal Beheer in de werknemersregeling.

---

1. Overeenkomstig het KB van 23.12.1996 wordt het loonplafond in de pensioenregeling voor werknemers gekoppeld aan het stijgingsritme van de conventionele lonen. Omdat het pensioen wordt berekend op basis van het geplafonneerde loon over de gehele loopbaan, zal de verhoging van het loonplafond pas op termijn een noemenswaardige meeruitgave met zich meebrengen. Daarnaast voorziet dit KB in de mogelijkheid om selectieve welvaartsverhogingen toe te kennen aan de reeds gepensioneerden. Vermits in deze simulatie de loonnorm gehandhaafd blijft met een matige loontoename tot 2004, veronderstellen we dat er in deze context geen welvaartsaanpassingen worden toegekend behalve de welvaartstoeslag van april 1999.

2. De uitgaven van de sociale zekerheid

De uitgaven vertragen met 1 procent van het BBP

De uitgaven van de sociale zekerheid vertragen met 1 procent van het BBP over de periode 1999-2004, waarvan 0,9 procentpunten te wijten aan een vertraging van de socialezekerheidsprestaties: -0,4 voor werkloosheid, -0,3 voor de pensioenen in de private sector, -0,2 voor kinderbijslag, -0,1 voor ziekte en invaliditeitsuitkeringen, terwijl de uitgaven voor geneeskundige zorgen toenemen met 0,2 procent van het BBP.

Structurele bezuinigingen van het recent verleden

De nieuwe pensioenwet¹, de invoering van de categorie 'samenwonenden' in de primaire arbeidsongeschiktheid die vergoed worden aan 55 procent van het begrensde loon i.p.v. 60 procent, de geleidelijke verschuiving van de laatste leeftijdsbijslag van 16 jaar naar 18 jaar en de halvering van de leeftijdsbijslag voor het eerste kind, zijn allen structurele bezuinigingen die op de middellangetermijn de socialezekerheidsuitgaven afremmen.

Het grootste deel van de besparing bij de pensioenhervorming in de werknemersregeling gebeurt door het uitstel, via de loopbaanvoorwaarde², van de pensioenen met een relatief korte loopbaan (meestal vrouwen ten laste van het gezinshoofd). De overige 60-jarige vrouwen die hun pensionering wensen of moeten uitstellen zullen voor het merendeel ofwel blijven werken ofwel een ander vervangingsinkomen genieten. De besparing in de pensioenregeling der zelfstandigen is vooral te wijten aan de nieuwe correctiecoëfficiënt die wordt toegepast bij de berekening van het proportioneel pensioen.

Niet te verwaarlozen is de besparing die wordt gerealiseerd doordat de loonplafonds bij de berekening van de werkloosheidsvergoeding en de ziekte- of invaliditeitsvergoeding enkel worden geïndexeerd, zonder aanpassing aan de reële loonevolutie.

Eigen dynamiek

Het merendeel van de socialezekerheidsprestaties hebben een eigen dynamiek:

- de toename van het gemiddelde pensioen te wijten aan de jaarlijkse vervanging van een forfaitair loon (de loopbaanjaren vóór 1955) door een werkelijk verdiend loon bij de pensioenberekening, is vanaf 2001 uitgedoofd;
- naarmate de vrouw steeds meer deelneemt aan de economische activiteit zal zij ook steeds meer participeren in de vervangingsinkomens, meestal in het statuut van samenwonende of alleenstaande met een lagere uitkering dan het gezinshoofd;

---

1. Uitgezonderd voor diegenen die voldoen aan de loopbaanvoorwaarde, wordt de pensioenleeftijd van de vrouw om de drie jaar verhoogd met een extra jaar. Ter zelfder tijd wordt de pensioenbreuk voor vrouwen verhoogd tot 41sten vanaf 1.7.1997, 42sten vanaf 1.1.2000, 43sten vanaf 1.1.2003, in de werknemersregeling en in de regeling van de zelfstandigen.

2. De loopbaanvoorwaarde bedraagt 20 kalenderjaren op 1.7.1998, en wordt jaarlijks met 2 extra kalenderjaren verhoogd tot 35 kalenderjaren vanaf 1.1.2005.

- geïndexeerde forfaitaire kinderbijslagen voor een dalend aantal gerechtigden vanaf volgende eeuw wanneer de schoolbevolking vermindert;
- dalend aantal mijnwerkers gerechtigd op een invaliditeitspensioen.
- de ontwikkeling van de behoeften aan geneeskundige zorgen.

Volgens voorlopige observaties bedragen de uitgaven voor geneeskundige zorgen 457,3 miljard in 1998, dit is een overschreiding van de norm met 4,3 miljard. Voor 1999 heeft de regering de begrotingsdoelstelling vastgesteld op 477,8 miljard, waarin 6,7 miljard voor nieuwe structurele behoeften bovenop de norm. Vanaf 2000 veronderstellen we in de werknemersregeling een reële groei van gemiddeld 2,9 procent per jaar: 2,4 procent interne dynamiek (namelijk de gemiddelde toename tijdens de periode 1995-1999 buiten het effect van de vergrijzing, en ook zonder rekening te houden met de uitzonderlijke besparingen in 1993 en 1994) en ruim 0,5 procent te wijten aan de veroudering (toenemende behoefte aan medische prestaties vanaf 55 jaar met terzelfdertijd een hoger terugbetalingspercentage voor de WIGW's).

Dalend aantal werklozen

In de ESER bevatten de werkloosheidsuitgaven de werkloosheidsvergoeding aan de verschillende categorieën uitkeringsgerechtigde werklozen, het deel werkloosheidsvergoeding aan de bruggepensioneerden en de vergoeding voor loopbaanonderbreking. Globaal verminderen deze uitgaven hun aandeel in het BBP met 0,4 procentpunten over de periode 1999-2004.

Het belangrijkste deel van de werkloosheidsvergoedingen betreft de werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen. Tussen 1998, laatste observatiejaar, en 2004 dalen de overeenkomstige nominale uitgaven met 28 miljard te wijten aan de daling van hun aantal met 151.000 personen (in budgettaire termen), waardoor het gewicht van hun vervangingsinkomens daalt t.o.v. het BBP met 0,5 procentpunten.

Daartegenover zijn er twee categorieën werklozen die over dezelfde periode elk 0,1 procent van het BBP meer kosten: de oudere niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (+51.000 personen tijdens de periode 1999-2004, deels omwille van demografische redenen¹) en de werklozen tewerkgesteld in de activeringsprogramma's zoals de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen, de doorstromingsprogramma's en de beroepsherinschakelingsprogramma's (+29.000 personen tijdens de periode 1999-2004).

Het aantal bruggepensioneerden is in 2004 niet hoger dan vandaag (met een schommelend tussentijds verloop) zodat de overeenkomstige uitgaven vertragen met 0,1 procentpunt van het BBP. De uitgaven voor loopbaanonderbreking blijven constant in procent van het BBP met een toenemend aantal deeltijdse loopbaanonderbrekers (+29.000 personen in jaargemiddelden over de periode).

---

1. De hogere aantallen naoorlogse geboortes bereiken steeds talrijker de leeftijd om in aanmerking te komen voor de anciënniteitstoelage aan oudere werklozen (minstens 50 jaar oud zijn en 20 jaar arbeid in loondienst bewijzen). Vervolgens heeft de werkloze vrouw niet langer recht op een vroegtijd rustpensioen, vanaf 60 jaar, indien zij niet voldoet aan de gestelde loopbaanvoorwaarde.

E. Gemeenschappen en gewesten

1. Een evenwichtige begroting op korte termijn

Op moment van deze publicatie bestaat er nog geen officiële observatie van het netto te financieren saldo volgens het Europees Systeem van Economische Rekeningen (ESER). Het financieel resultaat op kasbasis is echter wel gekend voor 1998. De Studiedienst van het Ministerie van Financiën schuift een saldo van +200 miljoen naar voren, d.i. een verbetering van 5,2 miljard ten opzichte van 1997. Voor het eerst in de geschiedenis van de gemeenschappen en gewesten wordt er een positief financieel resultaat gerealiseerd.

Een raming op basis van de begrotingen van 1998 en 1999¹ leidt eveneens tot een doorgezette verbetering² van het overheidstekort in ESER-termen (in procent van het BBP): een begrotingsevenwicht in 1998 en een licht begrotingsoverschot in 1999 (zie tabel 31).

2. De rekening van de gemeenschappen en gewesten op middellange termijn

Vanaf het jaar 2000 treedt onder de hypothese van ongewijzigd beleid het mechanisme van de definitieve fase van de Bijzondere Financieringswet van 1989 in werking. Waar de periode 1989-1999 gekenmerkt wordt door een toenemende herverdeling van de middelen van het federale niveau naar het regionale niveau, wordt de groei van de naar de gemeenschappen en gewesten overgeheveld middelen vanaf 2000 afgeremd. Rekening houdend met de HRF-minimumnorm van begrotingsevenwicht, is de toelaatbare ontwikkeling van de primaire uitgaven beperkt.

De uitgavenevolatie bij ongewijzigd maar voorzichtig beleid

De hypothesen die aan de basis liggen van deze vooruitzichten gaan enerzijds uit van een ongewijzigd beleid op middellange termijn. Zulk beleid impliceert dat de trendmatige evolutie over de periode 1994-1999³ wordt doorgetrokken naar de toekomst toe. Enkel in het geval van duidelijke informatie aangaande de toekomstige uitgaven wordt er afgeweken van een vaste trendmatige groeivoet. Anderzijds wordt er ook uitgegaan van een voorzichtig beleid. De jaren die gekenmerkt werden door een explosieve uitgavengroei tengevolge van uitzonderlijke uitgaven en transferten, worden niet in de extrapolatie betrokken. De huidige en toekomstige evolutie van de primaire uitgaven wordt weergegeven door tabel 29.

-
1. Wat betreft de raming van de uitgaven van 1998 en 1999 worden twee opeenvolgende begrotingen vergeleken. Hieruit wordt de groei berekend en toegepast op de geobserveerde cijfers van 1997 en vervolgens op de zo berekende cijfers voor 1998.
  2. De verbetering van het overheidstekort startte in 1994.
  3. De beginperiode van de gemeenschappen en gewesten (1989-1993) wordt gekenmerkt door een niet erg stabiele groei van de uitgaven en is bijgevolg niet geschikt voor extrapolatie.

TABEL 29 - De reële groei van de primaire uitgaven (groeivoeten in procent)

	1998	1999	1994-1999	2000-2004
Totale primaire uitgaven (ESER-concept)	3,6	3,0	2,8	1,9
1. Lonen ^a	1,9	1,0	1,7	1,3
2. Andere primaire uitgaven ^b	4,9	4,2	3,1	2,2
a. lopende uitgaven	4,0	5,5	2,6	2,1
b. kapitaaluitgaven	7,9	0,3	4,7	2,8
- kapitaaltransferten	5,9	-2,2	5,9	4,1
- investeringen ^c	12,5	5,6	2,6	0,0

a. Gedefleereerd met de indexeringcoëfficiënt.

b. In begrotingstermen, gebaseerd op de economische hergroepering van de uitgaven.

c. Het betreft hier de investeringen excl. de investeringen aan het vrij onderwijs.

Wat de evolutie van de primaire uitgaven (exclusief de lonen) betreft, resulteert het doortrekken van de gecorrigeerde gemiddelde groei van de periode 1994-1999 in een lichte groeivertraging van de lopende uitgaven. Het zijn vooral de overdrachten naar de gezinnen¹ die minder sterk groeien in de periode 2000-2004. Hun gemiddelde reële groei bedraagt dan 2,8 procent, tegenover 4,7 procent in de voorbije periode. Ten opzichte van het BBP groeien ze slechts met 0,02 procentpunten over de gehele periode. Overigens stellen we ook een terugval vast van de kapitaaluitgaven, omwille van een reële nulgroei van de investeringen.

De evolutie van de loonuitgaven hangt af van de vooruitzichten omtrent de werkgelegenheid en het gemiddeld loon in de gemeenschappen en gewesten. De lagere groei van de lonen in de periode 2000-2004 wordt vooral verklaard door een vertraagde groei van werkgelegenheid en een lichte daling van het gemiddeld loon in het onderwijs, door de inschakeling van jongere en goedkopere krachten in speciale programma's en bij loopbaanonderbreking.

De evolutie van de inkomsten bij het in werking treden van het definitieve stelsel van de Bijzondere Financieringswet

Het grootste deel van de middelen² van de gemeenschappen en gewesten is afhankelijk van de Bijzondere Financieringswet (BFW). In 2000 treedt het definitieve stelsel van deze wet in werking. Samengevat gaat het om de volgende mechanismen. Op regionaal niveau worden de overgedragen middelen verdeeld volgens opbrengstlokalisatie en zijn ze afhankelijk van de nominale groei van het BBP. De overgedragen BTW-opbrengsten blijven afhankelijk van de evolutie van het min-18-jarigen en van de evolutie van de consumptieprijsindex, maar worden niet beïnvloed door het reële BBP. Hierdoor vertraagt de groei van de overgedragen middelen. In reële termen gaat het om een daling van 3,5 procent in de periode 1994-1999 naar 1,3 procent in de periode 2000-2004.

1. In begrotingstermen omvatten de transferten naar gezinnen enkel die sociale prestaties die niet gebonden zijn aan sociale bijdragen.
2. De middelen kunnen opgesplitst worden in fiscale en niet-fiscale inkomsten. De fiscale inkomsten bestaan voor 5 procent uit eigen belastingen, vijftig procent uit gedeelde BTW-opbrengsten en de rest uit samengevoegde belastingen nl. de personenbelasting waarop de gewesten open-tiemen kunnen heffen. De niet-fiscale middelen omvatten de dotaties van de federale overheid, verkoop van schoolgebouwen en andere transferten.

De ontwikkeling van de middelen van de gemeenschappen en gewesten ten opzichte van het BBP wordt weergegeven in tabel 30. De totale middelen groeien minder sterk ten gevolge van de afgenomen groei van de overgedragen middelen. De totale middelenratio daalt zo met 0,5 procentpunten over de gehele periode.

De eigen inkomsten uit belastingen¹ en de niet fiscale inkomsten blijven over de periode 2000-2004 constant in procent van het BBP.

TABEL 30 - De totale middelen van de gemeenschappen en gewesten (in procent van het BBP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004 t.o.v. 1999
Totaal	11,7	11,9	11,8	11,7	11,6	11,5	11,4	-0,5
1. Fiscale ontvangsten	10,7	10,9	10,8	10,7	10,6	10,5	10,4	-0,5
- Overgedragen middelen BFW	10,3	10,5	10,4	10,3	10,2	10,1	10,0	-0,5
- Eigen inkomsten ^a	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	+0
2. Niet-fiscale ontvangsten	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	+0

a. Het betreft hier de autonome gewestbelastingen (i.e. milieuheffingen en belasting op leegstand) en het kijk-en luistergeld.

*Een 'geraamd'
begrotingsevenwicht op
middellange termijn*

De hypothese van dalende inkomsten, gecombineerd met een ongewijzigd maar voorzichtig uitgavenbeleid, leidt tot een evenwichtige begroting en zelfs tot een licht begrotingsoverschot op middellange termijn. Deze structurele verbetering vindt haar oorzaak voornamelijk in de beperktere uitgavengroei, gezien de dalende middelenratio en de nagenoeg stabiele rentelasten ten opzichte van het BBP in die periode (cfr. tabel 31).

TABEL 31 - Het primair saldo en de netto financieringsbehoefte (in procent van het BBP)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Totale middelen ^a	11,7	11,9	11,8	11,7	11,6	11,5	11,4
Totale primaire uitgaven	11,4	11,5	11,5	11,4	11,3	11,2	11,2
Primair saldo	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Rentelasten	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Netto financieringsbehoefte	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
HRF-norm ^b	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-

a. Wegens afronding is het geheel niet altijd gelijk aan de som van de delen.

b. Zie Jaarverslag van de Hoge Raad van Financiën - juni 1998.

1. De hypothesen zijn gebaseerd op informatie uit de Meerjarenbegrotingen van de Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap en het Brussels Gewest, en van het Minafonds en de Schatkist.

Hoewel de vooropgestelde norm van de Hoge Raad van Financiën gerespecteerd wordt, blijft voorzichtigheid geboden. Het doortrekken van de gemiddelde primaire uitgavengroei in de periode 1994-1999 leidt immers tot een kleinere groeivermindering van de primaire uitgaven, nl. -0,3 procentpunten, dan de HRF-norm van -0,4 procentpunten voor de periode 2000-2003. Er blijft nog steeds een risico op een begrotingstekort in ESER-termen, door het niet in de hand kunnen houden van de uitgaven ten opzichte van de middelen in het geval van een verminderde economische activiteit of door een plotse rentestijging.

F. Lokale besturen

Het basisscenario van de projectie leidt tot een beperkte achteruitgang van de overheidsfinanciën van de lokale besturen. Vertrekkende van een kleine financieringscapaciteit in 1997, evolueren ze naar een netto financieringsbehoefte van 0,1 procent in 2004. Deze verslechtering met 0,3 procent van het BBP in 7 jaar is te wijten aan een daling van de inkomsten met 0,5 procent van het BBP, terwijl de totale uitgaven slechts afnemen met 0,3 procent van het BBP (0,2 procent voor de rentelasten en 0,1 procent voor de primaire uitgaven).

TABEL 32 - De rekening van de lokale besturen (in procent van het BBP)

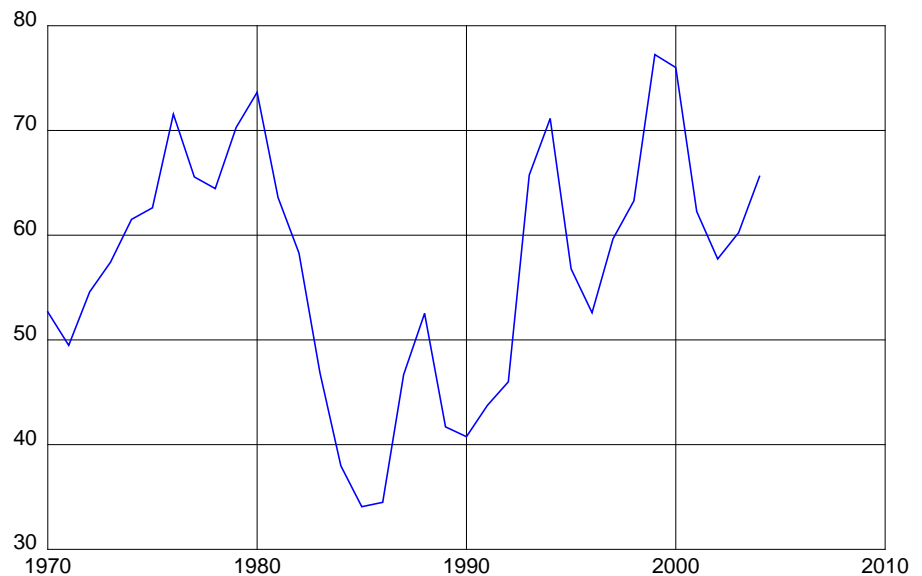
	Niveau								Totale verandering 1998-2004
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
1. Primair saldo	0,6	0,5	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	-0,4
A. Ontvangsten	6,3	6,2	6,2	6,1	6,0	6,0	5,9	5,8	-0,5
1. Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	-0,2
2. Netto-overdrachten van de overige deelsectoren	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	-0,3
a. van de gemeenschappen en gewesten	2,7	2,7	2,7	2,6	2,6	2,6	2,5	2,5	-0,3
b. van de federale overheid	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0
3. Overige ontvangsten	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	-0,1
B. Primaire uitgaven	5,8	5,7	5,9	5,9	5,7	5,6	5,6	5,6	-0,1
1. Investerings	0,8	0,8	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	-0,1
2. Overige primaire uitgaven	5,0	4,9	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9	-0,1
a. Lonen en pensioenen	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6	3,5	-0,2
b. Lopende overdrachten aan de gezinnen	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,2
c. Overige uitgaven	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,0
2. Rentelasten	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,2
3. Netto financieringscapaciteit	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,3

De geleidelijke vermindering van de inkomsten vindt haar oorzaak in de fiscale inkomsten (hoofdzakelijk in de opcentiemen op de onroerende voorheffing) en de inkomensoverdrachten van de gemeenschappen en gewesten.

De evolutie van de primaire uitgaven is minder lineair dan die van de inkomsten ten gevolge van de investeringscyclus van de overheid, die wordt bepaald door de verkiezingsperiodes (zie figuur 16). De investeringen zouden dus sterk toenemen in 1999¹, en vanaf 2001 dalen in procent van het BBP.

FIGUUR 16 - De investeringen van de lokale besturen (in miljarden van 1990)

De stabiliteit van de overige primaire uitgaven in procent van het BBP verbergt echter een belangrijke toename van de overdrachten aan de gezinnen (hun jaarlijkse gemiddelde groei loopt op tot 6,4 procent, in vergelijking met 7,9 procent van 1993 tot 1997), maar ook een trendmatige daling van de loonmassa (in procent van het BBP). De toename van de werkgelegenheid (jaarlijks gemiddeld 1,2 procent) die enkel toe te schrijven is aan de deeltijdse loopbaanonderbreking en de doorstromingsprogramma's zou het effect van de aanpassing van de loonbarena's, positief tot in 2001², niet compenseren.

1. Na een afname in het lopende jaar, zijn de kredietaanvragen bij het Gemeentekrediet sterk toegenomen op het einde van 1998, wat de hypothese van een sterke investeringsgroei van de lokale besturen in 1999 ondersteunt.
2. Cfr. de nota DG-ML-6106/ml/8299 van 4 maart 1999 - "Hypothèses de croissance réelle des rémunérations et pensions du secteur public de 1999 à 2006".

Energie en de CO₂-emissies: daling van de energie-intensiteit van de groei

De jongste jaren bevonden de verbruiksprijzen van energie zich op een relatief laag niveau. De koers van een vat ruwe olie daalde in december 1998 zelfs onder de 10 dollar. De nieuwe middellangetermijnprojectie voorziet een beheerste ontwikkeling van het energie-eindverbruik (0,8 procent per jaar) met een herneming van de energieprijzen. De prijsindex van het energieverbruik zou met 1,3 procent stijgen in de periode 2000-2004.

Het aandeel van gas en elektriciteit in het eindverbruik zou blijven toenemen ten nadele van de vloeibare en vaste brandstoffen. De daling van de energie-intensiteit van de groei zou bevestigd worden, vooral in de industrie. De toename van de CO₂-emissie, als gevolg van de verbranding van fossiele energie, zou licht vertragen (0,5 procent per jaar). Deze ontwikkeling laat niet toe om te voldoen aan de verminderingsdoelstellingen, waartoe België zich verbonden heeft.

A. Evolutie van de energie-intensiteit van de economische groei

1. Energie-intensiteit van het BBP

Dalende trend van de energie-intensiteit van de groei wordt bevestigd

De verwachte jaarlijkse groei van het energie-eindverbruik¹ bedraagt 0,8 procent voor de komende zes jaren. Deze groei zou dus lager zijn dan in de periode 1990-1998 (toen gemiddeld 2,3 procent). Het bruto binnenlands verbruik² zou jaarlijks gemiddeld met ongeveer 0,4 procent toenemen, (een quasi-stagnering in 2001, gevolgd door een lichte herneming). Dit contrasteert met de sterke groei van de jongste vijftien jaren.

De gemiddeld trendmatige daling van de energie-intensiteit van de groei in de loop van de periode 1970-1990 zou dus bevestigd worden met een gemiddelde jaarlijkse daling van 2 procent. De omvang van die daling zou overeenstemmen met de observaties tussen 1970 en 1980. Tussen 1990 en 1992, evenals in 1996, zag men een omkering van de trend als gevolg van de zeer zwakke groei van de energieprijzen, maar ook door de lagere temperatuur in 1996, hetgeen het verbruik voor verwarming in de hand werkte. In de nieuwe middellangetermijnprojectie bedraagt de gemiddelde groei van het BBP 2,4 procent per jaar, waarbij de energie-intensiteit sterk afneemt. Dit weerspiegelt een efficiënter energiegebruik en de toenemende inschakeling van energievriendelijke technologieën.

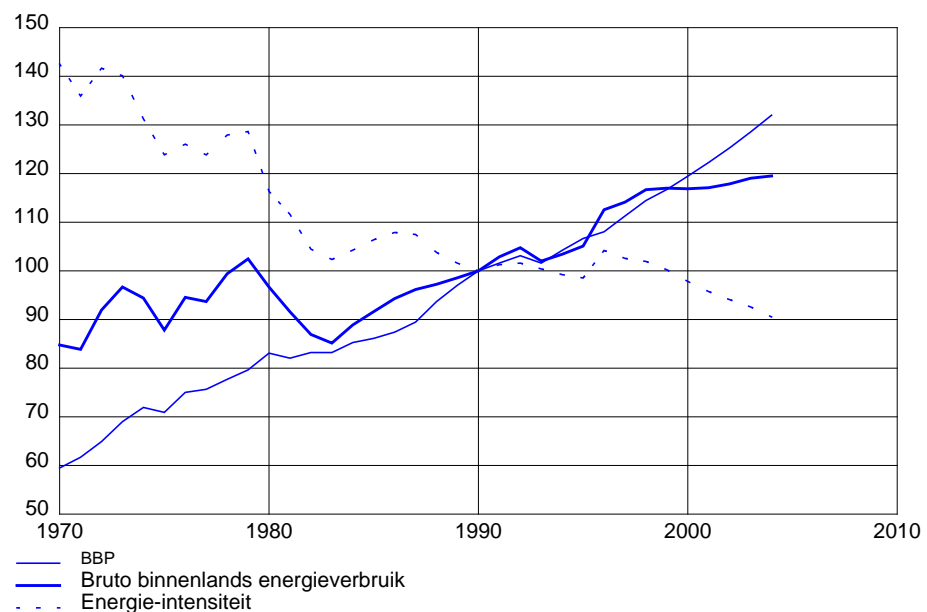
1. Energie- eindverbruik: energie geleverd aan de consumenten (industrie, transport, diensten, gezinnen en landbouw) voor alle gebruik.
2. Bruto binnenlands verbruik: de hoeveelheid energie die nodig is om aan de binnenlandse vraag te voldoen. Dit wordt berekend door de primaire productie, de invoer en de voorraadschommelingen op te tellen en de uitvoer en bunkers af te trekken.

In 1970 bedroeg het bruto binnenlands energieverbruik 40,1 Mtoe en het eindverbruik 29,2 Mtoe. In de periode 1970-1998 stegen beide aggregaten gemiddeld minder snel dan het BBP, hetgeen van een steeds grotere ontkoppeling van de economische groei en het energieverbruik getuigt. Zo is het bruto binnenlands verbruik de jongste 28 jaar gemiddeld met 1,1 procent per jaar toegenomen, tot 55,2 Mtoe in 1998¹ en het energie-eindverbruik met 0,9 procent per jaar.

Zwakke groei van het bruto binnenlands verbruik

Na een tamelijk zwakke gemiddelde groei met 0,4 procent per jaar zou het bruto binnenlands verbruik in 2004 oplopen tot 56,5 Mtoe en het eindverbruik tot 38 Mtoe. De daling van de energie-intensiteit van de groei zou bijgevolg tijdens de projectieperiode bevestigd en versterkt worden.

FIGUUR 17 - Energie-intensiteit van de groei (index 1990=100)

De economische groeivoorzichten zijn vanzelfsprekend een bepalend element voor de vooruitzichten van de vraag naar energie. In de projectieperiode bedraagt de elasticiteit van de energie-eindvraag ten opzichte van de BBP-groei 0,33. Over de periode 1970-1998 bedroeg die elasticiteit 0,37.

TABEL 33 - Evolutie van het BBP, het energieverbruik en de energie-intensiteit (gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1970-1998	1990-1998	1999-2004
BBP	2,4	1,7	2,4
Bruto binnenlands energieverbruik	1,1	1,9	0,4
Energie-eindverbruik	0,9	2,3	0,8
Energie-intensiteit van het BBP	-1,2	0,2	-2,0

1. Raming voor 1998.

Herneming van de prijzen De energieprijzen zouden vanaf 2000 een herstel kennen, met een stijging die hoger ligt dan deze in de periode 1991-1998, nl. 1,3 procent per jaar. De daling van de relatieve energieprijzen zou sterk afgeremd worden. De wereldprijs van de ruwe olie heeft in december 1998 een historisch dieptepunt bereikt, nl. minder dan 10 dollar per vat. De projectie verrekent gedeeltelijk de gevolgen die verwacht worden van het akkoord tussen de olie-producerende landen, dat erop gericht is om de koers van de ruwe olie op te trekken¹. De projectie houdt rekening met een herstel van de prijs van ruwe olie in 1999 (gemiddeld 13,1 dollar per vat). Vanaf 2000 zou deze prijs evolueren volgens de wereldinflatie.

Variante op de prijs van een vat ruwe olie In hoofdstuk 3 werd een variant gemaakt om de weerslag van een sterkere herneming van de prijs per vat ruwe olie te analyseren. In de veronderstelling dat de olieprijs 1,3 tot 1,7 dollar hoger zou liggen dan in de basisprojectie, dan zou het eindverbruik op het einde van de projectieperiode 1,3 Mtoe lager liggen (waarvan 0,6 Mtoe voor rekening van de gezinnen).

TABEL 34 - Evolutie van de verbruiksprijzen van de energie
(gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1971-1998	1991-1998	1999-2004	2000-2004
Verbruiksprijzen van de energie	4,2	0,5	1,0	1,3
Relatieve prijs ^a	-0,7	-1,9	-0,5	-0,2

a. Energieprijs gedeeld door de privé-consumptieprijzen.

2. Sectorale analyse

De verwachte evolutie van het energieverbruik is niet homogeen. Zij vertoont grote sectorale verschillen.

De industrie

Hoewel een stijging van het eindverbruik met 0,8 procent per jaar wordt verwacht, zou het eindverbruik van de industrie met 0,7 procent per jaar afnemen en daardoor terugvallen op de trend van de periode 1970-1990. De jongste acht jaar was die trend omgekeerd, met een gemiddelde groeivoet van 0,9 procent per jaar. In 2004 zou het industrieel verbruik de 11,5 Mtoe niet meer overschrijden, d.i. nog slechts 30,5 procent van het totaal. In 1990 vertegenwoordigde de industrie nog 37 procent van het eindverbruik (48 procent in 1970). Deze evolutie weerspiegelt een nog grotere vermindering van de energie-intensiteit van de industrie.

De reeds waargenomen wijzigingen in de structuur van het industriële energieverbruik worden bevestigd in de projectieperiode: elektriciteit en gas vertegenwoordigen meer dan 70 procent van het verbruik (meer dan 30 procent voor elektriciteit en meer dan 40 procent voor gas). In het begin van de jaren zeventig bestond het industriële verbruik nog voor bijna 70 procent uit vaste en vloeibare brandstoffen.

1. De OPEC- en niet-OPEC-landen hebben er zich in maart 1999 toe verbonden hun productie met meer dan 2 miljoen vaten per dag, d.i. 2,1 procent van het aanbod, te verminderen.

De transportsector

Voor de transportsector wordt een toename van het verbruik (voornamelijk petroleumproducten) verwacht van jaarlijks gemiddeld 2,1 procent. Het is dus in de transportsector dat de grootste groei wordt verwacht, sterker dan de verwachte groei van het totale eindverbruik. Deze evolutie bevestigt vroegere tendenzen (sterke groei van de vraag van de transportsector).

De dienstensectoren

De komende zes jaren zou het verbruik in de dienstensectoren gemiddeld met 0,7 procent per jaar toenemen en 5,2 Mtoe bereiken, d.i. bijna 14 procent van het totale eindverbruik. Het verbruik van deze sectoren is sedert 1970 met meer dan 30 procent toegenomen. Gas en elektriciteit zouden er blijven vooruitgaan ten nadele van de vloeibare brandstoffen.

De gezinnen

Terwijl de periode 1990-1998 gekenmerkt werd door een sterke groei van het energieverbruik van de gezinnen (gemiddeld 3,3 procent per jaar), zou de verwachte toename in de projectieperiode meer gematigd zijn (1,3 procent per jaar). We zouden immers uit een atypische periode komen, die gekenmerkt werd door lagere temperaturen op het einde van deze periode dan in 1990 (buitengewoon warm jaar), door dalende brandstofprijzen en door een onveranderd fiscaal beleid (de laatste aanpassingen dateren van 1996). Deze elementen hebben de vraag naar brandstof voor verwarming en vervoer gestimuleerd. In de projectieperiode zouden gas en elektriciteit hun opgang voortzetten, ter vervanging van de vloeibare brandstoffen, waarbij hun groei nauwer zou aansluiten bij de langetermijntrend. De snelheid waarmee deze substitutie gebeurt zal vanzelfsprekend afhangen van de relatieve prijzen van deze energieproducten.

TABEL 35 - Evolutie van de eindvraag naar energie per sector (gemiddelde jaarlijkse groeivoeten)

	1970-1998	1990-1998	1999-2004
Totale economie	0,9	2,2	0,8
- Industrie	-0,4	0,9	-0,7
- Transport	2,5	2,2	2,1
- Diensten	0,9	3,0	0,7
- Gezinnen	1,7	3,3	1,3

3. Analyse per productcategorie

Het verbruik van vaste brandstoffen zou in de projectieperiode nog verder afnemen en in 2004 nog amper 7 procent van het totale eindverbruik vertegenwoordigen. Deze vermindering zou zich vooral in de industrie voordoen. Gas en elektriciteit zouden blijven groeien met respectievelijk 2,8 en 2,2 procent per jaar. De groei van het verbruik van vloeibare brandstoffen zou meer gematigd zijn.

TABEL 36 - Evolutie van de structuur van het energieverbruik
(in Mtoe en in procent van het totale eindverbruik van energie)

Sectoren	Producten	1990		1998 ^a		2004	
		Mtoe	Procent	Mtoe	Procent	Mtoe	procent
Energie-eindverbruik	Totaal	30,4		36,5		38,2	
	Vaste brandstoffen	3,8	12,5	3,6	9,9	2,6	6,8
	Vloeibare brandstoffen	14,2	46,9	18,0	49,3	18,4	48,0
	Gas	7,3	24,1	8,6	23,6	10,1	26,4
	Elektriciteit	5,0	16,5	6,3	17,2	7,2	18,8
Industrie	Totaal	11,2		12,0		11,5	
	Vaste brandstoffen	3,3	29,5	3,0	25,0	2,0	17,4
	Vloeibare brandstoffen	1,6	14,3	1,8	15,0	1,2	10,4
	Gas	3,7	33,0	3,9	33,0	4,7	40,9
	Elektriciteit	2,6	23,2	3,2	26,7	3,6	31,3
Transport	Totaal	7,9		9,4		10,7	
	Vaste brandstoffen	0,0		0,0		0,0	
	Vloeibare brandstoffen	7,7		9,1		10,4	
	Gas	0,0		0,0		0,0	
	Elektriciteit	0,2		0,3		0,3	
Diensten	Totaal	3,9		5,0		5,2	
	Vaste brandstoffen	0,1	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0
	Vloeibare brandstoffen	2,0	51,3	2,4	48,0	2,3	44,2
	Gas	1,0	25,6	1,5	30,0	1,7	32,7
	Elektriciteit	0,8	20,5	1,1	22,0	1,3	25,0
Gezinnen	Totaal	6,9		8,9		9,3	
	Vaste brandstoffen	0,4	5,8	0,5	5,6	0,5	5,4
	Vloeibare brandstoffen	2,6	37,7	3,6	40,4	3,2	34,4
	Gas	2,5	36,2	3,1	34,8	3,7	39,8
	Elektriciteit	1,3	18,8	1,7	19,1	1,9	20,4

a. Ramingen voor 1998.

De petroleumproducten

Het eindverbruik van petroleumproducten zou met 0,5 procent per jaar toenemen. Deze gematigde stijging weerspiegelt zeer uiteenlopende sectorale ontwikkelingen, evenals de concurrentie van gas ten opzichte van de petroleumproducten. In de industrie zou het verbruik in de projectieperiode met 6,7 procent per jaar afnemen. Bij de diensten en de gezinnen zou het verbruik van vloeibare brandstoffen eveneens afnemen (resp. -1,1 en -0,2 procent), terwijl het verbruik in de transportsector met 2,1 procent per jaar zou toenemen. Het eindverbruik van petroleumproducten zou op het einde van de projectieperiode 18,4 Mtoe bedragen, of ongeveer 48,2 procent van het totale energie-eindverbruik.

Aardgas

Het aardgasverbruik van de gezinnen en de industrie zou in de projectieperiode met 3 procent per jaar toenemen. Het verbruik van de diensten kent met 1,8 procent een meer gematigde groei. Op het einde van de projectieperiode zou aardgas bijna 27 procent van het totale energie-eindverbruik vertegenwoordigen (t.o.v. 12,5 procent in 1970). Deze toename van het marktaandeel zou bevestigd worden door het intermediaire verbruik van de elektriciteitsproducenten.

Elektriciteit

Het elektriciteitsverbruik zou jaarlijks met 2,2 procent stijgen en in 2004 7,2 Mtoe bereiken, wat dan 18,8 procent van het energie-eindverbruik vertegenwoordigt (meer dan een verdubbeling van het aandeel in vergelijking met 1970). Het verbruik van de diensten zou sterk toenemen met 3,4 procent per jaar. Het verbruik van de industrie en de gezinnen zou respectievelijk met 1,9 en 2,1 procent per jaar toenemen.

4. Onzekerheden omtrent de energieprijzen

De onzekerheden omtrent de prijsontwikkeling van de ruwe olie wegen eveneens op de aardgasprijs en bijgevolg op de variabele kosten van de elektriciteitsproductie.

De hypothesen i.v.m. het prijsverloop van de inputs in transformatie van de elektriciteitsproductie zijn dus onzeker. Waarschijnlijk stijgt de prijs van de ruwe olie, en bijgevolg ook deze van aardgas, die een gelijkaardig verloop kent, doch er kan ook een neerwaartse druk zijn op de aardgasprijs als gevolg van de grotere openheid van de Europese markt. Bovendien zou een druk op de marges van de producenten de relatieve prijzen van elektriciteit beduidend kunnen veranderen.

Toenemende openstelling van de energiemarkten voor de concurrentie

Tegen 2004 zal slechts 35 procent van de Belgische vraag in aanmerking komen voor de liberalisering. Na de omzetting van de Europese richtlijn in Belgisch recht zullen de grote consumenten (die meer dan 100 GWh/jaar verbruiken) rechtstreeks hun producent via bilaterale contracten kunnen kiezen. Omtrent de contractuele prijs van een GWh mag geen informatie openbaar worden gemaakt. Binnen het Europese elektriciteitsnet kunnen contracten gesloten worden tussen consumenten en producenten van verschillende landen. Zonder informatie omtrent de verschillende marges, kan de ontwikkeling van de stromen tussen de Europese landen moeilijk geraamd worden. Ook al ligt de industriële verbruiksprijs van elektriciteit in Frankrijk momenteel lager dan in België, dan nog blijft het onduidelijk hoe de relatieve prijs zich zou kunnen ontwikkelen, mocht

Frankrijk zijn subsidies afschaffen. Bovendien verschilt de kalender van openstelling van land tot land (in Duitsland 100 procent vanaf 1999, in Frankrijk 26 procent in een eerste fase en in Nederland 33 procent, om in 2007 100 procent te bereiken), zodat de neerwaartse druk verschillend is.

Een variant op de evolutie van de elektriciteitsprijs

Gegeven al deze onbekende factoren, werd een theoretische variant uitgewerkt. Hierin wordt verondersteld dat de Belgische industriële verbruiksprijs van elektriciteit zich richt naar de momenteel in Frankrijk geldende prijs. Die aanpassing zou geleidelijk gebeuren tussen 2000 en 2004. De Franse prijzen worden verondersteld constant te zijn in reële termen, terwijl de Duitse en Nederlandse prijzen zich eveneens zouden aanpassen. De industriële verbruiksprijs van elektriciteit zou dan in België gemiddeld met 4,9 procent per jaar dalen tussen 2000 en 2004.

Volgens de variant zou die prijsontwikkeling een positieve weerslag hebben op de economische groei (+0,2 procent in 2004), maar leiden tot een stijging van het bruto binnenlands energie-eindverbruik (+0,5 procent in 2004). Het energie-eindverbruik zou daarentegen dalen (-1,5 procent in 2004) als gevolg van een grotere substitutie ten voordele van elektriciteit.

De eindvraag naar elektriciteit zou op het einde van de periode 2,7 procent hoger liggen. Aan deze bijkomende vraag zou worden voldaan door een verhoging van de binnenlandse elektriciteitsproductie (+2,23 procent in 2004) en door een grotere netto invoer (uitvoer -1,1 procent en invoer + 2,15 procent).

Het industriële verbruik van vaste brandstoffen en van aardgas zou verminderen (resp. -9,4 en -7,7 procent in 2004 ten opzichte van de basisprojectie). Het industriële eindverbruik van elektriciteit zou daarentegen 5,3 procent hoger liggen op het einde van de periode.

TABEL 37 - Resultaten van de variant inzake de vermindering van de industriële verbruiksprijzen van elektriciteit
(verschillen in procent ten opzichte van de basisprojectie)

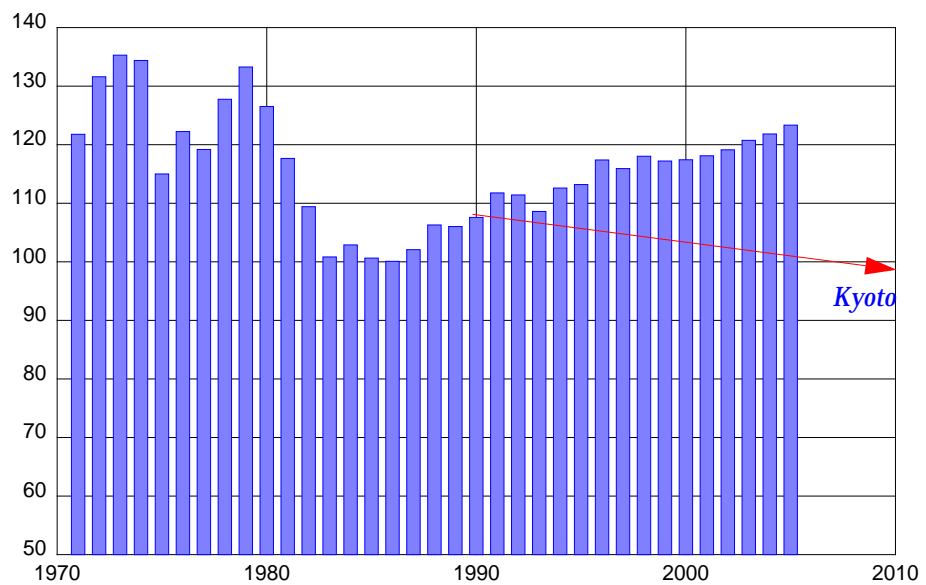
	t	t+4
BBP	0,06	0,17
Bruto binnenlands verbruik	0,27	0,51
Energie-eindverbruik	-1,10	-1,53
Energie-intensiteit van het BBP	0,21	0,34

B. De evolutie van de CO₂ -intensiteit van de groei

Bij ongewijzigd beleid worden de objectieven niet gehaald

De emissies van CO₂ als gevolg van energieverbranding zouden in 1999 een lichte daling kennen in vergelijking met 1998. Vanaf 2000 zou er opnieuw een opwaartse evolutie zijn, waardoor in 2004 een niveau van 123 miljoen ton wordt bereikt. Vanaf 2000 zouden de emissies jaarlijks gemiddeld met één procent toenemen indien de productiestructuren ongewijzigd blijven en rekening houdend met de economische groei. Met dit perspectief is het zonder beperkende maatregelen niet mogelijk om de objectieven voor de beperking van de emissies, zoals bepaald in het kader van het protocol van Kyoto, te halen. Volgens dit protocol zou de uitstoot van broeikasgassen in België (CO₂, NH₄, N₂O, HFC, PFC en SF₆) tegen het jaar 2012 met 7,5 procent moeten gedaald zijn in vergelijking met 1990.

FIGUUR 18 - De emissies van CO₂ (in miljoen ton CO₂)

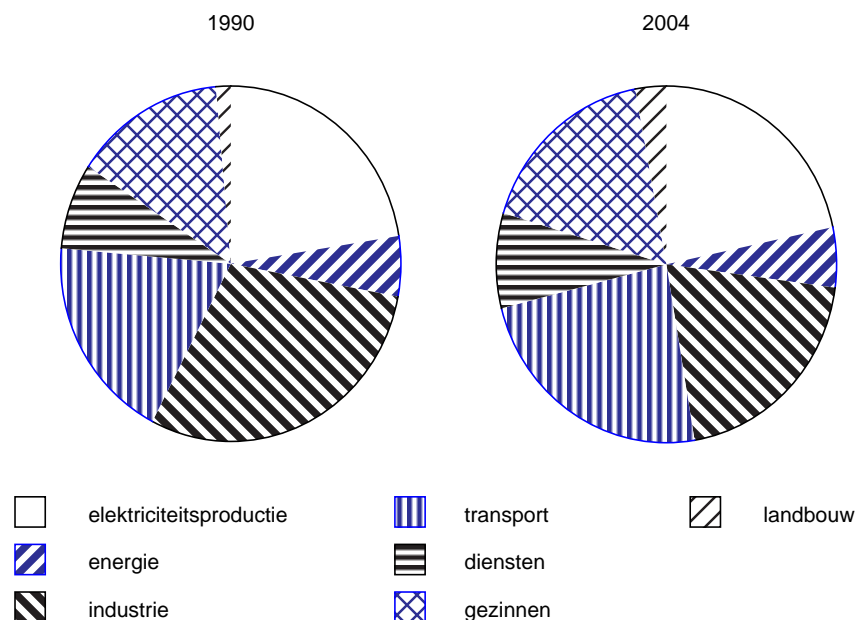
De elasticiteit van de CO₂-emissies t.o.v. het energieverbruik zou 0,63 bedragen in de projectieperiode. De elasticiteit van de emissies t.o.v. de economische groei bedraagt gemiddeld 0,21 in dezelfde periode. De relatie tussen de toename van de emissies en de economische groei laat toe om rekening te houden met zowel de ontwikkeling van de efficiëntie van het energieverbruik als met de onderlinge substitutie van de verschillende soorten van energiedragers (waarvan het gehalte aan koolstofdioxide per terajoule onderling verschilt).

Het emissieniveau hangt in grote mate af van de structuur van het elektriciteitspark. De projectie houdt rekening met de investeringsbeslissingen die in het laatste uitrustingsplan (van 1996) m.b.t. de productie- en transportwijze werden genomen. Dit plan voorziet in een sterke opgang van aardgas ter vervanging van de vaste en de vloeibare brandstoffen, evenals een hoger gemiddeld rendement en een dalende aanwending van afgeleide gassen. In het begin van de projectieperiode leiden deze elementen tot een lagere CO₂-uitstoot per geproduceerde gigawatt. Na 2000 zou de hogere elektriciteitsproductie opnieuw leiden tot een toename van de emissies van de elektriciteitssector.

In het basisscenario zou het aandeel van de elektriciteitssector in de totale emissies toenemen van 19,7 procent in 1998¹ tot 21,6 procent in 2004, met een jaarlijkse gemiddelde stijging van de emissies met 2,1 procent. Deze evolutie zou kunnen omkeren indien, ten gevolge van de liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt, de binnenlandse vraag zich in toenemende mate zou wenden tot buitenlandse producenten. Momenteel is het moeilijk om prognoses te maken over de gevolgen van de toenemende marktopenheid (zie *supra*).

De emissies die veroorzaakt worden door het brandstofverbruik van de transportsector zouden gemiddeld met 2,7 procent per jaar verhogen in de projectieperiode. Dit aandeel bedroeg 18,8 procent in 1990 en zou toenemen tot 23,7 procent in 2004 (t.o.v. 20,7 procent in 1998), zijnde 28,7 miljoen ton. Het aandeel van de industriële emissies zou daarentegen afnemen van 25,1 naar 20,3 procent.

FIGUUR 19 - Sectorale verdeling van de CO₂-emissies

De variant m.b.t. de elektriciteitsprijzen

In het geval van de variant m.b.t. de elektriciteitsprijzen (zie *supra*) zou de impact op de totale emissies zeer matig zijn (-0,7 procent in 2000 en -0,1 procent in 2004). De structuur van de emissies zou echter wel veranderen. De emissies van de elektriciteitsproducenten zouden 6,1 procent hoger liggen dan in de basisprojectie, terwijl de industriële uitstoot zou afnemen (-4,7 procent in 2004). Deze laatste vermindering zou te maken hebben met een toenemend gebruik van elektriciteit ten nadele van gas en vaste brandstoffen.

1. Raming voor 1998.

De budgettaire marges: het economisch beleid staat voor keuzen

De resultaten van de basisprojectie wijzen op een toename van het primair overschot en op een beduidend positieve financieringscapaciteit van de overheid op middellange termijn. Deze resultaten zijn de vruchten van de saneringspolitiek van de voorbije jaren. Ze plaatsen België in een gunstige positie door het beschikbaar komen van toekomstige budgettaire marges. Hiermee rijst dan ook de vraag naar de omvang van deze marges en wat de gevolgen zouden zijn wanneer die marges worden aangewend.

Afdeling A schetst de problematiek van het Belgisch budgettair beleid voor de komende jaren op basis van het *Belgische Stabiliteitsprogramma* tot 2002 en het *Europese Groei- en Stabiliteitspact* voor de daaropvolgende periode.

Het begrip budgettaire marge, de procedure om zijn omvang te bepalen en de toepassing van die procedure op de basisprojectie worden uiteengezet in afdeling B. Rekening gehouden met de regels en vereisten van het Belgische Stabiliteitsprogramma (een primair overschot van de gezamenlijke overheid van minimum 6 procent van het BBP) en het Europese Groei- en Stabiliteitspact (de netto financieringsbehoefte verdwijnt op middellange termijn), zouden de totale marges *ex ante* 0,6 procent van het BBP bedragen in 2002 en zelfs omvangrijk worden in 2003 en 2004 (1,2 en 1,7 procent van het BBP, d.i. 195 miljard in 2004). De jaarlijks bijkomende of jaarlijks nieuwe beschikbare marges zouden ongeveer 0,2 procent van het BBP bedragen in de periode 2000-2002 en resp. 0,7 en 0,5 procent van het BBP in 2003 en 2004.

Gegeven de *ex ante* budgettaire marges, omschrijft afdeling C een scenario waarin deze marges worden aangewend. Dit heeft gevolgen voor de macro-economie, de overheidsfinanciën en de marges zelf. Dit scenario is willekeurig: immers, de concrete aanwending van toch aanzienlijke middelen moet kaderen in een globale middellangetermijnstrategie, om te beantwoorden aan de Belgische maatschappelijke uitdagingen, waarvan er sommigen tot uiting komen in de basisprojectie. De mogelijke strategieën moeten het voorwerp uitmaken van diepgaande analyses en vallen dus buiten het kader van de huidige oefening.

In dit willekeurig scenario (waarin de marges *ex ante* proportioneel zijn verdeeld over de belangrijkste ontvangsten- en uitgavenposten van de geconsolideerde overheidsrekening) heeft het gebruik van de marges macro-economische en budgettaire effecten, die ook de budgettaire marges zelf beïnvloeden. Het gevolg is dat de *ex post* budgettaire marges groter zijn dan de marges *ex ante*.

De economische groei neemt in deze variant toe tot jaarlijks gemiddeld 2,7 procent i.p.v. 2,5 procent in de basisprojectie (periode 2000-2004). De werkgelegenheid groeit met gemiddeld 1 procent i.p.v. 0,8 procent en de inflatie vermindert op middellange termijn tot 1,4 procent (1,5 procent in de basisprojectie) omwille van de verminderde werkgeversbijdragen en de verminderde indirecte belastingen.

Het budgettaire evenwicht wordt bereikt in 2002, dus een jaar later dan in de basisprojectie. Op middellange termijn blijft er een netto financieringscapaciteit van 0,2 procent van het BBP vanwege de geïnduceerde macro-economische effecten. De schuldafbouw vertraagt eveneens. De schuldquote van de overheid zou op middellange termijn 2,5 procentpunten hoger liggen dan in de basisprojectie.

A. De budgettaire politiek

De budgettaire strategie voor 2000-2002

De budgettaire politiek waarop België zich richt voor de periode 2000-2002 is ingeschreven in het “*Stabiliteitsprogramma van België (1999-2002)*”, dat werd opgesteld in december 1998 ter attentie van de Europese Raad.

De Belgische budgettaire strategie stelt voor die jaren een primair overschot van de gezamenlijke overheid van 6 procent van het BBP als objectief. Dit objectief beantwoordt aan het politieke engagement dat werd aangegaan in het kader van de voorbereidende discussies van de Europese top van 1 mei 1998, waardoor de Europese Commissie de toelating van België tot de monetaire unie vanaf 1 januari 1999 kon aanbevelen.

De globale norm voor het primair surplus in de periode 2000-2002 omvat:

- een stabilisering van het primair overschot van entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) op het voor 1999 voorziene niveau, d.i. 5,3 procent van het BBP;
- een begrotingsevenwicht voor entiteit II (gemeenschappen en gewesten en de lokale besturen).

De macro-economische context en de budgettaire marges

Het macro-economische basisscenario van het Stabiliteitsprogramma voor de periode 2000-2002 gaat uit van een reële trendmatige economische groei van 2,3 procent per jaar. Het Stabiliteitsprogramma omschrijft eveneens de rol die de automatische stabilisatoren van de overheid kunnen spelen in geval van een sterkere economische groei, zoals dit bvb. door de Europese Commissie wordt gezien, onder de “*regel van de conjuncturele boni*”.

Deze regel is als volgt:

- wanneer de economische groei zich tussen 2,3 en 2,7 procent per jaar situeert, dan wordt het verschil tussen de spontane stijging van het primair overschot en de 6-procentnorm als volgt aangewend: minstens een derde van deze marge moet bijdragen tot de gezondmaking van de overheidsfinanciën, terwijl de rest (maximum tweederde) kan aangewend worden voor nieuwe initiatieven;
- wanneer de economische groei groter is dan 2,7 procent per jaar, dan moet de volledige marge gebruikt worden voor de vermindering van het overheidstekort en de overheidsschuld. In dat geval wordt de economische groei als uitzonderlijk beschouwd met een risico op een plotse conjunctuurvertraging, wat het inbouwen van een veiligheidsmarge rechtvaardigt.

Na 2002

Het Belgische Stabiliteitsprogramma geeft geen aanduiding voor de te volgen budgettaire strategie na het jaar 2002. Het Europese Stabiliteits- en Groeipact geeft wel een aanduiding. Dit pact kan redelijkerwijs geïnterpreteerd worden als het respecteren op middellange termijn van een (gemiddeld) budgettaire evenwicht, eens het evenwicht is bereikt.

B. De budgettaire marges

1. De budgettaire normen

Het concept 'budgettaire marges'

De budgettaire marges kunnen gedefinieerd worden als het verschil tussen de evolutie van het spontaan primair overschot bij ongewijzigd beleid en de evolutie van het primair overschot volgens een welbepaalde norm.

Het spontaan primair overschot

In deze oefening is het spontaan primair overschot deze van de basisprojectie, en is de norm gebaseerd op de Belgische budgettaire politiek, zoals beschreven in afdeling A.

De norm van het primair overschot in de periode 2000-2002...

Het Stabiliteitsprogramma van België hanteert als begrotingsdoelstelling voor de periode 2000-2002 een globaal primair overschot van de gezamenlijke overheid gelijk aan 6 procent van het BBP, vermeerderd met een derde van de conjuncturele boni bij een economische groei tussen 2,3 en 2,7 procent.

We mogen veronderstellen dat deze regel zal worden toegepast met de helft van de conjuncturele boni: met name de helft van het verschil tussen de geobserveerde reële groei en de trendmatige groei van 2,3 procent¹. De toepassing van deze eenvoudige formule op de resultaten van de basisprojectie leidt tot het handhaven van de norm van het primair overschot op ongeveer 6 procent (zie tabel 38).

... en een overheidstekort gelijk aan nul voor de jaren 2003 en 2004

Voor de daaropvolgende jaren vraagt het Europese Stabiliteits- en Groeipact een netto financieringssaldo gelijk aan nul voor de gezamenlijke overheid of, meer precies, een structureel begrotingsevenwicht.

De doelstelling van een structureel begrotingsevenwicht veronderstelt de vrije werking van de automatische stabilisatoren. Wanneer de groei afwijkt van de trendmatige groei, zou er dus een tijdelijk overschot of tekort kunnen verschijnen. De toepassing van deze principes zou een volledige toewijziging van de conjuncturele boni (en mali) aan de verbetering van de netto financieringscapaciteit veronderstellen. Zulke vereiste gaat echter verder dan de gebruiksregel voor de conjuncturele boni in het huidige Stabiliteitsprogramma van België (niettemin wordt in onderstaande kader het effect weergegeven van de toepassing van dit principe op de budgettaire ruimte).

Bovendien is het bepalen van een structureel begrotingsevenwicht geen gemakkelijke opgave. Het veronderstelt immers dat het groeipotentieel van de economie gekend is. Dit groeipotentieel is afhankelijk van verschillende factoren, waaronder de investeringsquote en de beschikbare arbeidskrachten, gegeven de reële lonen. Regeringsmaatregelen, bijvoorbeeld in het kader van het Belgische Actieplan voor de Werkgelegenheid of het gebruik van budgettaire marges, kunnen daarenboven de potentiële groei nog verhogen.

1. Regel van de HRF; bij een economische groei tussen 2,3 en 2,7 procent, is voor de periode 2000-2002 het genormeerd primair overschot gelijk aan 6 procent van het BBP plus $(1/3 \times 0,5 \times (\text{economische groei} - 2,3 \text{ procent}))$.

In deze oefening wordt verondersteld dat, eens het begrotingsevenwicht is bereikt, de doelstelling van het primair overschot wordt opgegeven ten voordele van het behoud van het begrotingsevenwicht. Als norm geldt dan dat het primair overschot gelijk moet zijn aan de rentelasten. De budgettaire marge stemt dan overeen met de positieve financieringscapaciteit van de basisprojectie.

2. Het vrijkomen van *ex ante* budgettaire marges

Door de toepassing van bovenstaande methodologie op de resultaten van de basisprojectie komen er *ex ante* budgettaire marges vrij, die weergegeven worden in de onderstaande tabel.

TABEL 38 - De *ex ante* budgettaire marges van 2000 tot 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Economische groei in procent - basisprojectie	2,35	2,37	2,45	2,60	2,67
Spontaan primair overschot (procent BBP) - basisprojectie	6,17	6,35	6,60	6,87	7,08
Genormeerd primair overschot (procent BBP)	6,01	6,01	6,02	5,61	5,37
Netto financieringssaldo (procent BBP) - basisprojectie	-0,43	0,06	0,72	1,23	1,72
Netto financieringssaldo (procent BBP) - genormeerd				0,00	0,00
Totale marges <i>ex ante</i> (procent BBP)	0,16	0,34	0,58	1,23	1,72
Nieuwe marges <i>ex ante</i> (procent BBP) ^a	0,16	0,18	0,24	0,65	0,49
Totale marges <i>ex ante</i> (in miljard)	15,6	34,1	60,5	137,4	195,4
Nieuwe marges <i>ex ante</i> (in miljard) ^a	15,6	18,5	26,5	76,9	58,0

a. Bijkomend t.o.v. het voorgaande jaar.

De totale marges

De totale budgettaire marges zijn tussen 2000 en 2002 gelijk aan het verschil tussen het spontaan primair overschot en het primair overschot volgens de norm. Voor 2003 en 2004 zijn de marges gelijk aan de positieve netto financieringscapaciteit van de basisprojectie. De totale marges bedragen 0,2 procent van het BBP in 2000 en lopen op tot 1,7 procent in 2004, d.i. 195 miljard.

Het valt op te merken dat, indien men rekening houdt met de bijkomende verminderingen van de werkgeversbijdragen die reeds geïntegreerd zijn in de basisprojectie, de nieuwe begrotingsimpulsen dan het beduidende bedrag van ongeveer 300 miljard over de periode 1999-2004.

In een scenario van volledige toewijzing van de conjuncturele boni aan de netto financieringscapaciteit in 2003 en 2004 (volgens een strikte interpretatie van het Europese Groei- en Stabiliteitspact), zijn de totale budgettaire marges op het einde van de periode kleiner, nl. 157 miljard of 1,4 procent van het BBP.

Dit bedrag stemt in principe overeen met de beschikbare marges in een macro-economisch scenario met een trendmatige groei van 2,3 procent per jaar.

Hierbij moet benadrukt worden dat de budgettaire marges nog verder zouden oplopen tot meer dan 250 miljard wanneer de bijkomende vermindering van de werkgeversbijdragen (geïntegreerd in de basisprojectie) worden bijgeteld.

Nieuwe budgettaire marges De nieuwe budgettaire marges zijn de bijkomende marges, die beschikbaar worden van het ene jaar op het andere, voor nieuwe initiatieven. Deze bedragen jaarlijks 0,2 procent van het BBP in de periode 2000-2002, en resp. 0,7 en 0,5 procent in 2003 en 2004.¹

C. Een willekeurig scenario voor het gebruik van de marges

De macro-economische en budgettaire effecten, die uit de aanwending van de budgettaire marges zouden volgen, hangen uiteraard af van de beleidskeuzen. De analyse van deze beleidskeuzen hiervan valt buiten het kader van deze studie.

Niettemin is het interessant om, parallel aan de basisprojectie, een voorbeeld te presenteren van het gebruik van de budgettaire marges. Daarom werden de effecten van een willekeurig scenario m.b.t. het gebruik van de marges bestudeerd. Dit scenario is gemaakt met de geconsolideerde rekening van de gezamenlijke overheid als vertrekpunt, zonder rekening te houden met de gevolgen op het vlak van de overdrachten tussen de deelsectoren van de overheid.

1. Verdeling van de *ex ante* budgettaire marges

Toewijzing van de marges Het willekeurige scenario m.b.t. het gebruik van de marges is bekomen door deze proportioneel te verdelen over de belangrijkste inkomsten- en primaire-uitgavencategorieën van de geconsolideerde rekening van de gezamenlijke overheid.

Aan de ontvangstenzijde worden de directe belastingen (van personen en vennootschappen), de indirecte belastingen (BTW) en de patronale bijdragen vermindert. Wat de lopende uitgaven betreft, worden de bezoldigingen, de subsidies en de overdrachten aan de gezinnen verhoogd. Bij de kapitaaluitgaven stijgen de bruto-investeringen en de overdrachten aan de bedrijven en aan de gezinnen.

De proportionele toekenning van de *ex ante* marges aan deze verschillende categorieën wordt in tabel 39 geïllustreerd.

---

1. Wanneer we de doelstelling van een genormeerd primair overschot, zoals hierboven uitgewerkt voor de periode 2000-2002, zouden vooropstellen, dan zou er reeds in 2002 een netto financieringscapaciteit vrijkomen, die in 2003 hogere nieuwe budgettaire marges met zich mee zou brengen dan in 2004.

TABEL 39 - Proportionele toekenning van de *ex ante* marges aan bepaalde posten van de geconsolideerde rekening van de gezamenlijke overheid

	Aandeel van elke post in procent		Verdeling van de nieuwe marges in miljarden					Gecumuleerd totaal in miljarden
	2000	2004	2000	2001	2002	2004	2004	
<i>Lopende ontvangsten</i>	53,1	53,8	8,3	9,9	14,1	41,3	31,2	104,7
Directe belastingen	22,1	23,2	3,4	4,1	6,0	17,6	13,4	44,6
Indirecte belastingen	14,0	13,9	2,2	2,6	3,7	10,7	8,1	27,2
Patronale bijdragen	17,0	16,7	2,6	3,1	4,5	12,9	9,7	32,9
<i>Lopende uitgaven</i>	44,2	43,6	6,9	8,2	11,7	33,7	25,3	85,7
Overheidsbezoldigingen	14,2	13,9	2,2	2,6	3,7	10,8	8,1	27,4
Subsidies	1,9	1,8	0,3	0,3	0,5	1,4	1,0	3,5
Overdrachten aan gezinnen, verbonden aan fictieve bijdragen	2,5	2,5	0,4	0,5	0,7	1,9	1,5	4,9
Overdrachten aan gezinnen, verbonden aan effectieve bijdragen	25,6	25,4	4,0	4,7	6,8	19,6	14,7	49,8
<i>Kapitaaluitgaven</i>	2,8	2,6	0,4	0,5	0,7	1,9	1,5	5,0
Bruto-investeringen	1,9	1,6	0,3	0,3	0,4	1,2	0,9	3,2
Overdrachten aan bedrijven en gezinnen	0,9	0,9	0,1	0,2	0,2	0,7	0,5	1,8
Totaal	100,0	100,0	15,6	18,5	26,5	76,9	58,0	195,4

Meer dan 53 procent van de marges wordt toegewezen aan de ontvangsten (een gecumuleerde vermindering van bijna 105 miljard), ongeveer 44 procent aan de lopende uitgaven (bijna 86 miljard gecumuleerde toename) en iets minder dan 3 procent aan de kapitaaluitgaven (5 miljard gecumuleerde verhoging).

Ontvangsten

Wat de lopende ontvangsten betreft, nemen de directe belastingen de belangrijkste plaats in, met een totale vermindering van ongeveer 45 miljard frank op het einde van de periode. Daarna volgen de patronale bijdragen (-33 miljard frank) en de indirecte belastingen (-27 miljard frank).

Lopende uitgaven

De overdrachten aan de gezinnen, verbonden met de effectieve bijdragen, vormen het grootste gedeelte van de lopende uitgaven. Hieraan wordt bijna 50 miljard frank toegekend in de periode 2000-2004. De bezoldigingen van de overheid groeien met 27 miljard over de gehele periode. De subsidies aan de bedrijven verhogen met 3,5 miljard frank en de overdrachten aan de gezinnen, verbonden aan de fictieve bijdragen (pensioenen, kinderbijslag en andere sociale transferten van de overheidssector), nemen met bijna 5 miljard toe.

Kapitaaluitgaven

De kapitaaluitgaven, die relatief weinig belangrijk zijn in de rekening van de gezamenlijke overheid, nemen toe met 5 miljard frank over de hele periode, verdeeld tussen 3,2 miljard voor de bruto-investeringen en 1,8 miljard voor de overdrachten aan de ondernemingen en de gezinnen.

2. Budgettaire marges *ex post*

Het alternatieve scenario genereert budgettaire marges die *ex post* groter zijn dan *ex ante* omwille van de geïnduceerde macro-economische effecten. De onderstaande tabel bevat de nieuwe marges *ex ante* en *ex post*, alsook het totaal van de gecumuleerde nieuwe marges over de ganse periode.

TABEL 40 - Nieuwe¹ budgettaire marges *ex ante* en *ex post*

	2000	2001	2002	2003	2004	Gecumuleerd totaal
Nieuwe marges <i>ex ante</i> (procent BBP)	0,16	0,18	0,24	0,65	0,49	1,72
Nieuwe marges <i>ex post</i> (procent BBP)	0,16	0,31	0,36	0,81	0,84	2,35
Nieuwe marges <i>ex ante</i> (in miljard)	15,6	18,5	26,5	76,9	58,0	195,4
Nieuwe marges <i>ex post</i> (in miljard)	15,6	31,1	37,7	88,8	95,7	268,8

Ex ante bedraagt het gecumuleerde totaal van de gebruikte marges 195,4 miljard over de hele periode, terwijl het gecumuleerde totaal *ex post* oploopt tot 268,8 miljard (waarvan 31 procent gebruikt wordt tussen 2000 en 2002), wat een positief verschil van 73,4 miljard of 0,6 procent van het BBP oplevert.

3. Macro-economische en budgettaire effecten

Tabel 41 vat de voornaamste macro-economische en budgettaire effecten van de variant samen. De tabel presenteert eveneens de evolutie van de verschillende aggregaten in de basisprojectie en in de variant.

Groei van het BBP ...

Globaal heeft de variant positieve gevolgen voor de groei van het BBP. Deze wint gemiddeld 0,19 procentpunten over de periode 2000-2004, gaande van 2,5 procent in de basisprojectie naar 2,7 procent in de variant. Op het einde van de periode ligt het BBP in volume 1 procent hoger dan in de basissimulatie.

... gesteund door de binnenlandse vraag

De hogere groei verklaart zich door een snellere ontwikkeling van de binnenlandse vraag, veroorzaakt door de toegenomen inkomens van de gezinnen en de bedrijven, door een lagere inflatie en door de competitiviteitswinsten (wegens de verminderde patronale bijdragen).

Gemiddeld wint de groei van de binnenlandse vraag 0,3 procentpunten over de periode 2000-2004, gaande van jaarlijks 2,1 procent in de basisprojectie tot een gemiddelde van 2,4 procent in de variant. Deze versnelling wordt verklaard door een snellere toename van alle vraagcomponenten:

1. Bijkomend t.o.v. het voorgaande jaar.

- de privé-consumptie wint in totaal 1,8 procent op het einde van de periode (d.i. gemiddeld 0,4 procent per jaar). De toename van de privé-consumptie loopt parallel met de toename van het reële gezinsinkomen. Niettemin is er een lichte stijging van de spaarquote, die tegen het einde van de periode 0,4 punten hoger ligt. Vergeleken met de basisprojectie levert de privé-consumptie een grotere bijdrage aan de groei van het BBP.
- De overheidsconsumptie is op het einde van de periode met 1,2 procent toegenomen in volume t.o.v. de basisprojectie. Deze stijging vloeit voort uit de versnelde toename van de overheidsbezoldigingen. Ondanks deze niet te verwaarlozen herneming, blijft de groei van de overheidsconsumptie ruim onder die van het BBP.
- De globale investeringen liggen in 2004 1 procent hoger. De groei van de investeringen bereikt gemiddeld 3,4 procent in deze variant, tegen 3,2 procent in de basisprojectie. Men stelt vast dat de verschillende investeringscategorieën toenemen. De investeringen van de ondernemingen worden gestimuleerd door de hogere rendabiliteit en door de toegenomen activiteit. De overheidsinvesteringen kennen een directe toename, toegekend in het kader van deze variant. De woningbouw wordt gestimuleerd door de toename van het beschikbaar gezinsinkomen en de lagere BTW.

In totaal stijgt de bijdrage van de binnenlandse vraag tot de groei van het BBP jaarlijks met 0,3 procentpunten.

De buitenlandse vraag

De buitenlandse vraag wordt relatief weinig beïnvloed in deze variant. Deze oefening veronderstelt immers geen aanpassing van de groei van de potentiële uitvoermarkten. De wereldprijzen veranderen evenmin. De lichte toename van de uitvoer (het niveau ligt 0,1 procent hoger in 2004) is dus enkel toe te schrijven aan de verbetering van de competitiviteit van de ondernemingen ten gevolge van de ingebrachte daling van de patronale bijdragen. Tegelijkertijd noteert men een beduidende toename van de invoer vanwege de sterkere binnenlandse vraag. Op het einde van de periode wint de invoer 0,6 procent (iets minder dan de totale vraag omdat de competitiviteit van de invoer vermindert). Bijgevolg loopt de bijdrage van de netto-uitvoer aan de groei van het BBP terug met gemiddeld ongeveer 0,1 punt over de periode 2000-2004. De lopende rekening van de betalingsbalans wordt eveneens negatief beïnvloed: het surplus daalt tegen het einde van de periode met 0,6 procent van het BBP.

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid neemt toe met ongeveer 31.000 eenheden tegen het einde van de periode (waarvan de meerderheid in de verhandelbare diensten). Deze jobcreatie vindt plaats langs twee kanalen:

- een hogere arbeidsintensiteit, vanwege de daling van de relatieve prijs van arbeid (ten opzichte van de andere productiefactoren). Deze relatieve prijsdaling volgt uit de vermindering van de patronale bijdragen, die naargelang de sector een vermindering betekent van de gemiddelde arbeidskost met 0,9 tot 1,3 procent;
- de toegenomen activiteit vanaf het eerste jaar, die zich daarna nog versterkt.

Openbare financiën

Alhoewel het ingebrachte bedrag (zie tabel 40) op het einde van de periode 269 miljard bereikt (rekening houdend met de geïnduceerde effecten op de nieuwe marges), daalt de financieringscapaciteit van de gezamenlijke overheid op middellange termijn slechts met 172 miljard. De terugverdieneffecten van de verschillende geïntroduceerde beleidsmaatregelen zijn dus niet te verwaarlozen.

TABEL 42 - Samenvatting van de resultaten voor de openbare financiën
(verschillen in miljard, tenzij anders aangeduid)

	Verschillen t.o.v. de basisprojectie					Niveau, in procent van het BBP	
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2004
Lopende ontvangsten	-4,9	-15,1	-21,7	-31,2	-49,5	48,4	47,0
- Directe belastingen	-1,6	-5,2	-6,5	-5,9	-10,8	18,7	18,9
- Indirecte belastingen	-1,1	-3,1	-4,9	-8,4	-12,6	11,8	11,3
- Sociale bijdragen	-2,3	-6,8	-10,5	-17,1	-26,5	16,5	15,5
Lopende uitgaven	2,6	7,4	24,6	74,9	116,0	46,9	44,9
- Overheidsconsumptie	0,7	1,8	7,7	25,6	38,3	14,1	13,8
- Subsidies	0,2	0,7	1,2	2,6	4,0	1,6	1,5
- Sociale uitkeringen	1,5	4,0	12,8	39,1	58,2	23,8	23,3
- Rentelasten	0,1	0,8	2,5	6,5	13,9	6,6	5,4
Saldo van de kapitaalverrichtingen	-0,4	-1,2	-2,0	-4,0	-6,2	-2,0	-1,9
Financieringscapaciteit (+) of -behoefte (-) van de gezamenlijke overheid	-7,8	-23,7	-48,3	-110,1	-171,7	-0,5	0,2

De evolutie van de ontvangsten wordt voor het grootste deel bepaald door een daling van de directe en de indirecte belastingen, alsook door een ingebrachte vermindering van de patronale bijdragen:

- op middellange termijn verminderen de sociale bijdragen met 26 miljard. Dit *a priori* teleurstellende resultaat (gegeven het aantal gecreëerde arbeidsplaatsen), wordt hoofdzakelijk verklaard door de vertraging van de prijsstijgingen (jaarlijks gemiddeld 0,1 procentpunt minder inflatie), waardoor de nominale loonmassa minder snel stijgt;
- de ontvangsten van de directe en de indirecte belastingen dalen eveneens. De opbrengst van de indirecte belastingen vermindert met 13 miljard (een daling van de BTW-tarieven, gedeeltelijk gecompenseerd door de toename van de consumptie in volume) en de ontvangen directe belastingen dalen in totaal met 11 miljard op middellange termijn.

In totaal liggen de lopende ontvangsten in het eerste jaar 5 miljard lager dan in de basisprojectie. Daarna bedragen de minderontvangsten 15 miljard in 2001, 22 miljard in 2002, 31 miljard in 2003 en 50 miljard op het einde van de periode. Het weze herinnerd dat de toegewezen vermindering van de totale ontvangsten op het einde van de periode bijna 144 miljard bedraagt (rekening houdend met de geïnduceerde effecten).

De geobserveerde veranderingen in de publieke uitgaven worden bepaald door de wijzigingen aangebracht bij het begin van de periode. De voornaamste veranderingen hebben betrekking op de volgende posten:

- de overheidsconsumptie, die op middellange termijn met 38 miljard toeneemt als gevolg van de stijging van de loonmassa;
- de overdrachten naar de gezinnen, die op middellange termijn met 58 miljard stijgen;
- de rentelasten, die op het einde van de periode zijn gestegen met 14 miljard omwille van de daling van het overheidssparen en de daaruit volgende toename van de overheidsschuld.

In totaal stijgen de lopende uitgaven van de gezamenlijke overheid met 116 miljard in 2004.

Het overheidssparen is gedaald met 165 miljard op het einde van de periode (d.i. 2,1 procent van het BBP, t.o.v. 3,6 procent in de basisprojectie). De financieringscapaciteit van de overheid loopt terug met 172 miljard tegen het jaar 2004 en bedraagt dan nog 24 miljard of 0,2 procent van het BBP (tegenover 1,7 procent in het basisscenario). Tenslotte stijgt de schuldratio met 2,5 procent van het BBP in vergelijking met de basisprojectie.

